

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA TEOLOGICKÉ ETIKY
A SPIRITUÁLNÍ TEOLOGIE

Mgr. Martin Staněk

SOUDOBA KATOLICKÁ APOKALYPTIKA.
NOVÝ POHLED NA SOUKROMÁ ZJEVENÍ

Rigorózní práce

Praha 2011

Mé poděkování patří nerozlučně prof. Albertu-Peteru Rethmannovi, prof. Tomáši Halíkovi a mojí ženě, bez jejichž podpory by tato práce nevznikla.

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci vypracoval samostatně a v seznamu literatury a pramenů uvedl veškeré informační zdroje, které jsem použil.

V Praze dne 29.5 2011

Obsah

Úvod.....	7
Stav bádání.....	10
1. Soukromá zjevení – pojem.....	13
1.1 Revelatio – Apokalypsis.....	13
2. Soukromá zjevení a blízká očekávání – dva tisíce let	15
2.1 Biblická východiska eschatologie soukromých zjevení.....	15
2.2 Očekávání rané církve	18
2.3 Středověké interpretace a očekávání konce.....	20
2.4 Blízká očekávání v české reformaci	23
2.5 Proročtí mystici a vizionáři	25
2.6 Fragmenty barokní zbožnosti	26
2.7 Devatenácté století – pasáčci a apologeté	27
2.8 Dvacáté století.....	28
2.8.1 Svět kolem dvou válek.....	28
2.8.2 Poválečné období a šedesátá léta	31
2.8.3 Mimoevropská zjevení.....	36
2.8.4 Pokoncilní období	36
2.8.5 Osmdesátá léta	37
2.8.6 Vyhlížení konce milénia	41
3. Nástin eschatologie soukromých zjevení.....	45
3.1 Hněv Otce i Syna.....	47
3.2 Impulzy k trestu.....	49
3.3. Znamení konce časů	51
3.4 Apokalypsa a její výklad	53
3.5. Čas milosti.....	54
3.6. Výstraha - zázrak - trest.....	55
3.6.1 Velká Výstraha.....	55
3.6.2 Velký Zázrak.....	56
3.6.3 Velký Trest.....	57
3.6.3.1 Třídenní temnota.....	59

3.7 Nové Letnice a parúsie.....	62
3.8. Nové stvoření.....	64
3.9 Boží království.....	64
4. Problematika eschatologie soukromých zjevení.....	67
5. Role Panny Marie.....	72
5.1 Matka trpící.....	73
5.2 Ochránitelka a přímlykyně u Boha.....	73
5.3 Vojevůdkyně a porazitelka Satana.....	74
5.4 Přípravovatelka parúsie.....	74
5.5 Maria Spoluvykupitelka.....	75
5.6 Maria, paní všech národů.....	76
5.7 Měnicí se tvář Mariina.....	77
6. Role papeže Jana Pavla II.....	79
6.1 Eschatologie Tertio millenio adveniente.....	80
7. Soukromá zjevení a teologie.....	82
7.1 Soukromé - veřejné - konstitutivní.....	82
7.2 Problematika posuzování soukromých zjevení.....	87
7.3 Míra závaznosti.....	92
7.4 Úřední autorita versus prorocký hlas.....	94
8. Proměny lidové zbožnosti a ovoce eschatologické spirituality.....	97
8.1 Eschatologická společenství.....	97
8.2 Skupiny na hranici / za hranicí katolické církve.....	99
8.3 Spiritualita in eschato.....	100
Závěr.....	105
Summary.....	105
Seznam použité literatury.....	107
Seznam příloh.....	114

Úvod

S pojmy konec světa, chiliasmus či druhý příchod se dnes mnozí v rámci katolické církve spojí spíše historické události kolem vystoupení chiliastů či husitů, postavy typu Jáchyma z Fiore, případně teologii adventistických sborů či Svědků Jehovových. Pod pojmem mariánská zjevení se méně poučenému věřícímu vybaví především zájezdy do Lurd nebo Fatimy. Skutečnost je však dnes, ještě de facto na přelomu milénia, mnohem barvitější.

V osmdesátých a devadesátých letech se u nás objevovaly nejrůznější samizdatové tiskoviny, často i jen malé fragmenty papíru s poselstvími Panny Marie, přinášejícími zaslíbení i hrozby z nejrůznějších soukromých zjevení. Některá hovořila i o blízkém druhém příchodu Kristově. Dnes na konci prvního desetiletí třetího tisíciletí jsme zahlceni proroctvými konce světa, na internetu lze dohledat množství odkazů, týkajících se mariánských zjevení, vychází mnoho zaujatých knižních titulů, věnujících se této problematice.

Doba přelomu milénia, totiž přinesla i v katolické církvi mnohá duchovní očekávání, z nichž některá se nevyhnula otevřenému millenarismu. Tato očekávání, která se dají nazvat eschatologickými, se opírala převážně o nejrůznější poselství z mariánských zjevení, kterých se obzvláště ve dvacátém století objevilo skutečně velké množství. Zdálo by se, že takovým obavám (případně nadějím – záleží na interpretaci) se církev spolehlivě vyhne díky dějinné zkušenosti s nenaplněnými proroctvými, a zvláště díky velké spirituální obezřetnosti, dané Ježíšovými slovy o nemožnosti dohlédnout hodinu jeho slavného příchodu. Ovšem na půdě lidové zbožnosti, o kterou zde v posledku jde, tomu tak nebylo a není. Ve zjitřené atmosféře konce dvacátého století narůstala i v určitých vrstvách církve potřeba duchovně interpretovat nejrůznější znamení času, a to jak z oblastí politické, tak i sociální či astronomické.

Je zřejmé, že fenomén prorockých soukromých zjevení, ohlašujících blížící se rozuzlení dějin, nestál na konci dvacátého století osamoceně. Připomenout si můžeme zejména obavy posledního desetiletí minulého století, sycené Nostradamovými proroctvými o příchodu Krále slávy, hrozbami celosvětového kolapsu počítačové sítě, případně i katastrofickými scénáři ekologických, sociologických a astronomických „proroků“. Obavami z budoucnosti trpěla celá západní společnost.

Především mariánská zjevení posledního století k nám však stále naléhavěji hovoří v apokalyptických termínech, vyzývají k obrácení a označují zvláště druhou polovinu dvacátého století za dobu, předpovězenou v Novém zákoně jako dobu bezprostředně

předcházející parúsií. Rozličná zjevení, počínaje zhruba tím v La Salettě ve francouzských Alpách, pokračuje přes Fatimu, Amsterodam, Garabandal a konče prozatím pokračujícími zjeveními v bosenském Medžugorje, vykreslují obraz doby v termínech blízkých či dokonce totožných s apokalyptickou mluvou Janova Zjevení. Velká část jich navíc stojí v kontextu nově oživené obdoby millenarismu, případně představ o přicházejícím věku Ducha Svatého, jež církev sice teologicky odmítla, ovšem v kontextu lidové interpretace dějin nikdy zcela nevymizel.

Jelikož jsou téměř všechna moderní soukromá zjevení doprovázena poselstvími, určenými místní církvi, určité zemi či světu, takže o nich nemůžeme tvrdit, že jsou v přísném slova smyslu soukromá, je třeba se obrátit kromě obvyklého zkoumání věrohodnosti příjemců zjevení a teologické správnosti jejich výpovědí formou výzkumu právě k obsahům poselství, jež dnes ovlivňují žitou spiritualitu milionů věřících ve světě, a to v jistém smyslu i bez ohledu na odvislost od konstitutivního zjevení. Jedná se v mnoha případech o nově formulovanou apokalyptiku, ovšem přinášející co do obsahu nové fenomény, dané novou dějinně-politickou zkušeností.

Téma mariánské apokalyptiky, jak je vidět prizmatem poselství ze soukromých zjevení a jejich interpretací, je téma opravdu široké. Sbíhají se zde totiž dva velké okruhy – mariologický a eschatologický. Každý z těchto proudů v sobě nese dějinami cosi z toho druhého, ovšem až ve dvacátém století se obdivuhodně spojí v jednu řeku, která s sebou unáší jak čistou lidovou zbožnost, mariánskou mystiku, tradicionalismus, tak i blízká očekávání, apokalyptiku a mnohé další proudy.

Při zkoumání fenoménu zjevení je tedy na místě určitá míra interdisciplinarity, která může pomoci rozkrýt košatý fenomén lidové religiozity a lépe poslouží hermeneutice tohoto mystéria. Teologie, která je výchozím nástrojem interpretace v této práci, hledá přirozeně kritéria pro rozlišování pravých zjevení od nepravých, snaží se najít co nejpřesnější hranice mezi vírou lidskou a božskou a ptá se, proč se Bůh dává poznat takovýmto způsobem, případně jakou měrou jsme vázáni těmito údajným Božím sebesdělením věřit.

Fenomén soukromých mariánských zjevení zasahuje hned do několika teologických disciplín: důležitý je pro spirituální teologii, která řeší samotnou povahu a existenci takových jevů a snaží se rozlišovat kladný a záporný vliv na spiritualitu člověka či skupiny. Pastorační teologie se může věnovat problematice vlivu spirituality, vycházející ze soukromých zjevení, na pastorační praxi, případně řeší problematiku doprovázení ne-li přímo příjemců zjevení, pak těch, kteří jimi intenzivně žijí. Systematickou teologii zajímá míra závaznosti těchto zjevení a jejich vztah ke zjevení

konstitutivnímu. V rámci mariologie se bude jednat o podíl a možný vliv soukromých zjevení na vytváření teologického obrazu o Matce Páně, eschatologie bude řešit například roli Panny Marie v konci dějin.

Fundamentální teologie zkoumá věrohodnost zjevení jako takových; z hlediska ekleziologie půjde zejména o záležitosti kolem uznání či neuznání zjevení. A do kompetencí církevních komisí či místních biskupů samozřejmě zasáhne kanonické právo. V neposlední řadě jsou to církevní dějiny, které poskytnou přehled vývoje konkrétního fenoménu v dějinách spásy. Dnes však nelze opomenout ani neteologické obory – zvláště religionistiku, sociologii a psychologii.

Nejprve tedy bude nutné dotknout se fenoménu soukromých zjevení jako takových a s tím spojené základní terminologie. Na druhém místě je nutné vytknout ty biblické eschatologické výpovědi, na kterých stojí specifická teologie těchto zjevení. Poté může následovat centrální analyticko-hermeneutická část práce, postavená na rozsáhlém výzkumu obsahů sdělení a poselství zejména novodobých zjevení s přihlédnutím speciálně k jejich eschatologizujícím tendencím, a to bez ohledu na stanovisko církve. Výzkum obsahů následuje pokus nastínit jakousi strukturu eschatologie, již se tato soukromá zjevení vyznačují. Tuto eschatologii je třeba postavit do konfrontace s postojem církve a ukázat její problematická místa.

Vzhledem k mariánskému charakteru naprosté většiny soukromých zjevení je nezbytné povšimnout si eschatologické role Panny Marie a v menším exkurzu též role papeže Jana Pavla II. ve zjeveních, ovšem i jeho vlivu na eschatologii poslední čtvrtiny dvacátého století, tak, jak vysvítá z dokumentů, vydaných zejména u příležitosti příprav na příchod milénia. V oddílu, věnující se vztahu teologie a soukromých zjevení, se nastiňuje problematický vztah veřejného a soukromého zjevení, závislost aktualizačních zjevení na zjevení konstitutivním a v neposlední řadě i jisté napětí mezi prvkem autority a charismatu v církvi. Poslední část zkoumá sociálně spirituální situaci v oblasti tzv. eschatologických společenství, všímá si hlavních prvků jejich spirituality a hledá problematická místa měnící se tváře lidové zbožnosti v závislosti na její eschatologizaci.

Analytická část závisí na zpracování velkého množství pramenů - typu deníkových záznamů, byť v překladech, samizdatů i druhotně použitých textů v dílech lidových interpretů, průzkum domácích tiskovin a časopisů, které se věnují tématu soukromých zjevení. Výzkumu slouží také internetové stránky, věnované zjevením i doprovodný

obrazový materiál, poskytující orientaci v ikonografii. Nezbytným předpokladem pro takový výzkum je také osobní zkušenost se spiritualitou míst zjevení.

Díky značnému rozsahu materiálu se práce omezuje především na evropský prostor. Pro tuto studii budou důležitá zejména ta zjevení, poselství a proroctví, která ovlivňovala a ovlivňují zbožnost v česko-moravském prostředí.

Stav bádání

Mezi několika teologickými příspěvky, dostupnými v českém jazyce vynikají studie Benedicta J. Groeschela „Tichý, jemný hlas“, sborník ing. Aleše Opatrného a P. Vojtěcha od sv. Hedviky (Pavla Vojtěcha Kohuta), nazvaný „O soukromých zjeveních“, dále „Soukromá zjevení v současné teologické literatuře“ autora Alberta Josefa Beneše a v neposlední řadě i odborný článek Ctirada Václava Pospíšila s názvem „K problematice soukromých – aktualizčních – zjevení“.

První dva zmíněné tituly přinášejí čistě teologický pohled na zjevení, v případě sborníku se jedná o texty známých autorů, vyjadřujících se k tématu. Nalezneme zde příspěvek Karla Rahnera či Reného Laurentina, mariologa a odborníka na soukromá zjevení. Prof. Laurentin si na příkladu postoje církve ke zjevením a k vizionářům všímá zejména jistého napětí mezi prorockou a hierarchickou službou v církvi a zasazuje se o jejich větší vyváženost.

Sborník obsahuje také text sv. Jana od Kříže, převzatý z 22. kapitoly 2. knihy „Výstupu na horu Karmel“. Cenným pohledem je studie Cornelia del Zotto „K teologii soukromých zjevení“, jež staví soukromá zjevení do kontextu charismat a darů Ducha svatého. Příspěvky samotných autorů sborníku se týkají pastorace, jak napovídají i názvy - „Soukromá zjevení a pastorace“ od ing. Aleše Opatrného a „Duchovní vedení vizionářů“ od Vojtěcha od sv. Hedviky.

B. Groeschel se více zaměřuje na hledání samotných podmínek vzniku soukromých zjevení a kritérií jejich posuzování ze strany věřícího člověka. Zastává však spíše skeptické stanovisko. Jím citovaná literatura je zaměřená více psychologicky a má blíže k teorii mystiky.

A. J. Beneš si všímá především problému věrohodnosti soukromého zjevení a kritérií ve vztahu ke zjevení konstitutivnímu. Analyzuje různé formy soukromých zjevení a všímá si jejich převažujícího mariánského rázu. Soukromá zjevení zařazuje mezi prorocká charismata. Připojuje též praktické směrnice vůči dosud neuznaným zjevením.

C. V. Pospíšil ve svém článku přechází od stanovení terminologie k přínosnosti, ale i k limitům a stínům tzv. prorockých aktualizacích zjevení a předkládá stanovisko církve ke zjevením, jak je obsaženo v důležitých dokumentech.

Pro teologii soukromých zjevení vůbec je stěžejním dílo Karla Rahnera - *Visionen und Prophezeiungen*, ve kterém kromě psychologického pohledu na fenomén tento významný teolog problematizuje zejména vztah zjevení konstitutivního a soukromého a zabývá se též problémem míry závaznosti pro vizionáře a věřící v případě uznaných zjevení.

K problematice soukromých zjevení v kontextu mariánské zbožnosti se pregnantně vyjadřuje shrnující studie R. Laurentina „Mariánská zjevení“ v obsáhlé příručce „Učení o Marii“ W. Beinerta a H. Petriho. Avšak nejen Laurentinův příspěvek v tomto překladu proslulého „Handbuch der Marienkunde“ poskytuje cenné pohledy na vývoj mariánské zbožnosti. Právě studie v ní obsažené totiž na dějinných příkladech nepřímě ukazují, že současná vypjatá mariánská úcta má své přirozené kořeny již hluboko v minulosti.

Snad nejčastěji citovaným dílem je bezpochyby Billetovo „*Vraies et fausses apparitions dans l'Eglise*“, nepochybně pro svůj seznam 210 zjevení od roku 1928 do roku 1970. Avšak tato práce přináší i informace k sedmi pro autora nejdůležitějším či nejdiskutovanějším zjevením. V esejích ostatních autorů lze nalézt pohled M. Oraisona na psychologické souvislosti zjevení či pravoslavné prostředí mapující studii od B. Bobrinského. Přínos je kromě jiného v obsáhlých citacích církevních vyjádření k důležitým zjevením.

Shrnující prací je nepochybně obsáhlé dílo G. Hierzenbergera a O. Nedomanskyho: *Erscheinungen und Botschaften der Gottesmutter Maria*, které fenomenologicky zpracovává současná zjevení, všímá si jejich apokalyptického charakteru, analyzuje úlohu Panny Marie v nich, a především přináší stručný souhrn okolností všech 918 mariánských zjevení, která od prvního století po rok 1992 zaznamenává. B. Billet je zde tedy do jisté míry překonán.

V podobném duchu se nese sborník A. Ziegenause: *Marienerscheinungen*, poskytující bohatou paletu pohledů na tento fenomén. Navíc přináší historicko-

fenomenologickou analýzu zjevení mimo oblast západní Evropy. Za všechny studie lze zmínit příspěvek A. Treiberové na téma mariánských zjevení v Asii a v Africe či esej F. Gahbauera: „Mariánská zjevení na půdě pravoslavné církve a v bývalých oblastech komunistické nadvlády“.

Aktuální situací na poli apokalyptiky se zabývá N. Ebertz ve sborníkovém příspěvku s názvem „Heilige Reste und ihr Eigensinn: Protestantische und Katolische Apokalyptiker“ Kromě přínosného zařazení katolické apokalyptiky do širšího proudu je to zejména sociologická analýza mariánského hnutí s názvem Marienkinder (též Kreuzträger der Jungfrau Maria).

Co se týče lidové zbožnosti a vývoje mariánské úcty, jsou v češtině k dispozici zajímavé studie, obsažené v obsáhlém slovníkovém díle autorů S. Fiorese a T. Goffiho, ovšem fenomén zjevení se zde objevuje spíše v souvislosti s jižní religiozitou, spojenou s poutnictvím a svátky.

Pro bádání je třeba se neustále opírat o prameny, ze kterých taková spiritualita vychází, a také o církevní dokumenty, které se k ní vyjadřují.

1. Soukromá zjevení – pojem

1.1 Revelatio – Apokalypsis

Soukromými zjeveními („revelationes privatae“) se podle klasické definice „v teologické mluvě nazývají psychické zážitky, v nichž se jinak neviditelné a neslyšitelné objekty (osoby), i když jejich bytí není normální lidské zkušenosti přístupné, objevují nadpřirozeným způsobem“.¹ Anebo jinak: „viditelné projevování toho bytí, jehož viditelnost podle přírodních zákonů na tomto místě a v tomto okamžiku je neobvyklá nebo nevysvětlitelná“.²

Pojem „zjevení“ v podstatě označuje stav zviditelnění, což znamená zpřístupnění něčeho (někoho) lidským očím, smyslům, potažmo lidskému poznání. Oproti tomu vize může nastat zcela vnitřně, bez vnější manifestace.

Existují také smyslové vize, nedoprovázené slyšitelnými projevy (v Pontmain 1871), nebo naopak vnitřní sdělení (audice), nedoprovázená vizi (sdělení donu Gobbimu). Podrobnějším rozbořením typů zjevení se dá dojít k velké rozmanitosti a mnohohrstevnatosti a je úkolem především epistemologie, aby zkoumala povahu a možnosti takového druhu poznání.

Soukromá zjevení patří podle klasiků křesťanské mystiky - sv. Jana od Kříže a sv. Terezie z Avily - do řádu mystických zážitků, kde zauímají poněkud okrajovější roli, ovšem lze je také chápat jako součást charismatických jevů, projevů Ducha svatého, případně i jako znamení.³ Úkolem takovýchto znamení je zpravidla určitá manifestace zahalené Boží přítomnosti a těch, kteří se na jeho slávě podílejí (Maria), dále sdělení prorockých poselství, aktualizace, rozšíření a oživení víry, v neposlední řadě též povzbuzení církve a spojení se společenstvím svatých.⁴ Aktualizační prvek zjevení poukazuje na jejich funkci oživení, zpřítomnění a občerstvení zjevení konstitutivního, o čemž bude pojednáno v příslušné kapitole.

¹ RAHNER Karl, VORGRIMLER Herbert: Teologický slovník, Praha: Zvon, 1996, 313.

² LAURENTIN René: Mariánská zjevení, in: PETRI Hans, BEINERT, Wolfgang: Učení o Marii, pracovní vyd., Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1996, 509–538, 516

³ „Viditelné projevy neviditelná náleží k teorii znamení a ne k normálnímu vnímání hmotných předmětů. Volba těchto znamení se nutně vztahuje ke kulturnímu prostředí, v němž jsou přijímána“. LAURENTIN René: O soukromých zjeveních, in: OPATRŇY Aleš, OD SV. HEDVIKY Vojtěch: O soukromých zjeveních, Praha: Pastorační středisko při arcibiskupství pražském, 1998, http://www.pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=&sel_tema=167&sel_podtema=866&sel_text=2778 (15. 5. 2011)

⁴ LAURENTIN René: Mariánská zjevení, in: Petri Hans, Beinert, Wolfgang: Učení o Marii, pracovní vyd., Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1996, 509–538, 522.

Pro současnost je bezesporu klíčový zejména mariánský charakter těchto zjevení a jejich propojení s úkolem sdělování prorockých poselství, neboť zde se ukazuje styčná plocha s tím, co teologie označuje jako apokalypsis.

Apokalypsis, odhalení, někdy též také zjevení, odkazuje k apokalyptice, tedy k přesvědčení, úžeji literárnímu druhu, vyjadřujícímu pomocí specifické prorocké symboliky a vidění, zprostředkované zjevující se bytostí, že současná doba je dobou blízkého rozuzlení dějin, dobou konce, kdy se transcendence vlamuje do tohoto světa. Každý takový pokus o definici jistě pokulhává za realitou, zvláště když je soudobá apokalyptika ovlivněna kromě Janovy Apokalypsy jako určitého vzoru též dvoutisíciletým vývojem křesťanské eschatologie a mariánské spirituality.

Pro účely této práce tedy nebude podstatný ani tak charakter či forma zjevení, ale právě obsahy poselství a prorockví, které příjemci zjevení obdrželi a které tvoří myšlenkové pozadí současné eschatologicky vypjaté atmosféry.

2. Soukromá zjevení a blízká očekávání – dva tisíce let

2.1 Biblická východiska eschatologie soukromých zjevení

Základem pro analýzu eschatologie novodobých soukromých zjevení jsou zajisté určité pasáže Písma sv., zvláště ty, které nacházíme v poselstvích ze zjevení. Jsou to vybrané texty z Proroků, Janovo Zjevení, dále pak Ježíšova eschatologická řeč a některé Pavlovy texty. Všemi zmíněnými knihami a texty prolíná určitá apokalyptika, typická pro židovské prostředí především do doby zničení Chrámu, s jistým vlivem helénismu a perského prostředí. Apokalyptika jako taková má zvláštní postavení v eschatologických textech. Je pro ni totiž charakteristické, že vypočítává podmínky pro příchod určitých událostí. Ta nekanonická se leckdy pokouší i stanovit lhůtu pro konec času. Kristus toto výslovně odmítá⁵, když hovoří o lžimesiáších a lžiprorocích, kteří voláním, že ten čas již nastal, svedou mnohé.

Důležitou myšlenkou židovské i křesťanské kosmické eschatologie a apokalyptiky je nepochybně očekávání „dne Hospodinova“, v novozákonní době přeneseně Kristova příchodu ve slávě. Prorok Izajáš ohlašuje den Hospodinův jako naprosté zničení Země, kdy většina obyvatel zahyne v žáru. Hospodin se však ujme kralování a zabije Livjátana, „hada útočného“. Poté nastolí říši míru a pokoje, nová nebesa a novou zemi, kde vlk bude pobývat s beránkem a celou zemi naplní poznání Hospodina.⁶

Nejen u Ezechiela⁷ se setkáme s vírou v konečné shromáždění izraelských kmenů kolem trůnu Hospodinova⁸, Prorok Zachariáš a v podobném smyslu i Jóel hovoří o vyvolených posledních dní, kterých zbude po přestálých útrapách a třídění jen symbolická třetina⁹. Tento text měl jistě v dějinách velkou váhu u mnoha skupin, jež si činily nárok být onou vyvolenou elitou, avšak znovu se mu dostává pozornosti dnes, kdy se uvnitř církví tvoří fundamentalisticky orientované skupiny, jež očekávají blízkou vládu

⁵ Mt 24,23–50; Lk 17,20; podobně i Pavel v 2 Te 2,2–8, kde přehnaná blízká očekávání označuje za blud.

⁶ Iz 11,6n; Iz 65,17–25. V kýčovitě podobě se s tímto proroctvím setkáme například v publikacích Svědků Jehovových.

⁷ Srov. Ez 36; 37. Tento akcent návratu Židů do zaslíbené země jistě posílil vznik státu Izrael v roce 1948 a mnoho z těch, kteří tím podmiňovali blízkost konce, mohlo očekávat blízký soud. Následné proroctví o zničení Hospodinova nepřítele Góga, který vytáhne, aby zničil shromáždivší se Izrael, jakoby evokovalo arabský útok v roce 1967. Návrat Židů na Sión a následné ukončení dějin je však živě spíše v protestantském prostředí, například v amerických adventistických sborech.

⁸ Srov. Ez 38; 39

⁹ „Z celé země, je výrok Hospodinův, budou dvě třetiny vyhlazeny, zajdou, jen třetina v ní zbude. Tu třetinu však provedu ohněm. Přetavím je, jako se taví stříbro, přezkouším je, jako se zkouší zlato. Ti budou vzývat mé jméno a já jim odpovím. Řeknu: ‚Toto je můj lid.‘ A oni řeknou: ‚Hospodin je můj Bůh.‘“ Zach 13,8–9

Boha-osvoboditele. I další starozákonní texty vesměs ohlašují soud nad pronárody a následné kralování Hospodina v obnoveném Jeruzalémě.

Poselství ze soukromých zjevení také příležitostně citují výroky z knihy Daniel. Prorokovo vidění čtyř podivných zvířat, symbolizujících různá království z doby konce, evokuje některé pasáže z Janovy Apokalypsy. Velkou roli zde hraje archanděl Michael, jenž bude bojovat za svůj lid v době největšího soužení, které nastane, „až se dovrší roztržštění moci svatého lidu“¹⁰. Daniel také hovoří o Synu člověka, přicházejícímu z nebes, jemuž bude předáno království, poté co budou zničeny Bohu nepřátelské říše a jeho panství bude trvat věčně.¹¹ Roztržštění moci svatého lidu mohlo být spatřováno stejně tak v reformaci jako dnes, kdy církev v Evropě ztrácí svoji institucionalizovanou sílu a i uvnitř zažívá svá bolestná rozštěpení.

V Novém zákoně vyniká zejména Ježíšova eschatologická řeč u Matouše (kapitoly 24 a 25) a ve 13. kapitole Markova evangelia. Eschatologická řeč začíná Ježíšovým ohlášením zničení jeruzalémského chrámu a otázkou učedníků, kdy se to vše vyplní. Ježíš předpovídá války, zemětřesení, hladomor i nenávist všech proti jeho učedníkům. Ohlašuje také velký odpad křesťanů v posledních dnech a vychladnutí lásky na základě šířící se nepravosti.

Konec podle Ježíše, tak jak jej cituje Matouš, přijde až poté, co bude Evangelium kázáno všem národům. Znamením konce bude „znesvěcující ohavnost“, umístěná podle všeho do Chrámu. Toto znamení má být impulzem pro útěk věřících, neboť „nastane hrozné soužení, jaké nebylo od počátku světa až do nynějška a nikdy již nebude“¹². Dny soužení budou zkráceny jen kvůli vyvoleným. „Hned po soužení těch dnů se zatmí slunce, měsíc ztratí svou zář, hvězdy budou padat z nebe a mocnosti nebeské se zachvějí“¹³. V té době také vystoupí lžimesiášové a lžiproroci a svedou mnohé. Ale Syn člověka přijde v oblacích, poté, kdy se na nebi ukáže jeho znamení a shromáždí své vyvolené po celé zemi. Popis konce pak pokračuje víceznačnými slovy, na kterých stála především blízká očekávání prvotní církve: „Amen, pravím vám, že nepomine toto pokolení, než se to všechno stane.“ Otázka vždy zněla a zní, co považovat za pokolení, zda jednu generaci, tři generace, určitou epochu či celé lidstvo. Ježíš dále nabádá učedníky k bdělosti, a na prvotní otázku učedníků o tom, kdy se tato proroctví naplní, odpovídá tak, že jen Otec zná hodinu tohoto příchodu. Další znamení parúsie, které Ježíš uvádí, je paradoxní, protože se

¹⁰ Dan 12,7

¹¹ Dan 7

¹² Mt 24,21

¹³ Mt 24,29

netváří jako znamení. Bude to totiž zdánlivý klid, tak jako za časů Noeho, kdy všichni budou žít své každodenní životy, hodovat, pít a ženit se, ale konec je zastihne nepřipravené. Proto opět zdůrazňuje bdělost učedníků.

Nadto hovoří sv. Pavel ve 2. epištole Tesalonickým, kde varuje učedníky před nepravými proroctvími, o jasném znamení blízké parúsie - bude jí totiž předcházet vzpoura proti Bohu a objeví se člověk nepravosti, tzv. Syn zatracení, který přijde v moci Satanově, bude konat zázraky a svede ty, kteří nepřijali pravdu. Dokonce „usedne v chrámu Božím“ a bude se vydávat za Boha. Avšak Ježíš jej „*zabije dechem svých úst*“ a *zničí svým slavným příchodem*“.¹⁴

Ve Skutcích apoštolů nalezneme důležitou citaci proroka Jóela ohledně posledních dní, a to přímo z úst Petrových, na Letnice, před tisíci shromážděnými židy i pohany: „Ale děje se, co bylo řečeno ústy proroka Jóele: „A stane se v posledních dnech, praví Bůh, sešlu svého Ducha na všechny lidi, synové vaši a vaše dcery budou mluvit v prorockém vytržení, vaši mládenci budou mít vidění a vaši starci budou mít sny. I na své služebníky a na své služebnice v oněch dnech sešlu svého Ducha, a budou prorokovat. A učiním divy nahoře na nebi a znamení dole na zemi: krev a oheň a oblaka dýmu. Slunce se obrátí v temnotu a měsíc se změní v krev, než přijde den Páně, velký a slavný; a každý, kdo vyzývá jméno Páně, bude zachráněn.“¹⁵. Je pravděpodobné, že Petr svá slova ohledně vylití Ducha na všechny v posledních dnech vztahuje k přítomnému okamžiku, ovšem jiné interpretace pomohly tomuto proroctví ožít kromě jiného i ve dvacátém století, kdy se formovalo silné charismatické hnutí napříč církvemi.

V dalších epištolách lze nalézt další významné momenty: Pro Petra to bude na rozdíl od doby Noemovy, kdy Bůh zničil lidstvo a hřích pomocí vody, oheň, který spálí nebesa i zemi a roztaví svým žářem vesmír: „Den Páně přijde, jako přichází zloděj. Tehdy nebesa s rachotem zaniknou, vesmír se žářem roztaví a země se všemi lidskými činy bude postavena před soud. Když tedy se toto vše rozplyne, jak svatě a zbožně musíte žít vy, kteří dychtivě očekáváte příchod Božího dne! V něm se nebesa roztaví v ohni a živly se rozpustí žářem. Podle jeho slibu čekáme nové nebe a novou zemi, ve kterých přebývá spravedlnost“.¹⁶

Ve druhém Pavlově listu Timoteovi si můžeme přečíst, jaké vlastnosti budou mít lidé v době konce - vesměs odpadnou od víry a ztratí lásku, ovšem budou se tvářit jako

¹⁴ 2 Te 2,1–12

¹⁵ Sk 2, 16–21

¹⁶ 2 Petr 3,10–13. Moment zničení ohněm namísto vody bude důležitý v rétorice zjevení dvacátého století, kdy se významně spojí se strachem z atomové války.

zbožní. Pavel vypočítává devatenáct takových vlastností¹⁷. Mnozí se tak mohli v kterékoliv době domnívat, že ta doba již nastala.

Vrcholem novozákonní apokalyptiky je bezesporu Janovo Zjevení. Pisateli Apokalypsy se tak zhruba kolem roku 100 po Kr. jako prvnímu v křesťanských dějinách dostává zjevení, jehož podstatným sdělením je doba konce světa a události jí bezprostředně předcházející. Ten, který sám sebe nazývá Janem, je naplněn vizemi složitých symbolických postav, ovšem hlavní úlohu zde má „někdo jako Syn člověka“, jindy zvaný Beránek, čili oslavený Kristus a s ním různé typy andělů. Pro složitost symboliky a nejasný výklad je Apokalypsa s výjimkou dvacáté kapitoly méně citována než Ježíšovy eschatologické výroky. Ovšem lze vysledovat důležitost jednotlivých úryvků Apokalypsy pro další vývoj pojetí konce věků.

Pro mariánská zjevení a mariánsky orientovanou teologii a spiritualitu vůbec budou napříště důležité verše o „ženě sluncem oděné, s Měsícem pod nohama a korunou dvanácti hvězd kolem hlavy“.¹⁸ Hrůzy sedmi pečetí, sedmi polnic a sedmi nádob či soud nad Babylónem také sporadicky nacházíme ve zjeveních, ovšem jsou spíše zdrojem nejrůznějších lidových interpretací a všeobecně jsou akcentovány zejména v protestantismu. Totéž platí o 144 000 vyvolených a Svědcích Jehovových, a stejně tak o závěrečné bitvě dobra a zla na planině Armageddon. Spekulativní nádech má symbolika Šelmy – cejch (řecké „*charagma*“) na paži a na čele, vyjádřený číslicí Šelmy – 666. Interpretován bude shodně v katolickém, protestantském i ortodoxním prostředí. Pasáže z dvacáté kapitoly Janova Zjevení jsou také zdrojem myšlenek na tisícileté Boží království na zemi čili chiliasmu nebo millenarismu, jenž se opět aktualizuje v soudobých zjeveních.

2.2 Očekávání rané církve

Podle J. Ratzingera¹⁹ vzniklo v rané církvi jisté eschatologické napětí již ve chvíli, kdy se křesťané začali modlit k východu namísto k jeruzalémskému Chrámu. Východ symbolizoval Krista, který přichází jako vycházející slunce, přichází ve vzkříšení i v parúzii.

¹⁷ „Věz, že v posledních dnech nastanou zlé časy. Lidé budou sobečtí, chamtiví, chvástaví, domýšliví, budou se rouhat, nebudou poslouchat rodiče, budou nevděční, bezbožní, bez lásky, nesmiřitelní, pomlouvачní, nevázaní, hrubí, lhostejní k dobrému, zrádčí, bezhlaví, nadutí, budou mít raději rozkoš než Boha, budou se tvářit jako zbožní, ale svým jednáním to budou popírat. Takových lidí se straň“. 2 Tim 3, 1-5

¹⁸ Zj 12,1

¹⁹ RATZINGER Joseph: Eschatologie. Smrt a věčný život, Brno: Barrister & Principal, 2008, 13

Ovšem i sv. Pavel se musel vypořádat s palčivými otázkami věřících v okamžiku, kdy někteří členové církevních obcí zemřeli ještě před druhým příchodem Kristovým. Sám, když formuloval událost vzkříšení zemřelých (a měl jistě na mysli především nedávno zemřelé křesťany), zřejmě předpokládal, že se parúsie dožije²⁰.

Církev však nemohla žít stále jen z blízkého očekávání. Proto Pavel zakazuje spekulace o dni Kristova návratu a zdůrazňuje bdělost. Ovšem na druhé straně se mnozí věřící v církevních obcích nemohli spokojit s takovým oddálením a nevyhnuli se hledání znamení času a spekulacím nad podobou parúsie.

Jistá blízká očekávání prosvítají také listem Didaché, vesměs však navazují na Ježíšovu eschatologickou řeč a v pasáži o Antikristu na Pavlův list do Soluně. Podobně i II. list Klementa římského do Korintu, ve kterém se uvádí apokryfní Ježíšův výrok o znamení příchodu království: „Až budou dva jedním, zevnějšek stejný s nitrem, muž jako žena, nebude ani muž ani žena.“²¹

Některé skupiny v církvi v průběhu dějin stejně jako dnes zastávaly učení chiliasmu. Chiliastickým myšlenkám se stalo vzorem patnáct veršů z dvacáté kapitoly knihy Zjevení, kde je řečeno, že ďábel bude spoután na tisíc let,²² aby byl po tomto časovém okamžiku na krátký čas propuštěn a pak definitivně poražen.²³ V tomto tisíciletém období budou na Zemi spolu s Kristem kralovat svatí a mučedníci spolu s těmi, kdo vytrvali v duchovním boji proti zlu. Jistý chiliasmus se objevuje již v prvokřesťanské obci, navazuje však na starší židovskou představu Božího království na zemi, jakéhosi předstupně posmrtného života spasených v nebi. Velkým impulsem k očekávání konce bylo jistě zničení Chrámu v roce 70 po Kr., a chiliasmus jako takový určitě živilo římské pronásledování křesťanů. Jeho zastánci byli i biskupové, například sv. Irenej z Lyonu (*Adversus haereses*), z dalších významných křesťanských učenců například sv. Justin Mučedník (*Dialog s Tryfónem*).

Myšlenku brzkého Kristova návratu a s ním i chiliasmu zastávali v druhé polovině druhého století montanisté, jejichž stanoviska hájil mimo jiné Tertullian. Na okamžik

²⁰ „Zazní povel, hlas archanděla a zvuk Boží polnice, sám Pán sestoupí z nebe, a ti, kdo zemřeli v Kristu, vstanou nejdříve; potom my živí, kteří se toho dočkáme, budeme spolu s nimi uchvázeni v oblacích vzhůru vstříc Pánu. A pak už navždy budeme s Pánem.“ (1 Te 4, 16-17)

²¹ II. list Klementův do Korinta 12,2. V lidové interpretaci jde o prorocké vidění současného frivolního oblékání na straně mužů i žen.

²² Luděk Rejchrt tento časový údaj vykládá jako vliv starší židovské vykladačské tradice, zprostředkované autorem Zjevení skrze rabbiho ben Hyrkana (kol. r. 90). Srov. REJCHRT Luděk: *Apokalypsa aneb zpěv o naději*, Praha: Nový život, 1994, 133.

parúsie se bylo podle montanistů třeba připravit asketickým životem, tedy neuzavírat sňatky, podrobovat se delším postům a nevyhýbat se mučednictví.

Myšlenky chiliasmu, ani blížká očekávání však žádným způsobem nebyly spojeny se zjeveními Panny Marie. S těmi se setkáváme díky legendické tradici ještě za života apoštola Jakuba. Tímto konkrétním zjevením byl položen základ jednoho z nejvýznamnějších poutních míst, španělského Santiago de Compostella.

Z raně křesťanského období jsou i další příklady zjevující se Bohorodičky. Jedná se například o typus snů a vnuknutí, která dávají podnět k vybudování chrámu či svatyně. Většina známých křesťanských poutních míst se tak odvozuje své založení od pokynu Panny Marie, v čemž středověk sehrál nezastupitelnou úlohu a mnohá místa si podržela svůj výjimečný charakter až do současnosti, přičemž mohla být určitým způsobem obnovena díky novodobému zjevení (např. německý Marpingen).

Eschatologické důrazy ve zjeveních Matky Boží se začnou objevovat převážně až po francouzské revoluci, budou kulminovat ve druhé polovině devatenáctého století a dvacáté století jimi bude doslova přetékat.

2.3 Středověké interpretace a očekávání konce

Přes pochopitelnou nedostatečnost jakéhokoliv třídění lze vypočítat v dějinách nejméně tři typy podnětů, jež vyvolávají očekávání blízkého konce. Nejčastějším podnětem bývá katastrofická událost, a to rázu jak přírodního, tak společensko-politického. Za pohromu či předzvěst pohromy lze považovat kosmické úkazy i nejrůznější anomálie, průlety komet, zatmění Slunce, déšť meteoritů, velké záplavy, sních v létě, padání předmětů a živočichů z nebes a podobně. Společensko-politického rázu jsou především války, nájezdy barbarů, ale i mor či různě hodnocené náboženské reformy, jež klasicky přiřknou protivníkovi nábožensky relevantní zápornou symboliku, jak tomu bylo v případě reformátorského označení papeže za Antikrista.

Konkrétně, pocity blížící se katastrofy jistě muselo vyvolat takové gótské drancování Říma v roce 410. Tehdy se mnoho křesťanů domnívalo, že nastává konec, a není to domněnka neobvyklá, neboť je třeba si uvědomit, že v případě Říma se jednalo v pohanském i křesťanském pojetí o jistou axis mundi, po většinu křesťanských století zastiňující i význam Jeruzaléma. Ovšem když byl roku 1009 vypleněn Chrám Božího

hrobu, vyvolalo to v Evropě myšlenky podobné. Vůbec, veškeré válečné běsnění jistě oživovalo úryvky ze Zjevení, kde lze číst o ohnivém koni a jezdcí, který s mečem v ruce objíždí zemi a odnímá jí mír. Stejně pocity jistě mnozí zažívali i v hrůzných válkách století dvacátého.

Podobným způsobem fungovaly také katastrofy a neobvyklé přírodní úkazy, jež dle některých historických analýz mohly podnítit i větší misijní aktivitu před očekávaným koncem. Římský biskup Řehoř I. (590–604) po katastrofických záplavách v Galii a Itálii a po zemětřesení, které zdevastovalo celou Antiochii, údajně očekával blízký konec, což mělo pravděpodobně vliv na urychlené vyslání misie do Anglie. V podobných souvislostech se hovoří i o cestě sv. Vojtěcha k pohanským Prusům či Kryštofa Kolumba do Ameriky.²⁴ I dnes se totiž setkáme se silnou misijní aktivitou těch, kteří očekávají blízký konec dějin.

Již roku 989 proletěla oblohou Halleyova kometa jako hrozivé znamení a vyvolala obavy, avšak ještě v roce 1910 se v době jejího opětovného návratu v noci z 18. na 19. května lidé modlili v ulicích, aby odvrátili možná nebezpečí. Podobně tomu bylo i s avizovanou podivuhodnou září nad Evropou v předvečer druhé světové války.

Vždy se objevovaly i nejrůznější výpočty a numerické spekulace s daty i se jmény určitých osob. Již ze starověku jsou známy pokusy o převedení číselného kódu 666 do podoby určitého jména, což často mívalo a dodnes mívá velice účelovou hodnotu. Snažil se o to již Ireneus ve 2. století vzhledem k nenáviděným římským císařům, ovšem podobně se spekulovalo i v polovině 5. století během nájездů vandalských kmenů o číselné hodnotě jména krále Gensericha. Známé jsou i časté manipulace s datem. Ty stály nejčastěji na prostém stanovení data stvoření, jež se dá poměrně přesně vypočítat na základě biblických údajů o délce života příslušníků slavných rodokmenů. V roce 500 tak uplynulo 6000 let od stvoření a v souvislosti s jednoduchým převodem tisíců na jednotky (dle interpretace ŽL 90,4 je u Boha tisíc let jako jeden den) měl tedy nastat 1000letý šabat jakožto sedmý den stvoření, den odpočinku. Spekulacemi na téma 6000 let od stvoření se zabýval například Isidor Sevilský (+636) či Beda Ctihodný (+ pol. 8. stol.), jenž je podobně jako Beatus z Liebany, očekávající konec kolem roku 800, autorem velkého komentáře k Apokalypse.

²⁴ WEBER Eugen: Apokalypsy. Proroctví, kultury a chiliastické představy v průběhu staletí, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, 167–168.

Samostatnou kapitolou o sobě je situace 10. století vůbec, konkrétně kolem samotného roku 1000. Čím více se přibližoval přelom tisíciletí, rostly samozřejmě chiliastické představy. Nejednalo se asi o nějak významně dramatictější události než kolem přelomu druhého milénia, ovšem jak se zmiňuje historik Dušan Třeštík ve svém příspěvku k diskusi o konci tisíciletí,²⁵ kolem roku 1000 se skutečně hodně počítalo, a protože se jednalo o tisíc let od Kristova narození, bylo zapotřebí toto datum znovu pečlivě prozkoumat. Nikdo jistě nepřiznal a nepřiznává ani dnes, že se jedná o výpočet doby konce světa. Při nových výpočtech došlo k nejrůznějším odchýlkám a navíc znovu vyvstal problém, zda oněch tisíc let počítat od narození či od ukřižování. Všechny tyto události však jistě nebyly záležitostmi hysterických davů ovlivněných nezodpovědnými kazateli, naopak, byla to především věc předních církevních postav, zvláště z Francie z clunyského okruhu, ale i z Říma a Itálie, kteří shromažďovali různá znamení, vhodná k interpretaci. Jisté je, že panovalo něco jako pocit fin de siècle, ale na rozdíl od tohoto životního pocitu evropského měšťanstva z konce devatenáctého století to byl stav ducha elit, a ne lidu²⁶.

Příhodná situace nastala ve 13. století, tentokrát však zásluhou charismatických kazatelů. Jáchym z Fiore (asi 1130–1202), jehož asi nemůžeme považovat za přímého inspirátora dnešních millenaristických představ, vypočítal konec časů na základě textu z Janova Zjevení 11,3, kde anděl Janovi říká o období posledních 42 měsíců, (což je 1260 dní, přeneseně let), od příchodu Božího království, přeneseně od narození Ježíše Krista. Jáchym dělil dějiny na období po třech na věk Otce, věk Syna a věk Ducha anebo tradičně po sedmi, kdy v sedmém tisíciletí od stvoření nastane věčný šabat, obdoba věku Ducha²⁷. V jiné interpretaci starší periodizaci dějin, která sledovala týdenní rozvržení do sedmi dní nasadil na trojiční nauku a vytvořil model dějin po třikrát sedmi dnech, přičemž poslední týden z trojice je dobou vlády Ducha sv. Tento věk nastane právě v roce 1260, po krátké vládě Antikrista.²⁸

²⁵ Třeštík Dušan: Zrození Evropy z ducha Apokalypsy, in: Lidové noviny z 31. 12. 1999, 11.

²⁶ „Nastávající, stále zřetelněji se blížící konec tohoto světa byl obecně chápán jako výzva k jeho zlepšení, k aktivitě, a ne k pasivnímu čekání na konečné zúčtování (...) To, co udělal sv. Vojtěch, by v těchto souvislostech znamenalo pokus o čelení eschatologické výzvě.“ Srov. tamtéž 11.

Je příznačné, že se stejnou evangelizační horlivostí se setkáváme u zjevení zvláště dvacátého století, ve kterých na předním místě stojí imperativ rozšiřování poselství.

²⁷ Srov. Scheuch Richard: Průvodce Apokalypsou, Praha: Česká katolická charita, 1989, 178–180.

²⁸ Naproti tomu proroku Danielovi je řečeno o 2 300 dnech (v interpretaci letech) do konce. Kardinál Mikuláš Kusánský se tak v roce 1452 domníval, že tyto dny mají svůj počátek v roce 559 př. Kr., kdy údajně měl Daniel toto vidění. Konec světa tedy spadá do roku 1741. Srov. LANE Tony: Dějiny křesťanského myšlení, Praha: Návrát domů, 1996, 105.

Ještě během 13. století jáchymovský chiliasmus pronikl do františkánského řádu, získal podporu u spirituálů a i sv. František tak získal cosi z eschatologických nálepek. Sv. Bonaventura, generál řádu v letech 1257–1274 jej měl za anděla nesoucího šestou pečeť apokalypsy a za posla sedmého, serafínského věku.²⁹

Poněkud jinak smýšleli takoví flagelanti, spojení s myšlenkami Ubertina z Casale, když v šedesátých letech třináctého století vycházeli z Peruggie, procházeli jižní Evropou a hlásali blížký konec světa. Sebetřýzněním, které trvalo vždy třiatřicet a půl dne, usilovali o pokání i o zpřítomnění utrpení Ježíše Krista. Mezi sektáři se udrželi do šestnáctého století, výjimečně až do století osmnáctého. Flagelantství oživil svými myšlenkami a předpověďmi na přelomu čtrnáctého a patnáctého století sv. Vincenc z Ferrery, zvaný Anděl Posledního soudu. Myšlenka zástupné oběti a askeze, spojené s umrtvováním těla zůstala stále živá především v asketických řádech a v mnoha případech byla právě stigmata či jiná znamení Kristova utrpení spojena se současným připodobňováním se postavě Trpitele. S dušemi-oběťmi se tak setkáme ještě dnes. Nejsou to však již flagelanti, ale tzv. apoštolové konce časů, kteří nesou utrpení zkoušené a v bolestech se rodící nové církve.

To, co ještě teologicky unesla středověká katolická církev, ač za cenu vzájemných obviňování a nejen akademické likvidace odpůrců, se od dob reformace stalo tradicí spíše odloučených církví. Velké politicko-náboženské konotace získalo například v 15. století hojné označení zvláště papeže či císaře za Antikrista. Výsledkem bylo, že obě negativní postavy (Satan i Antikrist) zcela ztratily na vážnosti, což se bohatě projevilo jak v lidových hrách, tak i v ikonografii. Označení papeže za Antikrista a římské církve za děvku babylonskou neopustilo okrajovější protestantskou rétoriku až hluboko do dvacátého století. Použily jej avšak i odštěpenecké skupiny tradicionalistů v katolické církvi po Druhém vatikánském koncilu.

2.4 Blízká očekávání v české reformaci

Zvláštní kapitolou eschatologického pojetí vlastní doby byla česká předhusitská a husitská reformace, které byl často vlastní i zjitřený chiliasmus (táborité).

²⁹ Jiný jáchymista, františkán-observant Petr Jan z Olivy, autor spisu *Postilla in Apocalypsim* roku 1297 tvrdil, že Antikrist se objeví mezi léty 1300 a 1340, následně svět vstoupí do věku Ducha a ten měl skončit Soudným dnem (podle neověřených zdrojů) kolem roku 2000.

Jan Milíč z Kroměříže (+1347) měl za to, že Antikrist v jeho době již přišel a jeho budování Nového Jeruzaléma ukazuje na jasné eschatologické chápání nadcházejícího času.

Jakoubek ze Stříbra (+1429) je opatrnější a jeho výklady Zjevení jsou spíše spirituální. Odmítl chiliasmus i spekulace kolem data druhého příchodu, ovšem tak jako jiní jeho předchůdci i současníci přejímá pojetí sedmi věků církve, kdy posledním věkem po posledním zápase s Antikristem je období věčné soboty, přecházející v nedělní vzkříšení – tentokrát všech zemřelých. Tento model se v jisté obměně objevuje naléhavě i dnes – příchod Ducha Svatého, nové Letnice, věk Ducha a podobně.

Husitský chiliasmus, jak jej představovali především táborští pikardi, se zaobíral výpočty druhého příchodu, který byl stanoven na rok 1420, ovšem bylo jasné, že tímto směrem se ani protestantská teologie ubírat nemůže. Ovšem i Jan Želivský (+1422) byl silně ovlivněn tímto pojetím eschatologie, když věřil, že Kristus přijde nejprve do Čech, kde nastolí své království. S tímto pojetím dějin souvisí i fenomén poutnictví v husitském hnutí. Od roku 1419 se vždy v sobotu a v neděli (pod vlivem učení o sedmero obdobích) konaly poutě na hory, které mají svůj eschatologický význam, proto se také honosí biblickými názvy – Tábor, Olivetská hora, Oreb.

Podobně jako v dnešní době, kdy se kolem svatyní na významných místech soukromých zjevení vytváří aureola míst poslední záchrany, tak již v době české reformace byla známa místa, kde bude možné se v přicházejícím eschatologickém čase zachránit. Těmi místy byla česká města Plzeň, Žatec, Louny, Slaný a Klatovy.

Český reformačně eschatologický důraz byl však poněkud jinde, než hlásají stoupenci některých zjevení dnes. Reformační kazatelé hlásali, že v nastávajícím duchovním období nebudou zapotřebí ani kostely, ani křest, ani eucharistie, neboť všichni budou křtěni v Duchu Svatém a budou si před Bohem rovni. Tato doba potrvá až do dne Posledního soudu. Celé husitství je tak pod vlivem eschatologické tísně času, naléhavě se chápe úkolu zvěstovat čisté Slovo a očekává nové budoucí události. Dnešní důrazy jsou naopak silně tradicionalistické.

Reformační eschatologii přejal i Jan Amos Komenský (+1670) a Jednota Bratrská. Přestože byl Komenský chiliasta a spoléhal na politická proroctví svých současníků (např. Kristiny Poniatovské), považoval se především za eschatologa, čemuž také zcela podřídil

své dílo a veškerou pedagogickou snahu k nápravě světa před Kristovým příchodem. Církev nazývá vyvoleným ostatkem, pracovním sborem posledních dnů.³⁰

2.5 Proroctví mystici a vizionáři

Jsou případy známých mystiků, u nichž lze konstatovat vize konce časů, tak, jak tomu bylo ve 12. století v případě benediktinky Hildegardy z Bingen, jíž se dostalo šestadvaceti vizí o dějinách spásy včetně vize Posledního soudu. Mezi slavné mystičky, z nichž mnohé radily papežům, biskupům i světským vládcům, patří stigmatizovaná sv. Kateřina Sienská, sv. Kateřina Janovská, též stigmatizovaná sv. Gertruda Veliká či sv. Brigita Švédská, jíž se během šestiměsíčního pobytu ve Svaté zemi dostalo mnoha zjevení o životě a utrpení Kristově. Sv. Janě z Arku na začátku 15. století radil archanděl Michael, bojovník proti ďáblu, a Johanka sama měla svého krále za „krále konce světa“, který porazí Turky, získá Jeruzalém a dovrší dávná proroctví. Z dalších je třeba uvést též na přelomu čtrnáctého a patnáctého století žijící Julianu z Norwich, jíž se dostalo několika zjevení, o padesát let později žijící dominikánku sv. Kateřinu de Ricci či karmelitánskou mystičku šestnáctého století sv. Magdalenu de Pazzi, jejíž vize zahrnují kromě kontemplační tematiky a rozjímání nad Písmem také události ze života Kristova. Množství nejrůznějších životopisů Ježíše Krista či Panny Marie, získaných na základě vizí, má původ právě ve středověku a táhne se jako nit až do současnosti, kde lze najít zatím poslední velké, dodnes populární vrcholy ve vizích bl. Anny Kateřiny Emmerichové na přelomu osmnáctého a devatenáctého století a Marie Valtorty v první polovině století dvacátého. Pokud se tedy do 12. století stačil etablovat model ženy - vizionářky typu Brigity či Hildegardy, během vrcholného středověku se tento typus přesouvá do mužského a často kněžského prostředí. Až zhruba od 15. století lze hovořit o současném typu ponejvíce mariánských zjevení, neboť tuto oblast opět začínají ovládat ženy, děti a laici.

Na konci středověku vzniklo dílo, které nadlouho ovlivnilo osobní spiritualitu věřících, totiž „Následování Krista“ Tomáše Kempenského. Zde, v hnutí devotio moderna, ačkoliv jisté náznaky směřování k větší niternosti běžného člověka krystalizovaly déle, máme příklad toho, čím bude žít mnoho pisatelů mysticko-vizionářských spisů. Důraz na antiintelektualismus, odloučenost od světa, kajícnost a obrácení, připodobnění se Kristu

³⁰ Srov. SVRČEK Luděk: Eschatologie v české reformaci, in: Koinonia 13(2002), 10–17.

především v jeho utrpení, což je pro středověk příznačné, přežije bez úhony i racionalismus a osvícenství a mocně bude působit ještě ve století dvacátém.

To, co zformuloval Tomáš Kempenský ve století patnáctém ve vztahu k Ježíši Kristu, učinil sv. Ludvík Maria Grignion z Montfortu ve vztahu k Panně Marii o více jak dvě století později. Ačkoliv jeho spisy byly znovuobjeveny teprve v roce 1842, tato tematika již stačila zapustit své kořeny.³¹

V raně moderních dějinách nabyla na významu samotná mariánská zjevení, soudě tak podle množství poutních míst a místních kultů, jež inspirovaly. Téměř jedna pětina poutních míst, vzniklých v období 1400–1530, stojí na události zjevení, ty ostatní, týkající se zázraku nebo nalezení nějakého posvátného předmětu (např. ostatku) v sobě zahrnují také určité formy sdělení z nebe - ať ve formě snu nebo přímo in situ. Podobného založení, totiž z popudu zjevení či snu, jsou také řeholní řády a bratrstva³².

2.6 Fragментy barokní zbožnosti

Do současné lidové mariánské spirituality se promítá mnoho myšlenek, které vykrytalizovaly již v době barokní. Velké základy tak položil Louis Maria Grignion z Montfortu (1673 – 1716), pokračovatel francouzské Berullovovy školy mariánské mystiky, jehož pojetí zasvěcení se Panně Marii formou otrockého vztahu je v modifikovaných formách živé dodnes a vyvolává kontroverze.³³ Zde je možné nalézt jeden z vrcholů způsobu uvažování, jaké používá v dnešní době například italský kněz don Gobbi, zakladatel Mariánského kněžského hnutí. Svěření se nebeské matce a v jistém směru infantilizace náboženských projevů ve spojení s odstupem vůči nepřátelskému světu se stane jedním z poměrně častých projevů lidové zbožnosti, soustředěné kolem mariánských zjevení.

Lidovou religiozitu a spirituální tvořivost, pro kterou mezi racionálními teologiemi nikdy nebylo pochopení, však baroko krásně inkulturovalo do akceptovatelných forem zbožnosti. Posílené poutnictví, modlitba růžence, mariánské pobožnosti, družiny,

³¹ Srov. AUMANN Jordan: Křesťanská spiritualita v katolické tradici, Praha: Univerzita Karlova, nakl. Karolinum, 2000, 227

³² Srov. KÖSTER Heinrich M.: Mariánská spiritualita náboženských skupin, in: in: PETRI Hans, BEINERT Wolfgang: Učení o Marii, pracovní vyd., Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 1996, 454–490, 457.

³³ FIORES Stefano de, GOFFI Tullo (eds.): Slovník spirituality, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 1994, 493-494.

bratrstva, to vše, pokud nebylo zničeno osvícenstvím, přetrvalo v redukované formě do dvacátého století.

Na poli klášterní mystiky také vzniklo mnoho písemných dokladů úcty k srdci Ježíšovu i srdci Panny Marie. Mezi známé průkopnice této úcty lze počítat například stigmatizovanou Markétu Marii Alacoque či později Annu Kateřinu Emmerichovou. K důležitým profetickým postavám pozdního baroka patří bezesporu i don Bosco, jemuž se dostalo mnoha prorockých snů, jejichž možné významy se dodnes komentují.

2.7 Devatenácté století – pasáči a apologeté

S novým velkým rozmachem zjevení se můžeme setkat v období po francouzské revoluci. Jen v devatenáctém století jsou zaznamenány stovky případů, avšak většina z nich nepřesáhla lokální význam. Tato zjevení jsou v něčem nová. Nikdy předtím se neobjevilo tolik vizionářů - dětí, dívek či žen. A důraz se stále více přesouvá na poselství, která jsou určena nejen příjemcům těchto zjevení, ale častěji i státům, případně světu (míněno katolické Evropě). A je to především Francie, odkud přicházejí největší impulsy této proměny; konkrétně tři po sobě jdoucí slavná zjevení: Cathérine Labouréové v Paříži v ulici du Bac v letech 1830–1831, Melánii Calvatové a Maximinovi Giraudovi v La Salette roku 1846 a konečně Bernadettě Soubirousové v Lourdech roku 1858, jež se staly opravdovým vzorem pro mnohá další zjevení a náboženské události kolem nich, včetně poutnictví.³⁴ Devatenácté století je podle dostupných dokladů dobou nebývalého rozmachu nových typů mariánských zjevení po celé Evropě: z těch nejznámějších uvádím alespoň Périgord 1814, český Filipov 1866, Pontmain 1871, Pellevoisin 1876, pruský Marpingen 1876, irský Knock 1879, a dalo by se jistě pokračovat. Samotné základy zjevením, jež je možné pokládat za prorocké ve smyslu eschatologických událostí, položilo přinejmenším tolik diskutované zjevení v La Salette³⁵, jehož údajné tajemství, týkající se konce časů, bylo již dříve označeno za podvrh.³⁶

³⁴ Je zajímavé, že francouzská mariánská zjevení (není tomu tak v případě Lurd) oplývají oproti třeba italským či španělským daleko větší bojovností a nesmiřitelností. To je zřejmě způsobeno francouzskou zkušeností s protireformací, a zejména s revolucí, jež zahrnala katolickou církev do defenzívy.

³⁵ Jistou předzvěst lze však spatřovat i ve zjevení Cathérine Labouréové na Rue du Bac v roce 1830.

³⁶ O obsah tohoto zjevení Panny Marie ve Francii roku 1846 se vedou dlouhotrvající spory, zejména kvůli obsahu údajného Tajemství, obsahujícího popis blízkých událostí, spojených s koncem časů, jež mnozí odborníci (např. J.Jaouen) považují za pozdější podvrh. Nicméně v lidových křesťanských kruzích má tajemství z La Saletty stále svoji váhu.

Setkáme se také s fenoménem tzv. řetězení zjevení, kdy po všech stránkách „úspěšném“ zjevení následuje celá řada podobných v rychlém sledu za sebou - příkladem je např. Rimini (1850), po němž následuje plejáda „imitací“ ve stejné lokalitě, s podobným případem se bylo lze setkat v Lurdech. Je zajímavé, jak zmiňuje David Blackbourn³⁷, že mnohá místa zjevení, zvláště v devatenáctém století, leží v oblasti zhuštěného výskytu starších mariánských center úcty, vzniklých v mnoha případech také na základě zjevení - tak je tomu např. v případě Lurd. S podobnou situací „řetězení“ se však setkáváme i ve třicátých letech dvacátého století v Belgii, kde po mariánských zjeveních v Beauraing a Banneaux následovalo v jediném roce asi dvanáct podobných.

Zjevení devatenáctého století hrají též společensko-politickou roli. Většinou jsou (buď svým poselstvím či ohlasem) obranou církve proti nepříteli. V minulém století to byla v Evropě revoluce, antiklerikalistický liberalismus, sekularizace, cizí státní nároky podepřené válkou či naopak nároky vlastního moderního státu. Mnohá zjevení reagují zcela konkrétně na danou politickou situaci, jiná hovoří jazykem symbolů a neurčitých náznaků budoucnosti, která stále zůstává podmíněna lidským chováním. To, že se ve zjeveních devatenáctého století setkáváme s hrozbami trestů a předpověďmi budoucích katastrofických událostí, ještě neznamena, že hovoří o své době jako o době konce a o blízkém druhém příchodu. Tato zjevení jsou určitou reakcí na postupující volnomyšlenkářství, racionalismus, sekularizaci a podobně. Politicky a hospodářsky nestabilní dobu devatenáctého století nám dnes mohou připomínat události v zemích třetího světa, kde zvláště od osmdesátých let minulého století nadchází boom mariánských zjevení, akcentujících sociální situaci a tvořících jistou záštitu chudým vrstvám proti establishmentu.

2.8 Dvacáté století

2.8.1 Svět kolem dvou válek

Dvacáté století zaujímá v kontextu soukromých zjevení i eschatologických nálad ve společnosti zvláštní místo, ačkoliv nelze přirozeně hovořit o nějaké výlučnosti, počínaje rokem 1901. Hovořilo-li se o devatenáctém století jako o době rozmachu mariánských zjevení, pak století následující je bohatě překonalo, a dodalo jim silné

³⁷ BLACKBOURN David: Marpingen: Apparitions of the Virgin Mary in nineteenth-century Germany, New York: Vintage Books, 1994, 3–7

eschatologizující prvky. Dnes se mohou mnozí pousmát nad strachem středověkého člověka z přírodních anomálií či tendencí vidět ve válečných konfliktech duchovní události, ovšem obě světové války, natěsnané do první poloviny dvacátého století, ukázaly, jak nepředstavitelná hrůza a rozumu se vymykající vraždění mohou změnit lidské vnímání. Mnozí z těch, kdo prožili hrůzy války, prožili virtuálně, ale jistě naplno prorokovaná utrpení konce světa.

S vědomím krize evropské civilizace se od přelomu devatenáctého a dvacátého století k eschatologickým náladám vlastně připojila i teologie, konkrétně svým stále silnějším důrazem na promyšlení eschatologie, a to jak v protestantském, tak i v katolickém prostředí³⁸.

Mystika, pocházející z prostředí klášterů, by si jistě zaslouhovala zvláštní pojednání. Úcta k Nejsvětějšímu srdci Ježíšovu a Neposkvrněnému srdci Panny Marie, jak ji ztvárnila například sestra Josefa Menéndez ve dvacátých letech dvacátého století, se v době převažující satisfakční teorie vykoupení obohatila o podstatný akcent v poselstvích „Božího milosrdenství“, jež obdržela polská řeholnice Faustyna Kowalská o deset let později.

Lze však vysledovat trend, související snad s již středověkou tradicí např. bekyní či snad i s novou aktivitou laiků, že v průběhu dvacátého století vystupují vizionáři a duše-oběti z klášterního prostředí a objevují se duše-oběti světské, jež s řeholemi spojují jejich latentní ambice a do jisté míry i styl života v ústraní. Jsou to často dívky z chudých poměrů, trpící nějakou těžkou chorobou často neznámého původu, které svá utrpení obětují jako smír za urážky, jichž se dostává Bohu a Kristu. Setkáme se, podobně jako v minulosti, se stigmatizovanými trpitelkami typu Aničky Tomanové (1907–1957) či o pět let starší Marty Robinové, jíž se od Krista dostalo vizí ohledně konce časů. K těm nejznámějším lze jistě přiřadit také Marii Valtortu (1897–1961), autorku apokryfních životopisů Krista i Panny Marie.³⁹ S pokračující urbanizací a industrializací zejména Západu ustupují pomalu do pozadí i pasácci, jimž se počínaje barokem dostávalo zjevení nejčastěji, ačkoliv s dětmi (případně staršími dětmi) jako vizionáři se setkáme ještě mnohokrát v průběhu století, jako v Medžugorje v osmdesátých a ve slovenské Litmanové v devadesátých letech. Bez zbytečného generalizování lze však říci, že přes existenci

³⁸ Srov. RATZINGER, op. cit., 9,10.

³⁹ Ze středověku jsou dobré doklady pro existenci těchto žen, které si zvolily tzv. *via media*, jelikož nemohly (pro svá šlechtická privilegia) nebo nechtěly vstoupit do kláštera s přísnou klauzurou. Tyto *mulieres religiosae*, později tzv. *bekyně*, žily zpravidla v ústraní v rámci svých rodin a věnovaly se charitativní činnosti, modlitbě a hluboké eucharistické účtě.

několika známých případů mužů – příjemců zjevení⁴⁰ úlohu vizionářek plní většinou ženy. Mezi vizionářkami nalezneme kromě dívek a řeholnic i zralé matky.

Důležitou součástí novodobých zjevení se staly kromě poselství morálního či liturgického charakteru i nejrůznější apokalyptické vize, do detailů propracované předpovědi budoucích tragických událostí, a to ve stále globalizovanější podobě. V tom spočívá snad největší posun oproti klasickým zjevením.

Také mariánský charakter zjevení se stává naprosto typickým znakem. Ten nechyběl ani nejdiskutovanějšímu a dodnes nejinspirativnějšímu zjevení, jež proběhlo v roce 1917 v portugalské Fatimě. Je to zjevení prorockého typu, jež se dotýká obou světových válek, především však obsahuje dva důležité prvky, jejichž vliv pocítili křesťané v celém dvacátém století a podle současných názraků ještě neřekly poslední slovo. Za prvé je to přítomnost silných obav z Ruska, potažmo Sovětského svazu a komunismu vůbec⁴¹ a za druhé nevídaná vlna interpretací takzvaného třetího fatimského tajemství, jež bylo církví zveřejněno poněkud symbolicky až v roce 2000. Velkou popularitu Fatimě zjednal také sluneční zázrak, který se udál 13. 10. 1917, jemuž bylo přítomno několik desítek tisíc lidí, včetně novinářů i lidí nevěřících. Zjevení třem malým pasáčkům, z nichž nejstarší Lucie (která vstoupila do řádku karmelitek), zemřela poměrně nedávno, v roce 2005, se stalo svým obsahem jistým archetypem pro zjevení budoucí.

Mezi světovými válkami došlo také ke dvěma zjevením, jimž se jako jedněm z mála dostalo církevního uznání, a to v belgickém Beauraing v roce 1932, a o rok později v Banneaux, též v Belgii. Tato zjevení však nepřinesla žádnou vizi budoucích událostí.

Odlíšným případem je však příběh několika zjevení v bretaňském Kérisinen, jichž se dostávalo Janě Luise Ramonetové počínaje zářím roku 1938. Podobně jako ve Fatimě, i zde byla údajně předpovězena druhá světová válka, obtíže však působí fakt, že jako mnoho dalších poselství, i toto bylo zveřejněno až ex post, v tomto případě dokonce až v roce 1947. Nutno připomenout, že zjevení v Kérisinen církevní aprobaci nezískalo. I tak však patří mezi ty hojně citované.

Roku 1939 vypukla ohlašovaná druhá světová válka, která rozpoutala velká utrpení, přirovnávaná k porodním bolestem světa před parúsií. Během ní dochází také

⁴⁰ Například Matuš Lašut v Turzovce či don Stefano Gobbi.

⁴¹ Apokalyptické téma SSSR jako rudého draka bude napříště provázet valnou většinu poselství až do začátku devadesátých let. To mělo samozřejmě své konotace v politice studené války, a tak pozdější Reaganovo označení „Říše zla“ mohlo nést jistou pečeť apokalyptiky.

k vizím italské stigmatizované mystičce Marii Valtortě (1897–1961), známé skrze apokryfní životopisy Panny Marie a Ježíše Krista. Také jí se dostalo eschatologických vizí budoucnosti a ujištění, že světová válka je dobou předchůdců Antikrista, po nichž se objeví on sám v podobě světového politika. Celé dějiny v dualistickém pojetí Marie Valtorty končí velkou očistou lidstva, porážkou Satana a novým stvořením, prodchnutým vládou Ducha.

Prakticky v průběhu celé války docházelo k přesunu důrazů i ve světě víry. Hrůzy v pořadí již druhé světové války podnítily spekulace nejen nad blízkostí Armageddonu, ale dovolily i ukázat jednotlivé aktéry závěrečných jednání dějin. Hitler a Stalin, to jsou klíčové postavy konce světa, tak jak je viděla soudobá zjevení, ovšem známá jen ve zpětné reflexi. Mnozí spekulující nad číslem Šelmy se snažili vydobýt ze jmen těchto vůdců ono číslo 666⁴² či přiřadit jim některou z rolí apokalyptických králů.

2.8.2 Poválečné období a šedesátá léta

Po skončení války je však svět totálně jiný, změnil se pohled na hodnoty, v teologii napříště vše bude jen „nach Auchswitz“, svět se opět přerodil, sféry vlivu poznamenaly budoucnost národů na příští půlstoletí.

Do této doby přichází padesát šest zjevení Panny Marie Idě Peedermanové v Amsterdamu, počínaje březnem 1945. Najdeme zde množství politicky laděných válečných vizí, týkajících se bojů kolem Jeruzaléma, symboliky typu srp a kladivo, hvězdy a pruhy, balistických raket a další velké války, vše je vlastně odrazem doby, dalo by se říci, že spíše než zjevením jakousi noční můrou obyvatel Evropy.

Později i 50. léta jako roky neustále hrozící nové války, tentokrát již atomové, zasáhla svým vlivem obsah zjevení, ať se již jednalo o zmíněný Amsterdam či nově i výstražná poselství o Čechách i Slovensku ze slovenské Oščadnice v roce 1948 nebo politické vize z Turzovky u Čadce roku 1958. Začaly se objevovat vize vpádu Ruska na Západ včetně Vatikánu, rozšíření komunismu a rozpoutání další světové války i její rychlý konec v podobě třídní katastrofické temnoty.⁴³ Přelom čtyřicátých a padesátých let je

⁴² Srov. BAUM Hans: Die Apokalyptischen Frau aller Völker. Kommentare zu den Amsterdamer Erscheinungen und Prophezeiungen. 3.vyd., Stein am Rhein: Christiana-Verlag, 1970.

⁴³ Srov. například poselství italské řeholnici Heleně Aiello z let 1938–1961 či zjevení v Heroldsbachu z přelomu čtyřicátých a padesátých let, jež také nastiňuje vizi vpádu SSSR do západní Evropy.

dalším vrcholem zjevení ve dvacátém století. S podobným rozmachem se setkáme o třicet let později, tentokrát již ve světovějším měřítku.

V této poválečné době se objevilo či spíše zvýraznilo několik podstatných myšlenek, táhnoucích se jako nit mnohými evropskými zjeveními. Za prvé se podobně jako v Amsterdamu i v bretaňském Kérizinen ještě na konci čtyřicátých let hovoří o nové ničivé válce, která by mohla předcházet parúsii a Kristově vládě, za druhé v této parúsii figuruje čím dál více sama Panna Maria. S tím souvisí třetí prvek, jímž je tlak na prohlášení nových mariánských dogmat. V Kérizinen roku 1949 vzniklo poselství adresované papeži, týkající se mariánského dogmatu o Nanebevzetí, jež bylo pak skutečně prohlášeno 1. 11. 1950, ovšem bez zřetelného vlivu ze strany příznivců zjevení. Podobně tomu bylo i v případě Lurd, kde se Panna Maria představila jako Immaculata Conceptio, což se již klasicky chápe jako potvrzení nedlouho předtím vyhlášeného dogmatu o Neposkvřněném početí Panny Marie.

V Amsterdamu na počátku padesátých let však Maria žádá vyhlášení tzv. posledního mariánského dogmatu, týkajícího se její spoluvykupitelské role.⁴⁴ V některých zjeveních se setkáme se sdělením, že vyhlášení tohoto posledního dogmatu bude předzvěstí Kristova návratu. Ikonograficky je to vyjádřeno dvojicí zdánlivě nesouvisejících obrazů – obrazu tzv. Božího milosrdenství Faustyny Kowalské ze třicátých let, znázorňujícího Krista s proudy milostí, vycházejících coby paprsky z jeho rukou a srdce a pozdějšího obrazu Panny Marie z Amsterdamu, kde je Maria zobrazena stojící před křížem na zeměkouli a z rukou jí tryskají podobné paprsky milostí. Tedy dvojice Vykupitel – Spoluvykupitelka.

Ve dvacátém století se také můžeme setkat s typem zjevení, kritizujícím v tradicionalistickém duchu dovnitř do církve, a to například v Itálii v Montichiari od roku 1946, a později od 60. let i ve Fontanelle, kde se zdravotní sestře Pierině Gilli zjevovala až do osmdesátých let bytost – žena, která sebe sama označila jako Rosa mystica, čili jako oslavný atribut Panny Marie z Loretánské litanie. Poselství upozorňují, podobně jako naprostá většina ostatních, především na odpadlictví a hříchy kněží a řeholníků, ale akcentují také zradu všech křesťanů, kteří podléhají svodům moderního světa. Také u tohoto zjevení se setkáváme s požadavkem na vyhlášení dogmatu o Marii jako Spoluvykupitelce.

⁴⁴ Podobně i v případě zjevení vizionářce Plamene lásky v Maďarsku a na mnoha jiných místech.

Co v rétorice zjevení přetrvává z minulosti, to jsou přes všechnu kritiku úbytku věřících a odpadlictví kléru myšlenky na pevné jádro Církve, které bude zachráněno, až budou křesťanské společnosti odříznuty „její zkažené a gangrénou postižené údy“⁴⁵. Toto zdravé jádro, spíše jen hrstka věrných, poté, co osvědčila svoji věrnost, získá vládu spolu s Kristem nad nevěřícími. Takový typ myšlení bude zejména pro okrajovější zjevení typický a reformy Druhého vatikánského koncilu je ještě nechtěně radikalizují.

Dalším reliktem minulosti jsou myšlenky na jistou geografickou výlučnost míst zjevení a jim nadřazených národních celků. Zde se odráží bohatá tradice národních palladií a ochranných patronů, neboť centry nové evangelizace zemí se mají dle přání zjevujících se osob stát novodobá místa zjevení. Ve Francii se jím má stát Bretaň stejně jako později Dozulé, v Austrálii Nowra, Panně Marii je dle výpovědí vizionářů milé Polsko, Korea, Slovensko, Ukrajina, Maďarsko, Mexiko, Irsko.... a dalo by se samozřejmě pokračovat.

Podstatným rysem novodobých zjevení je přítomnost určitého vzoru či archetypu mezi zjeveními. Čím byly pro druhou polovinu devatenáctého století Lurdy, tím je bezpochyby Fatima pro století dvacáté.⁴⁶ Od tohoto významného zjevení se bude odvozovat mnoho pozdějších, obsahem poselství budou časté odkazy na Fatimu, zjevení a zázraky se budou dít na výročí jednotlivých zjevení či slunečního zázraku ve Fatimě, mnozí vizionáři v průběhu života navštíví toto poutní místo a podobně. Postupně budou také sílit a od sedmdesátých let vrcholit spekulace kolem již zmiňovaného třetího fatimského tajemství.

V poválečném období se začíná též objevovat očekávání příchodu Ducha svatého. V některých případech, jako je tomu v již zmiňovaném Amsterodamu, nejsou dokonce příliš odlišeny atributy Ducha svatého a Panny Marie. To zřejmě souvisí s nástupem katolických charismatických hnutí a jejich kontaktem s mariánskou spiritualitou, ovšem nelze to tak beze zbytku vysvětlit. Také se po určité době začíná znovuobjevovat onen známý jáchymistický model epoch Otce, Syna a Ducha, jenž našel své modifikace i mimo náboženskou scénu⁴⁷. Mnoho zjevení začíná také více hovořit o konci časů a o hrozbách mu předcházejících. Jsou to padesátá léta, plná politické nestability, která v náboženském

⁴⁵ Kérizinen 21. 11. 1957. Texty zjevení v Kérizinen in: PRESS František Maria: Mariánská zjevení a poselství lidem 20. století, Brno: Mariánské nakladatelství, 1991, 80-97.

⁴⁶ Jistou konkurencí co do popularity může být zjevení v bosenském Medžugorje, ovšem zde zjevení stále probíhají, proto bude nutno s hodnoceními poněkud počkat.

⁴⁷ Srov. například hegelianský model dějin.

světě odrážejí touhu po definitivním nadpřirozeném řešení. To se napříště bude více ukazovat jako katastrofa globálního rozměru coby nutné očištění, předcházející druhému příchodu Páně. V událostech konce, v onom výkladu Apokalypsy, též získává stále větší roli Maria. V Kérizinen se v poselství z roku 1961 dokonce setkáme s výrazem „Mariánská apokalypsa“.⁴⁸

V období kolem příprav a konání II. Vatikánského koncilu zažívala nebyvalý rozkvět teologie, ovšem na druhou stranu nelze opomíjet skutečnost, že v tomto čase stále trvala a dokonce se radikalizovala některá z poválečných zjevení, jako například ta, která obdržela italská sestra Helena Aiello v letech 1938–1961, Jana Luisa Ramonetová v již zmíněném bretaňském Kérizinen anebo v takovém Eisenbergu v Rakousku, kde se po přechodu charismatu vizí z matky na dceru značně zradikalizoval i obsah poselství. Je však třeba přiznat, že mnoho zjevení padesátých let ztratilo svoji sílu právě na začátku let šedesátých a objevovat se začínají i jiná témata, než aktuální politická situace. Tak je tomu i v případě poměrně významných a u nás hojně citovaných zjevení čtyřem dívkám v severošpanělské vesnici San Sebastian de Garabandal, která, ač trvala ve srovnání s jinými poměrně krátkou dobu (18. 6. 1961 – 13. 10. 1965), stačila poměrně uceleně načrtnout plán budoucích událostí eschatologického charakteru. Stejně jako v případě většiny ostatních novodobých zjevení, týkají se poselství, určená světu, komunistického nebezpečí a budoucích hrůz světa jím ovládaného. Čtyři vizionářky však seznámily svět i s poselstvími, jež hovoří o tzv. Výstraze, Zázraku a Trestu. Toto schéma budou později rozvíjet ještě některá zjevení, například v San Damiano v Itálii ještě v šedesátých letech či v Medžugorje a španělském Escorial v letech osmdesátých. Schéma výstraha - zázrak - trest je v podstatě zhodnocením a ucelením dosavadních poněkud nesouvislých tvrzení ohledně událostí, předcházejících konci časů. Podobně jako u ostatních zjevení, i zde najdeme poselství-tajemství, která nebyla a nebudou zveřejněna, popřípadě jsou určena jen papežům, jako tomu bylo v případě Fatimy či La Salette.

V této době se také stal velmi populárním charismatický padre Pio Pietrelcina (+1968). Tomuto stigmatizovanému italskému kapucínovi ze San Giovanni Rotondo byly připisovány mnohé zázraky a charismata, ovšem stal se i určitou záštitou některých vizionářů, nepočítaje ty, kteří se odvolávají pouze na setkání s ním, na jeho posmrtné zjevení nebo jeho bilokační schopnosti.

⁴⁸ Panna Maria říká 26. 4. 1961: "Považujte přece má zjevení za Mariánskou apokalypsu, která je velmi dobře v souladu s Apokalypsou sv. Jana." Na konci časů 2 (1995), 2.

V letech 1962–1965 se konal II. Vatikánský koncil. Celkově tento sněm zaznamenal velký posun směrem k dialogu se společností, jinými církvemi i náboženskými proudy. Dala se tedy očekávat reakce tradicionalistických skupin a konkrétních vizionářů. Kritika se týkala konkrétních změn v liturgii, ale pokusila se označit apokalyptickými znameními i liberální tendence v teologii, ba i pokusy o mezináboženský či ekumenický dialog.⁴⁹ Případ biskupa Marcela Lefébvre, jenž způsobil pro nedovolená svěcení exkomunikování čtyř biskupů v roce 1988⁵⁰, je ukázkou odporu tradicionalistů proti liturgickým i jiným reformám tohoto koncilu, ačkoliv v případě Kněžského bratrstva sv. Pia X. to nebylo z pozic blízkých zjevením. Je však zřejmé, že mezi tradicionalisty mají mariánská zjevení přirozeně větší počet posluchačů, a to i díky pocitu velké redukce oficiální mariánské úcty zásluhou koncilních reforem.⁵¹

V osmdesátých letech u nás kolovala samizdatová podoba poselství z belgického Boitsfort, kde se během roku 1984 zjevovalo Božské srdce jistému Andrému P., jenž nám tlumočí požadavek návratu k původním oltářům a k přijímání vkleče. Jistou satisfakci však mariánská spiritualita (nikoliv však liturgický tradicionalismus) získala ve volbě papeže Jana Pavla II., jenž je ve výše zmiňovaném poselství označen za „vězně ve Vatikánu“, plném kněží – svobodných zednářů. Zavedení možnosti slavit mši sv. podle misálu z roku 1962 bylo záležitostí až papeže Benedikta XVI. v roce 2007.

Ovšem i v katolické církvi se objevily proudy (ostatně jako vždy v dějinách), jež vykrytalizovaly zpravidla po roztržkách s hierarchií ve vznik vlastní církevní struktury. Nejméně ve dvou případech došlo k vysvěcení vlastních biskupů, a to v americkém Necedah, kde probíhala zjevení již na začátku padesátých let a později i ve španělském Palmar de Troya. V případě silně tradicionalistického mariánského hnutí „Marienkinder“ se po roztržce podařilo v roce 2009 znovu obnovit integritu s katolickou církví.

⁴⁹ Tato kritika neustala ani v letech osmdesátých, spíše naopak, dokladem toho jsou výstražná poselství, týkající se liberálních teologů v řadách církve či nedostatku eucharistické úcty v podobě podávání přijímání na ruku, jak je formulovala zjevení vizionářce Markétě z Belgie či otci Janu Maria z francouzského Frécho. ⁵⁰ tato exkomunikace latae sententiae byla Svatým Stolicem sňata v roce 2008.

⁵¹ Ze zjevení lze uvést příklad mexické vizionářky, nazývající se Portavoz (mluvčí), již se dostalo 21 .1. 1970 od Ježíše tohoto poselství: „Nechť definice, které byly dány v minulých stoletích a které byly schváleny, nejsou opouštěny ani měněny. Nechť Pavel VI. řekne světu pravdu a přizná, že byl na něho činěn nátlak a že k mnoha současným definicím, které ve svém srdci nepřijal, byl přinucen.“ Tato zjevení nebyla církví uznána.

2.8.3 Mimoevropská zjevení

Od šedesátých a sedmdesátých let přicházejí ve známost zjevení mimoevropská či mimoeuroamerická. Je to zřejmě dáno komunikačními možnostmi v odlehlejších částech světa a přístupem vizionářů a šířitelů poselství ke sdělovacím prostředkům. Tak se v roce 1973 svět dozvěděl o zjevení v japonské Akitě, ještě o pár let předtím to bylo Mexiko (vizionářka Portavoz) či egyptský Zeitoun⁵² a v následujícím desetiletí Kibeho ve Rwandě, Sufanieh v Damašku v Sýrii, Nowra v Austrálii, San Nicolas v Argentině, jihokorejské Naju v roce 1985 či Cuenca v Ekvádoru o tři roky později. Je zřejmé, že typ mariánské zbožnosti se v těchto případech až na malé drobnosti neliší od toho středoevropského a poselství se tedy mohou jednoduše aplikovat na život kteréhokoliv katolického křesťana. Jak se zmiňuje David Blackburn⁵³, osmdesátá léta dvacátého století zaznamenávají rozvoj latinoamerických a afrických zjevení z podobných příčin, jaké nastaly v Evropě ve století devatenáctém, totiž v dobách politických a ekonomických krizí.

2.8.4 Pokoncilní období

Italský kněz Stefano Gobbi, jemuž se dostává vnitřních slyšení od Panny Marie, založil v roce 1972 po návštěvě Fatimy tzv. Mariánské kněžské hnutí. Jeho cílem bylo vytvořit síť večeradel, modlitebních skupin, která budou žít a šířit myšlenky, obsažené v tzv. Modré knize, jejímž obsahem jsou vnitřní inspirace - poselství Panny Marie, jež don Gobbi obdržel. Za tím účelem byla také během určité doby založena Národní centra, která koordinují vytváření večeradel. Jen do roku 1990 se k hnutí připojilo asi 300 biskupů a více než 60 000 kněží z celého světa. Modrá kniha, spolu s Písmem sv. základní text MKH, hovoří zcela jasně o Druhém příchodu, který podle některých poselství mohl nastat někdy před koncem tisíciletí. MKH se tak snažilo a snaží v období před Příchodem vytvořit strukturu pravé, čisté církve⁵⁴, která bude schopna událost parúsie přijmout. I u nás má toto hnutí četné členy mezi kněžími a laiky.

⁵² Toto tiché zjevení proběhlo na území koptské církve, jeho příjemci byli statisíce muslimů i křesťanů. Koptská ortodoxní církev je uznána za pravé. K mimoevropským zjevením srov. TREIBER Adolphine.: Marienerscheinungen in Asien und Afrika., in: ZIEGENAUS A. (ed.): Marienerscheinungen. Ihre Echtheit und Bedeutung im Leben der Kirche, Regensburg: Verlag Friedrich Pustet, 1995.

⁵³Srov. BLACKBOURN, op. cit., 538.

⁵⁴ Poselství z 15.8.1990: „Je to nová církev Světa, která má větší jas než tisíc sluncí dohromady. Je vytvářena v srdcích prostých, maličkých, čistých, chudých, těch, kteří dovedou přijmout a následovat Ježíše (...).“Panna Maria kněžím, svým přemilým synům, 4. české vyd., Olomouc: České středisko Mariánského kněžského hnutí, 1990, 516–517.

Během sedmdesátých let se také zvyšuje počet zjevení, která otevřeně hovoří o blízkém naplnění času a druhém příchodu. Podporou jim byly i četné spekulace kolem tzv. třetího fatimského tajemství, jehož údajná podoba se dostala do oběhu již v šedesátých letech zásluhou Louise Emricha, vydavatele stuttgartských novin Neues Europa, a znovu v roce 1978 díky bulvárnímu časopisu Bild.⁵⁵ V této rozšiřované a neustále komentované verzi tajemství, jež svěřila Panna Maria v roce 1917 v portugalské Fatimě vizionářce Lucii, se hovoří o velké válce, která vypukne ve druhé polovině dvacátého století a zahubí miliony lidí. Zdá se, že žádný text prorockého typu nezpůsobil ve dvacátém století takové pozdvižení a takový zájem, jako tato falešná verze. Na podporu údajného tajemství byly zveřejňovány i z kontextu vytržené útržky rozhovorů s papežem i jinými vysoce postavenými osobami, které tuto verzi potvrzují. Příznačné je, že příslušné církevní instituce nechaly svět v napětí až do roku 2000, kdy bylo tajemství zveřejněno ve své pravé podobě.⁵⁶ V podobném duchu jako fatimské tajemství hovoří i u nás známé texty z jednoho z mála Ježíšových zjevení v normanském Dozulé (1972–1980), kde najdeme kromě jiného informaci, že svět zcela ovládnul Satan a jeho zničení se připravuje spolu s očekávaným příchodem Krista na Zemi. Ten se měl uskutečnit do konce dvacátého století a měla mu předcházet velká katastrofa.

Jak je patrné z výše uvedeného, s postupující globalizací sílí vliv katastrofických vizí a politických předpovědí v kombinaci s ekologickými hrozbami⁵⁷ a do pozadí ustupuje, alespoň na Západě, „klasický“ typ zjevení, většinou zvaný „zjevení pastýřského typu“⁵⁸, kdy se Maria zjevuje s ryze duchovním poselstvím, jehož součástí bývá označení zázračného pramene spolu s požadavkem stavby svatyně⁵⁹.

2.8.5 Osmdesátá léta

Přelom sedmdesátých a osmdesátých let významně poznamenalo několik událostí: zaprvé volba krakovského arcibiskupa Karola Wojtyly papežem v roce 1978, o rok později pak rozhodnutí orgánů NATO v obavě před rozpínavostí SSSR, prezentovanou

⁵⁵ K těmto údajným verzím a ke spekulacím kolem Tajemství viz Krista Kramer von Reisswitz, *Poslední tajemství z Fatimy*, Praha: Dobra, 2000, str. 41-46

⁵⁶ Jeho úplné znění in: *Crista Kramer von Reisswitz*, str. 11-12.

⁵⁷ Příkladem toho jsou zjevení Veronice Lukken v americkém Bayside od roku 1973, kterým se však dostalo negativního stanoviska od církevních autorit.

⁵⁸ Srov. BLACKBOURN, op. cit., 25

⁵⁹ Příkladem opaku může být slovenská Litmanová či Dechtice u Trnavy, kde probíhají mariánská zjevení od roku 1994 dodnes.

v Afghánistánu, rozmístit na území Spolkové republiky Německa atomové zbraně. Toto rozhodnutí významně poznamenalo průběh studené války a samozřejmě jen oživilo v obou táborech vlnu obav, ale i nového odporu. V osmdesátých letech se v Německu zformovalo tzv. Mírové hnutí, které pomohlo rozvířit veřejné mínění proti takovým krokům. Osmdesátá léta se tak stala dobou boje proti zbráním hromadného ničení a studené válce vůbec. Ani církve nezůstaly stranou. Svá stanoviska k válečné etice zveřejnily biskupské konference USA, Francie, Nizozemí i evangelická církev v Německu.

To vše se odrazilo i ve zjeveních. Mnoho vizí světové katastrofy znovu počítalo s invazí sovětských vojsk na Západ a následným rozpoutáním třetí světové války, jež způsobí smrt velké části lidstva, avšak s nadějí, že nekontrolované zabíjení ukončí náhlý příchod Kristův a zahájení nové epochy ve znamení Ducha svatého.

K tomu je třeba připočíst třetí významnou událost, která se interpretovala eschatologicky, a tou byl nezdařený atentát na papeže Jana Pavla II. v roce 1981. Tento čin vyvolal kromě spekulací o objednateli atentátu i zájem o nejrůznější proroctví, zvláště Malachiášovo⁶⁰, jež hovoří o dvou posledních papežích po Janu Pavlu II. Pokud by papež atentát nepřežil a dva zbývající papežové úřadovali každý zhruba deset let, přišel by avizovaný konec dějin ještě před zlomem milénia, či snad přímo v roce 2000. Navíc to, že papež po svém uzdravení odjel do Fatimy poděkovat Panně Marii za záchranu života⁶¹, rozvířilo nové kolo debat o třetím fatimském tajemství. Vysvětlení se této události dostalo až v roce 2000, spolu s jeho zveřejněním.

Čtvrtým fenoménem bylo objevení se „Fatimy konce tisíciletí“ – bosenského Medžugorje, kde se v roce 1981 poprvé zjevila Panna Maria několika dětem. Jen pro představu - za třicet let od prvního zjevení na místním kopci Podbrdo navštívilo toto poutní místo kolem 30 miliónů lidí, a to jak přes perzekuce ze strany komunistické moci, tak přes dlouhotrvající občanskou válku. Medžugorje je prvním světově významným místem zjevení v rámci východního bloku, přestože se později objevila ještě jiná místa, jako polská Olawa v roce 1983, ukrajinský Hrušiv v roce 1987 či slovenská Litmanová v roce 1991. Přestože zde okrajově nalezneme atributy, které mají klasická zjevení například devatenáctého století, jako jsou posvátná hora, posvátná socha či zobrazení, dochází zde k uzdravením a zázrakům (aniž bychom se zde chtěli vyjadřovat k jejich

⁶⁰ Malachiášovo proroctví, soubor hesel, vážících se k jednotlivým papežům počínaje papežem Celestinem II. ve dvanáctém století a konče Petrem II. zhruba před polovinou jednadvacátého století, se připisují irskému opatu a arcibiskupu Malachiášovi (1094 – 1148), historicky doložené postavě, příteli sv. Bernarda. Jelikož se však toto proroctví objevilo až v šestnáctém století, většina odborníků se staví za verzi pseudoepigrafní. V té době získala na popularitě také proroctví Nostradamova.

⁶¹ Při této příležitosti dal papež vložit do koruny Panny Marie Fatimské část kulky, vyjmuté z místa zranění.

pravosti)⁶², důležitějším prvkem je za prvé přítomnost profétických prvků, vrcholících zde v podobě deseti tajemství, která jsou postupně zjevující se Gospou (Pannou Marií) sdělována vizionářům, a za druhé silný proud obnovy duchovního života, který tvoří velkou část popularity tohoto místa. Medžugorská zjevení již na počátku obsahovala ve svých prorockých částech eschatologické schéma výstraha – zázrak – trest, s nímž bylo možno se současně setkat ve španělském El Escorial⁶³ či v šedesátých letech v Garabandal, proto bude nutné se o něm v příslušné kapitole podrobněji zmínit.

Zjevení v Medžugorje stojí také plně na půdě mírových výzev let osmdesátých. Jednou z nejčastěji opakovaných výzev Panny Marie, jež se sama označila za „Královnu míru“, bylo třikrát opakované slovo „mír“. Po zániku východního bloku získalo znovu na aktuálnosti při vzniku občanské války v rozpadající se Jugoslávii.

Aby nebyl opomenut náš geografický prostor, v osmdesátých letech u nás získávala díky množství samizdatových textů na popularitě poselství Panny Marie z Moravy, jejichž příjemkyní byla žena, představující se jako Anežka.⁶⁴ Na jejich obsahu lze dobře demonstrovat atmosféru doby, poznamenanou strachem z totální jaderné války. Přináší, jako mnohá jiná, zaslíbení blízkého nadpřirozeného řešení neřešitelné situace světa, který ovládá Satan. Tato poselství dávala československým věřícím kromě jiného naději, že atomovou smrtí ze světa nesejdou.

V roce 1986 však mohly statisíce lidí v Bělorusku a na Ukrajině zažít naprostý opak. Došlo totiž k události, jež poznamenala i politický vývoj a mezi běžnými věřícími způsobila eschatologizující spekulace. Jednalo se o jadernou katastrofu v Černobyli. Toto neštěstí znovu posílilo obavy ze Sovětského svazu, onoho rudého draka ze Zjevení a jaderná elektrárna získala apokalyptické rysy hvězdy jménem pelyněk (pelyněk = černobýl), jež má dle Zjevení zamořit třetinu vod.⁶⁵ V lidových interpretacích bylo toto tím pravým důvodem opakovaného zasvěcování světa a zvláště Ruska Panně Marii, tak,

⁶² Nutno dodat, že všechny tyto atributy jsou v případě Medžugorje až druhotné, neboť v případě hory Križevac se jedná o dřívější posvátné místo, navíc nespjaté s úplně prvním zjevením a imago – socha Gospý, jak se v místním jazyce Maria nazývá, nebyla vytvořena na objednávku ze strany zjevení. Je pravdou, že zde také nenalezneme posvátný pramen, který by vytryskl na intervenci zjevení, ovšem voda z kašny před kostelem je všeobecně považována za léčivou.

⁶³ Vizionářce Luz Amparo Cuevas v lednu 1982 Ježíš oznámil: "Žijete poslední vteřiny před katastrofou. Pro mě jsou to pouhé vteřiny. (...) Trest zasáhne a zničí dvě třetiny lidstva."

Tato zjevení hovoří i o blízké atomové válce a celkově je můžeme považovat za jistou esenci dobových pseudoapokalyptických textů.

⁶⁴ Poselství shrnuje publikace KRÁLOVÁ Maria, DVOŘÁK M[...]: Hlas věčnosti, Praha: Gemma 89, 1993.

⁶⁵ Zj 8,10.11

jak to Maria požadovala již ve Fatimě.⁶⁶ Období od léta 1987 do léta 1988 papež Jan Pavel II. vyhlásil encyklikou *Redemptoris Mater* jako mariánský rok.

Terčem kritiky vždy byl i západní konzumní styl života. Úpadek morálky, liberalizace, sekularizace, v církvi neposlušnost Magisteriu, chabý svátostný život, to vše ukazovalo na nesprávnou orientaci Západu. K tomu se přidružují obyčejnému člověku neprůhledné praktiky západních nadnárodních úřadů typu evropských centrálních struktur v Bruselu či centra OSN v New Yorku. Tyto instituce, nacházející se v zemích částečně nekatolických, vzbuzovaly nedůvěru centralizací obrovské politicko-ekonomické moci. V textech z poselství okrajových zjevení a jejich interpretací se tak dočteme o hrozbách Antikristů, šelem a draků, jež by mohly povstat právě z velmoci typu USA, Evropské unie či tehdejšího SSSR. Strach z možné „zednářské“ světovlády⁶⁷ z Bruselu a ze světové kontroly finančních aktivit, jež by reprezentoval přechod na výlučně bezhotovostní platební styk pomocí platebních karet a později podkožních čipů s veškerými údaji o jednotlivci, poukazoval na další živou hrozbu z Apokalypsy - cejch šelmy na ruce nebo na čele, bez nějž není možné nakupovat ani prodávat.⁶⁸ Strach z totální kontroly nad jedincem ze strany západních institucí byl možná větší než ten z komunistického dohledu a fízlovství.⁶⁹ S podobnými názory se setkáme i ve vztahu k Světové radě církví, jež byla v očích mnoha autorů marxisticko-zednářskou organizací, usilující spolu s evropskými nadnárodními institucemi o světovládu.

Pohnutá doba druhé poloviny osmdesátých let působila rozkvět nejrůznějším zjevením, hovořícím o blížící se katastrofě, o posledních letech milostí před proměnou podoby tohoto světa a před nastolením Božího království vyvolených. V tomto duchu hovoří poselství, adresovaná donu Gobbimu,⁷⁰ v Medžugorje, vizionářce Lucii z Francie,

⁶⁶ 1942 Pius XII. dvakrát zasvěcuje svět Neposkvrněnému srdci Panny Marie, 1948 zasvětili svět biskupové ve svých diecézích, 1951 bylo masově vyhlášeno ve Fatimě, 1952 píše papež národům Ruska dopis se zasvěcením, 21.11 1964 zasvětil svět Pavel VI., 25. 3.1984 papež Jan Pavel II. zasvěcení obnovuje, 8. 12. 1986 došlo k novému zasvěcení ve všech farnostech světa, roku 1987 opět, k obnovení zasvěcení Ruska proběhlo v Medžugorje v roce 1994, 4. 6. 1997 v Czenstochowé papež opět zasvěcuje Polsko i svět. K tomuto srov. BENEŠ, op. cit., 138-142.

⁶⁷ Hans Baum označuje zednářství za „Westgnosis“, zatímco komunismus za „Ostgnosis“. Této tematice věnuje převážnou část své práce *Die Apokalyptischen Frau aller Völker: Kommentare zu den Amsterdamer Erscheinungen und Prophezeiungen*.

⁶⁸ Zj 13,16n

⁶⁹ Srov. například článek „666 program“ ve slovenském časopise *M Rosa* neznámého čísla/1993, který koloval v kopiích. Zde se dočteme i o bruselském tříposchodovém superpočítači, který pracuje na principu čísla 666 či o televizi jako prostředku propagandy apokalyptické šelmy. Podobné obavy má dodnes jistá část pravoslaví (srov. neoficiální stránky pravoslaví <http://www.pravoslav.gts.cz/> (12. 4. 2011))

⁷⁰ V poselství z 18. 9. 1988 se hovoří o posledním desetiletí milostí mezi lety 1988 a 1998, během nichž dojde k naplnění všech Mariiných předpovědí a tajemství, a naplní se čas druhého adventu před příchodem

Anežce na Moravě, v San Nicolas v Argentině, v polské Olawě, v australské Nowře a dalo by se pokračovat. Perestrojka v SSSR však způsobila jisté oteplení a následný pád komunistického bloku mohl zavdat podnět jak k přehodnocení předpovědí atomových válek a konfliktů Východ-Západ, tak na druhé straně k dalším spekulacím kolem eschatologického významu těchto převratných událostí. Je pravdou, že předpovědi, týkající se změn v Sovětském svazu a východním bloku, přišly až v závěru osmdesátých let, konkrétně v roce 1988, jak tomu bylo u již zmiňovaných poselství Panny Marie z Moravy či v případě Ježíšem povolane pravoslavné (a mezi katolíky uznávané) sjednotitelky církví Vassuly Ryden,⁷¹ to však již lidstvo vstupovalo pomalu do závěrečné dekády druhého tisíciletí, která měla být dobou zjitřených chiliastických představ. Velké napětí mezi některými katolickými křesťany také vyvolávalo neustále očekávání konce zjevení v bosenském Medžugorje, neboť, jak se Maria údajně vyjádřila, tato zjevení jsou poslední a žádná jiná již lidstvu dána nebudou.

Na území tehdejšího Československa, konkrétně na východním Slovensku v obci Litmanová, docházelo v letech 1990–1995 k mariánským zjevením dvěma mladým dívkám.⁷² Tato zjevení, jejichž poselství byla u nás velice populární, a v nedávné době byla oživena dokumentem *Ivetka a Hora*, stála v podstatě v podobné linii jako Medžugorje, ovšem v Litmanové se na rozdíl od Medžugorje nevytvořily dostatečné podmínky pro světové rozšíření. Setkáme se zde, v době končícího tisíciletí, s klasickými formami, jak je známe z předchozího století, totiž s posvátnou horou a pramenem, znaky to spíše venkovské spirituality.⁷³

2.8.6 Vyhlášení konce milénia

Poté, co v Evropě došlo k velkým politickým změnám a zaslav brala proroctví o komunismem ovládaném světě, větší důraz získal konec milénia. Devadesátá léta byla

Ježíše Krista, s nímž nastane i triumf Neposkvrněného srdce Panny Marie, v pozdějších poselstvích ohlášený na rok 2000. Srov. *Panna Maria kněžím, svým přemilým synům*, 331.

V tomto smyslu mohli českoslovenští příznivci zjevení spatřovat i kardinálem Tomáškem vyhlášené Desetiletí duchovní obnovy, které začalo právě v roce 1988.

⁷¹ Vassula Ryden (*1942) - od roku 1985 pomocí automatického psaní zachycuje vzkazy především Ježíše Krista, který ji také vyzval, aby se angažovala ve věcech ekumenismu. Kromě jiného k budoucím změnám v Rusku uvádí v poselství z 11. 3.1988: „Rusko mě bude oslavovat“ (míně Ježíš); či 24. 12. 1989: „Jsem váš Vykupitel, který vás zachrání před rudým drakem (...) Mé světlo znovu probudí Rusko a všechny národy kolem“. Srov. RYDEN Vassula: *Opravdový život v Bohu*, Olomouc: MCM, 1994, 1. díl.

⁷² Ke zjevením např. mimořádné vydání časopisu *M Rosa* 3-4 (1998), 60-65.

⁷³ V roce 2008 byla hora Zvir, na které docházelo ke zjevením, vyhlášena dekretem prešovského arcibiskupa za poutní místo. Srov. http://www.litmanova.info/dok/dekret_zriad.jpg (10. 4. 2011).

vůbec mnohotvárnou a dynamickou dobou, proto je těžké určit převládající tendence v katolické spiritualitě. Každopádně v lidové spiritualitě se díky většímu počtu eucharistických zázraků a pokračování mariánských zjevení posílila víra těch, kdo považovali onu dobu za čas velkých zkoušek a očisty, která vyvrcholí útoky na církve a zavražděním papeže. Také lze říci, že ve zjeveních se ještě více posiluje role Ducha svatého. Často se hovoří o tzv. druhých Letnicích, kdy to bude opět Maria, která bude nyní s apoštoly konce časů, jak je nazval sv. Ludvík Maria Grignion v 17. století,⁷⁴ očekávat nový příchod Ducha svatého. Lidová religiozita vůbec neztratila na síle, spíše kopírovala vlnu světového (euroamerického) náboženského oživení, ačkoliv co do počtu věřících nemohou evropská poutní místa konkurovat například jihoamerickým.

Co se týče reakcí na nastalou politickou situaci, ze zjevení této doby vyplývají rozporuplné reakce na některé dílčí úspěchy, jakými byly sjednocení Německa, rozpad SSSR a komunistického bloku, i na postupné odzbrojování, podpořené řadou velmocenských mírových dohod. Zdálo se totiž, že katastrofické scénáře, hovořící o postupném ovládnutí světa komunismem a o třetí světové – atomové válce, jež z tohoto konfliktu vzejde, se přestávají naplňovat. Objevily se však nové hrozby. Hrozbu světovlády silněji převzaly instituce západní společnosti, Brusel (EU) a New York (OSN). Také vypuknuvší válka v Perském zálivu v roce 1991 dobře zapadala do mnohých z apokalypticky laděných předpovědí. Kromě stále se opakujících prorockých témat typu astronomické katastrofy, ekologického kolapsu či množství politicko-náboženských vizí kolem situace v Izraeli,⁷⁵ se s pokročilejším věkem papeže Jana Pavla II. více spekulovalo nad jeho možným nástupcem, což mělo samozřejmě své eschatologické konotace.

Pro devadesátá léta je také příznačné vydávání tisíců knižních titulů i vznik mnoha internetových stránek s nejrůznějšími proroctvími, ať již ohledně států, politiků, blížících se katastrof i osudu celé planety. Pokud učiníme odbočku mimo katolickou církev, případně i mimo křesťanství, na světové náboženské scéně se objevilo mnoho sekt s apokalyptickými rysy, například Davidiáni, Řád Chrámu Slunce, Óm šinrikjó, Nebeská brána a další⁷⁶. Blížící se datum konce milénia vyvolávalo obavy i mimo náboženské

⁷⁴ GRIGNION Z MONTFORTU Ludvík Maria: O pravé mariánské účtě, 2.vyd., Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1997, 40-43.

⁷⁵ Jedná se zejména o dostavbu Chrámu, židovsko-arabský konflikt, roli světových velmocí v něm a interpretace některých klíčových postav pomocí apokalyptické symboliky.

⁷⁶ V roce 1987 vznikl v převážně křesťanské Ugandě kult s názvem Hnutí za obnovu Desatera Božích přikázání, který se na fenoménu mariánské účty a mariánských zjevení silně přiživoval. Jeden ze dvanácti zakladatelů - ugandský opoziční politik - tvrdil, že komunikuje s Bohem a Pannou Marií. Samotného

prostředí. Vzpomenout lze tři fenomény, které poznamenaly veřejné mínění konce devadesátých let: Nostradamův Král hrůzy, ohlášený na červen 1999, Zatmění Slunce 11. srpna 1999, a konečně Y2K, noční můra počítačových odborníků. Letáky, oficiálně distribuované v naší zemi v souvislosti s možnými výpadky elektřiny, bankovních systémů, počítačových databází a podobně, způsobených počítačovým kolapsem,⁷⁷ se nesly též v obavném duchu. Všechny tři fenomény plnily stránky deníků od jara 1999.

Tuto malou odbočku bylo nutné učinit z několika důvodů. Za prvé: ukazuje se, že v době globalizace sledují podobné trendy mnohé náboženské skupiny; za druhé: konec milénia zaujímá zvláštní místo v apokalyptických představách; za třetí: tam, kde chybí jistý druh regulace, kontroly a stanovení kritérií, jaký existuje v katolické církvi, dochází často k rychlému spádu událostí a nejrůznější předpovědi dostávají příliš krátký horizont naplnění. Kombinace těchto prvků například s psychickou labilitou vůdců pak vede k dramatickým závěrům.

Rok 2000 tedy se svými projikovanými obavami potrápil sekularizovanou společnost stejně jako náboženské prostředí. Pro mnohé tyto naděje podpořilo i vyhlášení roku 2000 jakožto jubilejního roku. Papežský apoštolský list *Tertio millenio adveniente* (z roku 1994), který specifikuje přípravu církve na jubileum, začíná slovy apoštola Pavla o Božím seslání Syna, *narozeného z ženy, když se naplnil čas* a celým listem zřetelně proniká silná eschatologie⁷⁸.

Toto datum však nepřineslo tak výraznou změnu ve směřování světa, aby bylo možno hovořit o přelomovém období. Očekávání byla, jako ostatně vždy, větší než nastalá skutečnost. Ovšem zjevení, jež získala nejvíce na popularitě, se raději zdržují konkrétních termínů a časových plánů. Všechny události jsou konečně podmíněny – obrácením lidstva,

vedení hnutí se ujal suspendovaný katolický kněz D.Kataribabo, bývalý rektor semináře, privilegovanými členy tohoto kultu byli však i jiní kněží a řeholnice. Poté, co vyšly najevo machinace vůdců hnutí s odevzdaným majetkem věřících, a vzedmul se odpor u řadových členů, bylo stanoveno osudné datum 17. března 2000, kdy se zhruba 500 lidí shromáždilo v kapli, aby očekávali zjevení Panny Marie. Namísto zjevení však nastal výbuch a s ním smrt všech přítomných. Kromě těchto mrtvých bylo postupně objeveno v hromadných hrobech dalších několik set zavražděných a zatím poslední čísla hovoří o 1055 obětech. Srov. LOJDA Miroslav: Tragické čaro apokalypsy, in: Rozmer. Časopis pre kresťanskú duchovnú orientáciu 2 (2000), 6–9.

⁷⁷ Jednalo se o problém přechodu počítačových systémů z data, začínajícího číslicí 19, na nové datum, začínající 20.

⁷⁸ „Současný pontifikát již od své první encykliky hovoří výslovně o velkém jubileu, a vybízí všechny, aby toto období očekávání prožívali jako „nový advent“ (...) Příprava roku 2000 se vskutku stává téměř hermeneutickým klíčem tohoto pontifikátu. Jistě nejde o sklon k nějakému novému chiliasmu, jak to dělali mnozí na konci prvního tisíciletí; naopak, jde o probuzení zvláštního smyslu pro pochopení všeho toho, co Duch praví církvi a církvim“. JAN PAVEL II.: Apoštolský list *Tertio millenio adveniente*. O přípravě na jubilejní rok 2000 (z 10. listopadu 1994), Praha: Zvon, 1995, cit. dle <http://www.kebrle.cz/katdocs/TertioMillenioAdveniente.htm> (15.5. 2011)

jistými politickými činy a podobně. Zjevení v Medžugorje i deset let po přelomu milénia stále pokračují, Hospodin má tedy dle interpretů s lidstvem ještě své plány.

Určitý typ millenarismu, který upínal své naděje k době přelomu milénia, sice poněkud oslabil, ovšem v eschatologizujících interpretacích se vynořují samozřejmě mnohá další znamení času, která by se dala chápat jako předzvěsti konce časů a nové epochy lidstva/církve. V nejnovější době lze zaznamenat například nové interpretace třetího tajemství z Fatimy, tedy té verze, kterou Vatikán údajně skrývá ve svých archivech. A na obzoru je nové datum možné parúsie – rok 2012⁷⁹.

Přestože se počty zjevení nijak dramaticky nezvyšují (od roku 2001 jich některé zdroje zaznamenaly zhruba dvacet), velká většina jich je již mimoevropských⁸⁰. Zdá se tedy, že se posunuly jak důrazy (od politiky studené války a jejích následků), tak i geografie. Ukazuje se tedy i zde, že ohniska křesťanství se posouvají mimo Evropu.

⁷⁹ Podle zcela obskurních interpretací, vycházejících z poselství z Amsterodamu a z Garabandal, a kolujících e-mailovou poštou, nastane pokoj na Zemi ve čtvrtek 31. 5. 2012 po vyhlášení dogmatu o Marii Spoluvykupitelce.

⁸⁰ Burundi, Masinde (Kayanza), Uganda, Waraq el Hadal a další.

3. Nástin eschatologie soukromých zjevení

V této kapitole bude třeba, byť s vědomím určitých obtíží, nastínit jakousi základní teologii, přesněji eschatologii prorockých aktualizačních zjevení, zejména dvacátého století. Úkol je to nesnadný, neboť každé proroctví a každé zjevení s eschatologickým poselstvím nese poněkud jiné důrazy. V tom podstatném se však shodují, když označují tuto dobu (a zvláště dobu přelomu milénia) jako dobu blízkého příchodu Krista ve slávě.

Pokud bychom vzali v potaz jen některé z textů či poselství, těžko bychom odlišili novodobá zjevení od těch z devatenáctého století, neboť duchovní a morální apel Bohem poslané autority zůstává stále stejný, liší se jen v historických faktech. Stále můžeme číst poselství a proroctví, obsahující masivní kritiku světské společnosti, náboženské vlažnosti, odpadlictví duchovních, odliv mládeže z církví do světských organizací a podobně. Tato kritika však nestojí osamoceně, její naléhavost je podepřena a umocněna příslibem trestů, pokud se situace nezmění.⁸¹ Jako nejdůležitější rozdíl se jeví, že se hovoří o trestu, který postihne celé lidstvo bez výjimky, přičemž jako zmírnění a rozuzlení očekávaného utrpení za zločiny lidstva se očekává Kristův návrat ve slávě. Moderní proroctví označovala dobu konce druhého milénia za dobu očisty, dobu konce časů, po níž bude následovat parúsie a na Zemi se uskuteční Království Boží, které potrvá po určitou dobu (tisíc let se chápe symbolicky) a až potom nastane konec světa a Poslední soud. Podstatným prvkem takových poselství je tedy nepřímý či modifikovaný millenarismus.

S časově nespecifikovanou předzvěstí doby konce se lze setkat již v mystických vizích Faustyny Kowalské ve třicátých letech dvacátého století. Poslední dny má ohlásit znamení kříže na nebi⁸².

Zatímco v padesátých letech sílil strach z třetí světové války a ze síly atomu, téma druhého příchodu se masívněji začalo objevovat až v letech šedesátých, zavinuté v Garabandal, výslovně již v San Damiano v roce 1967. Vrcholem však byla nesporně doba závěru let osmdesátých a s jistou proměnou důrazů i následující desetiletí. Zjevení výslovně hovoří o konci dvacátého století jako době vyplnění proroctví z Apokalypsy.

⁸¹ To sám o sobě není fenomén typický pro moderní dobu; pro starší příklad z mariánského zjevení v Ziteil roce 1580 srov. HIERZENBERGER Gottfried, NEDOMANSKY Otto: Erscheinungen und Botschaften der Gottesmutter Maria. Vollständige Dokumentation durch zwei Jahrtausende, Augsburg: Pattloch Verlag, 1993, 42.

⁸² „Dříve než nadejde den spravedlnosti, bude dáno lidem takovéto znamení na nebi. Zhasnou všechna světla na nebi a po celé zemi bude hluboká tma. Tehdy se ukáže na nebi znamení kříže a z otvorů, kde byly probodeny Spasitelovy ruce a nohy, vycházejí silná světla, která budou po nějakou dobu osvětlovat zemi. Bude to krátce před posledním dnem.“ KOWALSKÁ Faustyna: Deníček. Boží milosrdenství v mé duši, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 2001, odst. 83.

Panna Maria sdělila irské vizionářce Christině Galagher: „Budíček je už nařízen. Hodina je blížká. Modlete se, modlete se, modlete se!“ (20. 8. 1991). A v poselství z Moravy 8. září 1995: „Přečtěte si Janovo Zjevení - a porovnejte dobu!“. V průběhu století však krystalizovaly konkrétní představy, do popředí stále více pronikaly náznaky millenarismu a myšlenky na ustavení Božího království na Zemi.

Zdálo by se, že lidová religiozita díky slabšímu teologickému zázemí libovolně zaměňuje pojmy konec světa a konec časů⁸³.

Konec časů evokuje dnes v lidovém prostředí spíše millenaristické představy. Je to doba, která bezprostředně předchází parúsii, podle nejruznějších proroctví se v té době odehraje výstraha lidstvu, velký zázrak, ovšem i velký trest. Millenaristicky naladěni mariánští ctitelé spatřují v době vrcholícího konce časů začátek vlády navráťivšího se Krista spolu s věrnými nad obnoveným a očištěným lidstvem. Konec časů stojí v centru zjevení například v Garabandal, P. Maria o něm mluví v souvislosti s Výstrahou, Zázrakem a Trestem a s velkými změnami ve světě - přírodními, politickými i duchovními. Předpokládají se rozsáhlé změny, tresty, očišťování a výstup lidstva na novou duchovní úroveň, schopnou přijmout Kristovu vládu. Konec časů znamená však podle Zjevení sv. Jana předposlední porážku Satana a jeho spoutání na tisíc let. Jedná se tedy o konec jisté etapy lidstva. Lidstvo dospělo podle mnoha interpretů ke značné materializaci (hlavně Evropa a Amerika) a nastávající údobí tedy má být duchovní.

Již prorok Jóel ohlašuje důležitá znamení, jež dojdou svého významu a potvrzení zejména v obhajobě moderního prorokování a vizionářství, konkrétně například „slunečního zázraku“ ve Fatimě roku 1917. Jóel prorokuje (a apoštol Petr při Letnicích jej cituje): „I stane se potom: Vyleji svého ducha na každé tělo. Vaši synové i vaše dcery budou prorokovat, vaši starci budou mít sny, vaši jinoši budou mít prorocká vidění. Rovněž na otroky a otrokyně vyleji v oněch dnech svého ducha. Způsobím, že budou na nebi i na zemi divné úkazy: krev a oheň a sloupy dýmu. Slunce se zastře tmou a měsíc krví, dříve než přijde den Hospodinův, veliký a hrozný. Avšak každý, kdo vyzývá

⁸³ Co se týče biblických zdrojů, najdeme zde oba výrazy. Překlady hovoří i o konci věků. Žid 1,1-2 má poslední dny, také Jr 30, 24 n. V originále najdeme jak *aión*, tak *kosmos*, přičemž *aión* může znamenat jak věk, tak svět jako obsahovou náplň toho kterého věku. V listu Židům sv. Pavel hovoří o současném konci časů (věků) – Žid 9,26. Nejslavnějším citátem je Ježíšovo: „Hle já jsem s vámi po všechny dni, až do skonání věků“ Mt 28,20.

Hospodinovo jméno, se zachrání. Na hoře Siónu a v Jeruzalémě budou ti, kdo vyvázli, jak řekl Hospodin, spolu s těmi, kdo přežili, jež Hospodin povolá.“⁸⁴

Tento biblický text je pro apoštoly moderních zjevení jasným označením nastalé situace: počet proroctví a vizí stoupá, hovoří se častěji o novém příchodu Ducha svatého a o nových Letnicích. A zatím se formuje ono malé stádo zasvěcených křesťanů, které bude tvořit základ nového, tresty očištěného lidstva v nastávající duchovní éře. Dávno prorokovaná znamení, navíc zaštitěná kanonickým textem, docházejí svého naplnění právě teď a v očích lidových kazatelů to má svůj velký význam.

3.1 Hněv Otce i Syna

Zřejmým rysem poselství a proroctví je jejich až obsedantní naléhavost. Věty typu „Čas se naplnil“, „Můj příchod je blízko“, přibližují psychologickou situaci, v níž se nachází nemálo vizionářů a jejich následovníků. Ačkoliv není snadný suchý popis aspektů něčeho tak emocionálního, jako je lidová religiozita, této oblasti je třeba se dotknout.

Zde je třeba začít u fenoménu, známého nejvíce v devadesátých letech – u plačících Madon. Tento úkaz má totiž s moderními zjeveními mnoho společného, jedná se o výraz snahy pohnout lidstvo nebo jeho část k takovému jednání, jež by zamezilo následným zaslouženým trestům. Sochy a obrazy roní slzy či krev, aby se ukázalo, že situace je vážná a je třeba s ní konečně něco dělat⁸⁵. To celé má ještě jednu podstatnou konotaci – totiž oběť Mariinu, popřípadě Ježíšovu, jako smír za urážky Bohu Otci. V tomto smyslu se nese poselství ze zjevení v japonské Akitě v roce 1973: „Otec chce světu ukázat svůj hněv a potrestat celé lidstvo. Už víckrát jsme se se Synem pokoušeli zmírnit jeho hněv. Zabránila jsem neštěstí, když jsem mu představovala drahocenné usmířující duše, které těší našeho Otce.“⁸⁶

Tento text, stejně jako mnohé další, obsahuje nejméně tři podstatné momenty – hněvivý Bůh Otec se rozhodl pro očistný trest; Maria a Ježíš jako přímluvci tento jeho postoj zmírňují a jak víme, děje se tak prostřednictvím jak jejich vlastních obětí, tak skrze

⁸⁴ Jl 3,1-5.

⁸⁵ Svůj rozmach zažily plačící sochy Madon po snad nejznámějším případě, jenž se udál v Syrakusách roku 1953, avšak tento fenomén je původu již pozdně středověkého – srov. HIERZENBERGER, op. cit., 41.

⁸⁶ Texty a informace k tomuto zjevení: Shimura Tatsuya: Blahoslavená Panna Maria pláče v Japonsku (Akita). Krev a slzy blahoslavené Panny Marie, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994.

požadované oběti věřících. Zde nelze nezmínit jednu historickou souvislost – jakoby tento rozhněvaný, až zlý Bůh evokoval zlého Boha Starého zákona v interpretaci Markiánově.

Ovšem urážen není jen Bůh Otec, ale díky svému podstatnému spojení i Bůh Syn, jenž přišel na svět v tělesné podobě Ježíšově. A zde dochází tato poněkud pervertovaná mariánská spiritualita svého vrcholu, neboť je to právě Maria, která nese tak těžký úkol – usmiřovat nejen Boha Otce, ale i svého syna.

K tomu se váže text ze známého zjevení Melánii Calvatové a Maximinovi Giraudovi ve francouzském La Salette v roce 1846: „Jestliže můj lid neuposlechne, budu nucena uvolnit paži mého Syna. Je tak silná a tak těžká, že ji už nemohu udržet.“⁸⁷ Typus Marie jako ochránitelky před Božím hněvem známe již od středověku, kdy Mariin ochranný plášť zahrnoval a chránil lid, který se k ní utíkal, před morovou epidemií, jež mohla být v určitých interpretacích Božím trestem za hříchy lidstva. Ovšem není to jen ochrana před hněvem, ale i upozornění na přetékající míru utrpení, která Kristus stále snáší díky lidským hříchům. Vyjádření typu „Ježíš již nemůže déle nést kříž“ ukazují Ježíše jako bezmocného trpitele, jemuž je třeba vlastním utrpením odpomoci od velikých muk. Tato svérázná teologie také zdůrazňuje Krista jako neustále trpícího, jakoby nikdy nevešel do slávy Otcova království.

Aby však poselstvím z některých zjevení bylo lépe porozuměno, je třeba uvést, že je to i samotná Panna Maria, respektive její Neposkvrněné srdce, které je uráženo. Ježíš jakoby zde potom hrál roli jakéhosi rodinného mstitele, který musí zjednat nápravu. V dosti ostré formě to vyjadřuje Ježíšovo poselství skrze bratra Josefa Františka z Québecu: „Budete-li mou Matku urážet, udeřím vás“ (5. 4. 1987). Anebo: „Už nemohu. Nebesa vás zničí a víte, co bude následovat? Zemřete-li ve stavu smrtelného hříchu, půjdete do pekla. Jen velmi málo těch, kdo urážejí mou Matku, půjde do očištění, tam se jde jen za lehké hříchy.“ (5. 4. 1987) V australské Nowře je tato výstraha vyjádřena ještě silněji: „Přestaňte už urážet Mou Matku, anebo brzy pocítíte hněv Věčného Otce z Království Světla!“.

Textů podobného druhu je velké množství a všechny ukazují velkou důležitost mariánské spirituality ve zjeveních, byť i sama nejsou mariánská. Princip ženy, obměkčující tvrdě jednajícího muže má bezesporu své konotace v životě tradicionalistických středomořských rodin a ukazuje na dichotomii spravedlnosti

⁸⁷ K tomuto zjevení srov. JAOUEN Jean M.S.: La Salette, Praha: Věrité, 1998.

a milosrdenství, vlastností, které se obě připisují právě Bohu. Tato rozpornost se táhne mnoha zjeveními. Jakoby Bůh zasahoval pouze z titulu své spravedlnosti, aniž by tak však činil dobrovolně či dokonce ve své nekonečné lásce. Pregnantně vyjádřeno to nalezneme v deníčku Faustyny Kowalské, polské řeholnice-vizionářky, autorky velice známého, na Ježíšův pokyn namalovaného obrazu Božího milosrdenství. V jednom z vůbec prvních vidění těsně po přijetí do kongregace sester Matky Božího milosrdenství ji anděl zavedl do očištěnce, kde Faustyna vidí duše trpět pro svoji touhu po Bohu a nemožnost se k němu přiblížit. Ježíš jí k tomu říká: „Mé milosrdenství to nechce, ale nařizuje spravedlnost“⁸⁸. Toto vyjádření zcela pregnantně vysvětluje teologii lidové spirituality, zaměřené převážně satisfakčně, ve stylu odměna – trest.

Některá poselství jakoby se potýkala s tímto kontrastem, proto nehovoří v souvislosti s avizovanými tresty o Boží spravedlnosti, nýbrž o Božím milosrdenství, které působí prostřednictvím očištěných událostí ke spáse hříšníků. Z výše uvedeného vysvítá jisté předporozumění a interpretace světa, jež se dostalo vizionářům, a které se odrážejí ve zjeveních a jejich interpretaci.

3.2 Impulzy k trestu

Co je však bezprostředním impulsem, vyvolávajícím Boží hněv a zasluhujícím si potrestání? To, že se Bohu činí urážky, je známo v církvi již dva tisíce let. Ovšem až v posledních stoletích, jmenovitě od francouzské revoluce, kdy se církve dostává do postupné defenzívy, dochází k opětovné konkretizaci tohoto hříšného počínání, a to přímo ústy Panny Marie či v nejrůznějších proroctvích. Na tomto místě bude možná nejvhodnější nezobecňovat, nýbrž uvést zcela konkrétní události, považované zastánci moderních zjevení (potažmo i samotnými zjevujícími se) za příčinu úpadku duchovní stránky lidstva (míněno Evropy jako dosavadní opory křesťanství) a nevyhnutelnosti nastávajících trestů. Bude na místě uvést text z pera mariánského ideologa a vydavatele Františka Presse (+2004): „Roku 1864, na který Panna Maria v La Salettě předpověděla vypuštění Lucifera a démonů z pekla, založil Marx v Londýně I. internacionálu, roku 1872 se formuje americký zednářský mesianismus, 1875 Blavatská zakládá V New Yorku Teosofickou společnost, roku 1877 Annie Woodová v Londýně zakládá Malthusiánskou ligu pro kontrolu porodnosti, 1888 píše Nietzsche svého Antikrista, 1899 vychází první kniha Sigmunda Freuda - inspirátora sexuální revoluce, 1903 zakládá Rudolf Steiner, jeden

⁸⁸ KOWALSKÁ, op.cit, odst. 20

z klasiků New Age, německou teosofickou společnost a vydává časopis Lucifer, 1914 založen první feministický časopis (Margareta Sangerová), 1917 proběhla revoluce v Rusku, na zednářském kongresu v Paříži byly položeny základy OSN, rok 1919 zažil Leninovu III. Internacionálu - Kominternu v Moskvě, 1920 E. A. Crowley zakládá na Sicílii „Satanův klášter“, 1925 vychází Mein Kampf, 1939 vypukne Druhá světová válka, 1948 dochází k rozdělení světa, 1952 zakládá J. D. Rockefeller v New Yorku Populační radu, začíná se též vydávat časopis Playboy, rok 1954 zaznamenal nástup rock'n rollu – čili sex, drogy a rock'n roll, v roce 1960 vzniká v San Franciscu hnutí hippies, objevuje se drogový experimentátor Timothy Leary, 1966 zakládá La Vey v Kalifornii Satanovu církev, nadchází revoluční rok 1968, kdy se prorokem mládeže stává Herbert Maluse, který spojuje Marxe s Feudem, čili sex a společenskou svobodu, roku 1969 se ve světě šíří podpora homosexuality a antikoncepce, pořádají se antirodinné konference, 1970 vychází Satanská bible, Marilyn Fergusonová vydává Spiknutí Vodnářovo, postupně se prosazuje myšlenka světovlády (např. Římský klub, Trilaterální komise), roku 1974 se objevují první pornografické filmy, 1978 je zaznamenán výskyt AIDS, 1979 chemik James Lovelock formuluje hypotézu Gaia, 1983 Vatikán varuje před zednářstvím, 1989 došlo v Dánsku k prvnímu sňatku homosexuálů, 1991 je podepsána Maastrichtská smlouva, roku 1992 schvalují v Holandsku euthanasii a kromě jiného je v roce 1994 v Evropském parlamentu žádána legalizace homosexuálních sňatků.⁸⁹

Tato analýza příčin úpadku evropského duchovního dědictví je jistě dokladem až druhotné reflexe současné situace, avšak jistě poskytuje zhuštěný pohled na terče kritiky jak samotných zjevení, tak jejich zastánců. Naznačené události v očích mnohých jasně ospravedlňují potřebu nějaké formy očisty. Protože však lidová religiozita nepočítá s revolucí jako pozitivním hybatelem dějin, čeká se na řešení nastalé situace samotným „poškozeným“, tedy Hospodinem.

⁸⁹PRESS F., in: Na konci časů 16 (1998), 1–3; podobně i Amsterodamské poselství Paní všech národů: „Světa se zmocnilo moderní pohanství, humanismus, moderní socialismus a komunismus. Střežte se nepravých proroků.“ (10.5.1953). Pro zjevení v Amsterodamu srov. Poselství Paní všech národů, Olomouc: MCM, 2000.

3.3. Znamení konce časů

Kromě výše uvedených příkladů existuje ještě jedna podoba znamení, hodných výkladu a očekávání. Jsou to znamení, která budou předcházet a avizovat, že doba konce je již zde. Těch znamení je dle zjevení donu Gobbimu pět⁹⁰:

Prvním znamením konce je rozšíření bludů, kdy se objeví různé nepravdy a liberální teologové, vědecké teorie a Bohu nepřátelská učení, za druhé to budou války a přírodní katastrofy, třetím znamením je pronásledování věřících, a zároveň hlásání Evangelia po celém světě, čtvrtým je Antikristova svatokrádež, kdy tento „muž nepravosti“ vstoupí do chrámu a bude si vynucovat klanění.

Tuto událost vysvětluje Maria Gobbimu jako přijetí protestantského pojetí Eucharistie. Je to tedy také narážka na odstranění každodenní oběti, jak o ní hovoří prorok Daniel. A konečně pátým znamením blízkého konce jsou jistá znamení na obloze, jejichž předzvěstí byl sluneční záraz ve Fatimě. Za toto znamení konce bývá považována sama Maria jako žena Sluncem oděná, jinde je to zářící kříž na nebi či tzv. Velký Záraz. Po něm se má zjevit znamení Syna na obloze a dojít k jeho příchodu.

Italské vizionářce Marii Valtortě Ježíš na konci války sdělil, že „souhrn obětí potřebných k ospravedlnění lidstva a oběti Syna Božího není dosud naplněn“ a „andělé Znamení dosud nevložit svou pečeť na čela všech, kteří si zasluhují, aby byli povoláni ke slávě“. Jedním ze znamení blízkého příchodu má být dle Valtorty i spojení Izraele s Kristovým Římem, čili větve požehnané a větve prokleté pro bohovraždu. Skončivší Druhá světová válka byla jednou z počátečních Antikristových bitev a její viditelná podoba je jen odrazem té duchovní: (...) jedná se o bitvu mezi nebem a pekem. Vy jste jen povrchem věcí. Za vašimi oddíly bojují andělé s démony. Vy jste jen záminkou, za níž je skryt tento pravý smysl: Satanův boj proti Kristovi“.

Dalším velkým znamením je i podle eschatologických výpovědí Nového zákona pronásledování církve. To se z valné části uskutečnilo v době, kdy probíhala nejznámější zjevení, tedy ve druhé polovině dvacátého století, kdy byl utlačovatelem jasný nepřítel - komunismus. Jak bylo již uvedeno, tato celkem oprávněná fobie ze Sovětského svazu a jeho komunistické propagandy má svůj počátek již ve Fatimě v roce 1917 a prorůstá naprostou většinou zjevení až do devadesátých let. Rusko se stalo díky kombinaci barevného symbolu komunismu s agresivní politikou oním rudým drakem z Apokalypsy. S výjimkou kubánské krize se však od šedesátých let dostává do popředí idea obrácení

⁹⁰ Kněžím, přemilým synům Panny Marie, 544-546.

Ruska, ve španělském Garabandal se hovoří o tom, že Rusko se obrátí po tzv. Zázraku, který Bůh sešle, aby zachránil nejodolnější zatvrzelce. V poselstvích ze zjevení v ukrajinském Hrušivu v roce 1987⁹¹ nalezneme podporu Panny Marie ukrajinskému odporu vůči Ruské kolonizaci, jejímž symbolem je rudá hvězda, Satanovo znamení, a také různá upozornění, že neobráti-li se Rusko, vypukne válka⁹². Také Vassula Ryden je v některých svých inspirovaných textech nositelkou poselství o obrácení Ruska. Maria se označuje za matku Ruska, ženu z Apokalypsy.⁹³ V poselstvích Anežce z Moravy se již hovoří dokonce o „světlu, které přijde z východu“.⁹⁴

Samozřejmě existují jednotlivé proudy a tendence ve zjeveních, které je třeba rozlišovat. Vesměs všechna hovoří o tom, že doba konce je již zde. Co však bude konci bezprostředně předcházet, v tom se jednotlivé „školy“ liší. Rozdíly mohou být i geografické – americkým specifíkem je díky mohutnému ekonomickému potenciálu strach z ovládnání lidí skrze počítače, také díky protestantskému vlivu je zde větší zájem o Antikrista (to zejména v anglofonním prostředí) a lze pozorovat i konkrétnější ekologické hrozby, zřejmě díky vlivnějšímu ekologickému hnutí v USA. V Evropě zase zcela jasně vítězí mariánský prvek lidové eschatologie⁹⁵. Konkrétně: ze zjevení americkému vizionáři Johnu Learymu ze 7. 2. 1997, které u nás v devadesátých letech kolovalo v podobě třicetistránkové tiskoviny, přeložené z polštiny⁹⁶, víme, jaké představy má americký věřící o blízké budoucnosti. Již od roku 1996 se lidstvo nacházelo údajně ve velkém soužení, které mělo trvat po dobu 3,5 roku, nastat mělo velké varování, objevit se antipapež a s ním i Antikrist, papež měl prchnout z Vatikánu (to je častý motiv), lidé budou označeni pomocí čipů (narážka na charagma – číslo šelmy z Apokalypsy), nastanou tři dny temnoty, lidé prchnou do jeskyní, avšak v krizové době upadnou do velkého spánku. Nastane však éra pokoje, kdy se očekává omlazení lidí na 30 roků a prodloužení života až na 1000 let.

Výše uvedený stručný výtah dobře ilustruje právě americkou náboženskou scénu, ale velké podobnosti najdeme i u Williama Kamma (tzv. Kamínka) v australské Nowře.

⁹¹ Vizionáři byli jedenáctiletá Marina Kizynová a později i čtyřiačtyřicetiletý Josef Terelya, kterému se dalších vizí ohledně zkázy Ruska dostávalo ve vězení, kam ho uvrhla státní moc.

⁹² „Abyste zachránili Rusko a celý svět před bezbožným peklem, musíte obrátit Rusko ke Kristu Králi.“ (16. 5. 1987)

⁹³ 9. 9. 1992: „Řekni mým ruským dětem, že já sama je duchovně povedu. Jsem jejich Matka, jsem žena z Apokalypsy.(...)Tvůj Král se vrací, Rusko, naslouchej mu“.

⁹⁴ Stará myšlenka o spáse, která přichází od Východu je zde aplikována na změny v Rusku.

⁹⁵ Jak zjistil M.P.Carroll, v Anglii se nachází pouze 4% mariánských svatyní, žádná zasvěcená Kristu, zatímco na kontinentu najdeme 72% mariánských a 6% Kristových svatyní. Srov. CARROLL Michael P.: The Cult of Virgin Mary. Psychological origins, Princeton: Princeton University Press, 1986, 12.

⁹⁶ MRÁČEK František.:John Leary a jeho zjevení, in: Regina 3 (1998), 19.

Nacházíme zde však prvky, typické spíše pro evropská mariánská zjevení – velké varování, tři dny temnoty, nový věk míru. Také se pracuje s koncem tisíciletí a rok 2000 je přítomen alespoň skrytě. Dalo by se tedy shrnout, že celkově doba osmdesátých a devadesátých let byla dobou napjatého očekávání kosmických a duchovních změn, k nimž mělo dojít do konce dvacátého století, avšak již to nemuselo být nutně Rusko, „satanův nástroj“⁹⁷, které rozpoutá peklo na zemi a urychlí tak konec dějin. Nicméně zřetelně se potvrzuje to, že pozemské události v perspektivě apokalyptického zření zrcadlí to, co se děje na nebi. Tak je tomu i se závěrečnou bitvou dobra a zla, která se připravuje. V poselství z Nowry z 13. května 1985 se píše: „Brzo začne velká bitva, bitva armagedonská, závěrečný konflikt mezi Dobrem a Zlem. Linie jsou vymezeny, armády připraveny - armáda Světla a armáda Temnot.“ Prastarý dualismus zde našel své uplatnění.

3.4 Apokalypsa a její výklad

V roce 1988 přijal don Gobbi poselství, které uvádí dobu následujících deseti let, ve kterých se vše dovrší. Je to doba druhého adventu, ve které se uskuteční plnost času ohlašovaného Marií od La Salette po dnešní zjevení. Je to doba vrcholící očisty, kdy dojdou naplnění všechna tajemství a události Marií předpovězené.⁹⁸ A zhruba od května 1989 Maria vykládá jednotlivé symboly Apokalypsy, se kterými se má lidstvo v tomto období setkat.

Především je to onen Rudý drak komunismu a marxistického ateismu, jehož sedm hlav představuje politickou a vojenskou vládu v národech, které si podmanil a deset rohů zase moc jeho sdělovacích prostředků. Tento drak je jedním z vůdců vzpoury proti Bohu a křesťanství. Černá šelma - zvíře podobné levhartu, které přichází z moře, to je zednářství, které jde na pomoc rudému draku. Jeho sedm hlav značí zednářské lóže, bojující proti sedmi svátostem a sedmi ctnostem. Jeho deset rohů - to je jeho deset lžipřikázání, postavených proti Desateru.

Šelma podobná beránku - přichází na pomoc černé šelmě ze země a je to zednářství v církvi. Jeho dva rohy jsou symbolem kněžství (nosil je Velekněz, skryté jsou i v mitře). Tato šelma různými způsoby podrývá církve zevnitř, ať již to je skrze aplikaci

⁹⁷ Srv. muslimské označení USA za Velkého Satana.

⁹⁸ Kněžím, přemilým synům Panny Marie, 331.

literárních žánrů na Písmo, tak pomocí úpadku individuální zpovědi. Tato tři apokalyptická zvířata jsou spolu se Satanem největšími protivníky Panny Marie.

Symbolika čísla 666 ukazuje dle tohoto výkladu jak na Antikrista, tak na významné negativní etapy v dějinách. Rok 666 je dobou rozkvětu islámu, popírajícího trojiční učení a božství Ježíšovo a bojujícího proti křesťanství, jeho dvojnásobek, tedy 1332, je rokem Antikristova útoku na víru ve Slovo Boží, což se projevilo racionalizací a rozvojem vědy skrze filosofii. Trojnásobek čísla 666 ukazuje na rok 1998, ve kterém se zednářství podaří namísto Krista a církve vztyčit ohavnou modlu, která si bude vynucovat klanění a označí svým cejchem každého, kdo bude chtít kupovat nebo prodávat. A tehdy se objeví sám Antikrist.⁹⁹

Co se týče Antikrista, v osmdesátých letech se objevila zajímavá informace, mající svůj původ snad v australské Nowře u vizionáře Kamínka, že Antikrist se jmenuje Maitreya (či Maitrea)¹⁰⁰, dosud žil v anonymitě, ale v pravý čas po skončení pontifikátu Jana Pavla II. se měl buď prohlásit za papeže či to umožnit někomu jinému. Jeho úkolem též bude shromáždit ocejchované znamením šelmy, za nějž je všeobecně považován upravený čarový kód na spotřebním zboží.

3.5. Čas milosti

Kromě spravedlnosti je Boží vlastností milosrdenství. To ve své podstatě také náleží ke znamením konce časů a projevuje se tím, že lidstvo dostává ještě poslední šanci k obrácení. Tuto šanci, zvanou „čas milostí“, zprostředkovává Panna Maria, poslaná od Boha do světa, aby pro něj získala alespoň část ztracených ovcí. Nástroji této milosti jsou pak vizionáři, proroci, ti, kteří rozšiřují poselství a ti, kteří podle nich jednají. Faustyně Kowalské říká Ježíš: „V době Starého zákona jsem posílal svému lidu proroky s výstrahami. Dnes posílám celému lidstvu tebe se svým milosrdenstvím. Nechci zraněné lidstvo trestat, nýbrž toužím je vyléčit přivinitím na své milosrdné Srdce. Trestám jen tehdy, když mě k tomu sami nutí, má ruka se nerada chápe meče spravedlnosti; přede dnem spravedlnosti posílám den milosrdenství¹⁰¹. Anebo: Napiš toto: Dříve než přijdu jako spravedlivý soudce, přicházím nejprve jako Král Milosrdenství¹⁰².

⁹⁹ Modrá kniha, str.346-362; kromě těchto výkladů zde nalezneme i interpretaci anděla první pohromy ze Zj 16,2 – první pohroma (zde metla) označuje rakovinu a AIDS. K AIDS se vyjadřuje např. zjevení v Kibeho ve Rwandě.

¹⁰⁰ Z uvedeného není jasné, zda se skutečně jedná o avatár boha Višnu.

¹⁰¹ KOWALSKÁ, op. cit., odst. 1588.

¹⁰² Srov. tamtéž, odst. 83.

S milostí v podobě zkrácení připravovaných trestů se setkáme již v údajném tajemství z La Salette a ve dvacátém století na mnohých místech, ovšem vesměs se má za to, že tento čas lidstvo stejně nevyužilo. Pokud je konkrétněji datován, tak do deseti let 1988–1998, jak víme ze zjevení donu Gobbimu anebo latentně i na rok 2000, který byl papežem oficiálně vyhlášen jako Milostivý rok, určený k získání mimořádných odpustků.

Ohlášený trest jako takový se ale nedá odvrátit. Lze pouze zmírnit některé jeho aspekty nebo negativní události, jež mu budou předcházet. V tomto smyslu hovoří Maria v bosenském Medžugorje, když říká, že některá z deseti tajemství, sdělených vizionářům, se dají zmírnit, ale ta eschatologická se splní.

3.6. Výstraha - zázrak - trest

Toto schéma, jež stojí v centru eschatologického pojetí závěru dějin, má klíčový význam pro chápání eschatologicky orientovaných zjevení. Dalo by se říci, že je to schéma nové, ačkoliv v sobě zahrnuje prvky tradiční a jistě i některé biblické. Jeho výskyt lze prvně zaznamenat zřejmě v Garabandal v šedesátých letech a s modifikacemi se pak setkáme například v San Damiano, v Escorial či v Medžugorje.

3.6.1 Velká Výstraha

Jedná se o znamení, dané lidstvu, jež by mělo pohnout vůlí hříšníků směrem k obrácení. Nemusí být nutně jen jedno, varování mohou být i tři, jak víme například od vizionářky Mirjany Dragičevićové z Medžugorje.¹⁰³ Těmito výstrahami mají být jisté události na Zemi a dojde k nim ještě za života oné vizionářky. Vizionářka má tato varování ohlásit vždy tři dny dopředu před jejich uskutečněním.

Podle textů ze zjevení ve španělském Garabandal jde o jev, který se stane skutečností v době nejhoršího úpadku, způsobeného komunismem, kdy kněží téměř nebudou moci sloužit mše. Vizionářka Mari Loli sdělila v roce 1983 paní Rokabeilleové, organizátorce symposia o Garabandal o Výstraze: „Bude to v době, kdy Rusko neočekávaně a náhle napadne a obsadí velkou část svobodného světa“¹⁰⁴. Výstraha se má odehrát na obloze po dobu kratší pěti minut, bude však tisíckrát silnější než zemětřesení,

¹⁰³ Srov. např. dopis P. Vlašiče papeži, in: MRÁČEK František, Medžugorje II, Praha:Vérité, 1993,17–19.

¹⁰⁴ Srov. Zjevení v Garabandalu /3/, in: Regina 3 (1998), 10–11.

čímž se bude podobat Trestu. Jak poznamenávají vizionářky z Garabandal, tato rychlá katastrofa nezpůsobí lidem smrt, ovšem někteří komentátoři a některá zjevení hovoří o možné smrti vzrušením. Podstatné je, že v průběhu tohoto úkazu budou každému jedinci odhaleny jeho vlastní hříchy. Následně po této události přijde oznámení Zázraku, jehož datum zná jedna z garabandalských vizionářek a dle samizdatových poselství se udá do roka od Výstrahy. Nicméně vše zůstává jen v náznacích a tyto události nemohou být dopředu podrobněji odhaleny. Dle poselství z rakouského Eisenbergu z 25. 10. 1992¹⁰⁵, se měla Výstraha uskutečnit ještě toho roku.

Vizionářka Veronica Lukken z amerického Bayside popisuje Výstrahu následovně: „Je to jako vzplanutí na obloze, exploze a nyní hlas! Naše Paní praví: ‘Je to hlas ve vás! Vaše varování před Trestem!’ – Zablesknutí se’, „Oheň a hlas ve vás!“¹⁰⁶. Podle zjevení z australské Nowry z osmdesátých let obstará Výstrahu kometa “Kohoutek“, objevená v sedmdesátých letech českým astronomem, zatímco Trest bude záležitostí komety „Pelyněk“

Jiná zjevení však tvrdí, že „Výstraha již začala“¹⁰⁷, tudíž považují výstrahu za cosi dynamického a dlouhodobějšího, dalo by se snad usuzovat na výstražný tón mnoha poselství, ta ze San Damiano nevyjímaje.

3.6.2 Velký Zázrak

Hovoří se o něm zejména v Garabandal a v Medžugorje, ale známý je i z poselství z australské Nowry. Jeho popis je konkrétnější, než je tomu u Výstrahy. Jisté podrobnosti jsou známy především z několika rozhovorů s garabandalskými vizionářkami, když tazatelé naléhali na konkretizaci nebeských sdělení. Zázrak přijde do doby, kdy bude komunismus stále ještě ovládat svět, kdy dojde k úpadku víry i v Garabandal a objeví se množství nepravých zjevení. Bude to ve stejném roce jako Výstraha. Vše se má odehrát již brzo¹⁰⁸, konkrétně mezi březnem a květnem, v termínu, jenž zná pouze garabandalská vizionářka Conchita, která jej osm dní dopředu oznámí. Uskuteční se přímo v Garabandal, bude trvat čtvrt hodiny a zůstane po něm viditelné znamení na místě borovic za vesnicí.

¹⁰⁵ Vizionářkou je v současné době Marie Iten Lex, dcera matky- vizionářky, jejíž zjevení započala roku 1954. Je třeba zmínit, že tato zjevení stojí v jakési opozici vůči například Mariánskému kněžskému hnutí či proti zjevením v Medžugorje, kde se údajně uskutečňuje satanovo náboženství New Age a klaní se zde jen Marii. Více údajů srov. Regina 4 (1998), 19.

¹⁰⁶Dle samizdatu (dat. 21. 4. 1973). K církevně neuznaným zjevením v Bayside též internetové stránky <http://www.rosesfromheaven.com/> (10. 5. 2011)

¹⁰⁷ San Damiano 1967

¹⁰⁸ Garabandalská zjevení proběhla v letech 1961-1965.

To znamení bude údajně fotografovateľné, ale na dotyk se neucítí. Uvidí jej všichni, kdo budou přítomni v tu dobu poblíž a přítomní nemocní budou uzdraveni bez ohledu na náboženské vyznání.

Podle zjevení v Escorial z osmdesátých let mu bude těsně předcházet příchod tzv. dvou svědků - Henocha s Eliášem, kteří budou činit velké divy, ale budou zabiti a jejich smrt se stane impulsem k Zázraku.

Dle dalších rozhovorů s garabandalskými vizionářkami¹⁰⁹ k tomu dojde mezi 7. a 17. dnem měsíce, ve čtvrtek ve 20.30 hodin a bude to ve svátek mučedníka pro eucharistii, jenž není Španěl, má neobvyklé jméno a dožil se 22 let.¹¹⁰ V den zázraku má také dojít k události, která se bude týkat celé církve, má to být něco na způsob vyhlášení dogmatu¹¹¹ (vizionářka Conchita 7. 2. 1974).

Podle dostupných informací ze zjevení v Medžugorje se hmatateľné Znamení (Zázrak) objeví na kopci Crnica, místě to prvního zjevení. To bude znamenat, že Trest je již nablízku a zbývá jen málo času do konce. Na rozdíl od Garabandal či jiných míst je však Medžugorje poněkud skoupá na apokalyptické výpovědi i výjevy.

Při pohledu na historii velkých a slavných zjevení se dá zjistit, že snad ve všech případech požadovali vizionáři nějaké znamení, nějaký zázrak, ať již za účelem obrácení přítomných nedůvěřivců nebo na nátlak církevní autority, ověřující pravost zjevení. Zázrak se tedy stává důležitou konstantou, která s postupující globalizací a významem zjevení získává na velikosti a světovosti. Podobně se vizionáři vyjadřují i o Trestu, jenž doznal těž proměny z události lokálního či nacionálního charakteru v globálně pojatou odplatu.

3.6.3 Velký Trest

„Oznam světu, necht' se všichni modlí, neboť Ježíš už nemůže déle nést kříž (...)Tresty jsou nablízku.“¹¹²

Tento výraz pro očistu lidstva je snad nejčastěji užívaným termínem novodobých poselství. Najdeme jej samostatně takřka ve všech zjeveních, počínaje snad již La Salette

¹⁰⁹ „Zjevení v Garabandalu“, in: Regina 3/1998, 10-11.

¹¹⁰ Známa je interpretace, kdy se usuzuje na sv. Hermenegilda, který mučednický zemřel r. 586, jehož otec, král ze Sevilly, jej nechal popravit, když nechtěl přijmout ariánství. Svátek má 13. dubna nepravidelně, např. 1993,1995, 2000.

¹¹¹ Zde se zřejmě naráží na zjeveními požadované vyhlášení dogmatu o Marii Spoluvykupitelce.

¹¹² Panna Maria Rose Quattrini (+1981). Srov. PRESS, op. cit., 130-142; také celé číslo Na konci časů 3 (1995).

a možná i dříve. Trest neznamena konec světa, označuje pouze jistou očištnou fázi v dějinách, která bude mít, pravda, silně katastrofické pozadí, ale nepřivede lidstvo k Poslednímu soudu, nýbrž k nové, čisté koexistenci s Bohem, k Božímu království na Zemi. Vše negativní (popřípadě všichni negativní) bude spáleno očištným ohněm. Nejčastější formou vyjádření Trestu tedy bývá „oheň z nebe“.

Takto se trest objevuje nejen v Garabandal, ale i v Kérizinen či ve slovenské Turzovce v padesátých letech, v San Damiano v letech šedesátých, v japonské Akitě v sedmdesátých, v Kanadě, v Maďarsku,¹¹³ v polské Olawě či ve španělském Escorial v osmdesátých a devadesátých letech, ve zjeveních donu Gobbimu¹¹⁴ anebo v Bayside. Důležité je, jak jsem již naznačil, že Trest je již neodvratitelný, jelikož lidstvo nabízené milosti nevyužilo. Podobně jako u výstrahy, i v případě Trestu se hovoří o jeho časovém trvání, ve španělském Escorial se například hovoří o dvaceti minutách, během nichž "všichni, kdo věří v Boha a Nejsvětější Pannu, zůstanou (...) jakoby v extázi".¹¹⁵ V textech z Escorial se také setkáme s významným faktem, totiž že Trest má dvě části – tou jednou jsou takřkajíc přirozené katastrofické události – přírodní pohromy, války, revoluce a druhou částí je nadpřirozený zásah shůry, který naruší přírodní zákony. Konkrétně se jedná o temnotu, která nastane na tři dny a tři noci, během níž se odehraje podstatná část očisty – Boží nepřátelé budou vyhlazeni. Fenomén třídní temnoty je natolik rozšířený, že bude nutné se u něj ještě zastavit.

Jiné schéma nabízí Maria Valtorta ve svých viděních konce dějin.¹¹⁶ Očištna (jiný výraz pro události kolem Trestu) má tři části:

1. - dobu Antikristovu, kdy tento světový politik uskuteční světovládu Zla, ale bude poražen a zatracen.
2. - krátké mezidobí klidu pro evangelizaci
3. - nadpřirozenou část trestu, při níž budou zničeni všichni Boží nepřátelé.

Zejména v osmdesátých letech se jím celkem samozřejmě mínila třetí světová válka a díky interpretacím onoho „ohně z nebes“ zcela jistě atomová. K tomu je třeba připočíst strach ze sovětského vpádu na Západ, vyslovený již ve Fatimě, a vše do sebe

¹¹³ Zde byla předpovězena na dobu do roku 2000 tzv. Velká očista, což je jen jiný výraz pro Trest.

¹¹⁴ „Velký trest, který jsem předpověděla, (...) je již přede dveřmi. Z nebes sestoupí oheň a zničí velkou část lidstva. Ti, kteří přežijí, budou závidět mrtvým, protože všude bude zpustošení, smrt a zkáza.“ Panna Maria S. Gobbimu 15. 9. 1993. Panna Maria kněžím, 616.

¹¹⁵ V některých samizdatech nalezneme údaj jen několika vteřin.

¹¹⁶ Srov. Na konci časů 5 (1996). 17. 4. 1993 (srov. Prot. N. 144/58i) kardinál J. Ratzinger označil sepsané vize Marie Valtorty, týkající se života Ježíšova a Mariina za literární formy, které nemají primárně nadpřirozený charakter.

dobře zapadalo. Do každé doby, zejména druhé poloviny dvacátého století, zaznívalo Ježíšovo jasné: "Žijete poslední vteřiny před katastrofou. Pro mě jsou to pouhé vteřiny.(...) Trest zasáhne a zničí dvě třetiny lidstva."¹¹⁷ Podle samizdatu s názvem „Poselství Panny Marie z Košic“ mělo k Trestu dojít již roku 1956, avšak byl posunut na rok 1975. Nicméně, začátkem roku 1990 Božské srdce¹¹⁸ dalo dle stejného anonymního autora zveřejnit další termín očisty – měl jím být první pátek v květnu 1992.

Je třeba si povšimnout, že opravdu živým novodobým proroctvím bylo přinejmenším do roku 2000 tzv. třetí fatimské tajemství, podvrh ze šedesátých let. Kolující verze tohoto tajemství, prorokující velkou válku na druhou polovinu dvacátého století, v níž zahynou milióny lidí, a z kontextu vytržené rozhovory s církevními autoritami, zejména s papežem Janem Pavlem II., účelově dodávajícím tomuto proroctví patřičnou váhu¹¹⁹, nesly v lidové zbožnosti pečeť nejvyšší věrohodnosti a pracovalo se s nimi téměř jako s kanonickým textem.

3.6.3.1 Třídenní temnota

Součástí velkého Trestu bývají v mnohých případech tzv. tři dny temnoty. To je fenomén, jehož počátky je těžké vysledovat. Setkáme se s ním prokazatelně u vizionářů devatenáctého století, ale podle některých zmínek o něm snad hovoří již Hildegarda z Bingen. Německý autor W. J. Bekh uvádí seznam proroků a vizionářů, u kterých se téma třídenní temnoty objevuje.¹²⁰ Kromě bavorských „hellseher“ najdeme toto téma u Anny Marie Taigi, vizionářky z Říma kolem roku 1837, samozřejmě v tzv. „tajemství z La Salette“ z roku 1846, u Marie Julie Jahenny (1850–1941) z Bretaně těsně před druhou

¹¹⁷ Escorial, leden 1982.

¹¹⁸ Zřejmě v Boitsfort.

¹¹⁹ Srov. samizdatově rozšiřovaný rozhovor s Janem Pavlem II. ve Fuldě v r. 1980 o třetím fatimském tajemství, převzatý z časopisu Stimmen der Glaubens, č.10/1981 (jinde uvedeno č.11/1980): „Pro závažný obsah a aby jistá velmoc nebyla podnícena k jistým činům, dali moji předchůdci (...) přednost diplomatické formulaci. (...) Je-li pravdou, že oceány zalijí celé světadíly a lidé budou odvoláváni ze života z minuty na minutu a to po milionech, pak by se lidé opravdu již neměli angažovat pro zveřejnění tohoto tajemství.“

Dle jiného samizdatu (z Kruhu spolupracovníků MKH) svěřila dne 20. 5. 1958 sestra Lucie jezuitovi A. Fuentes, místnímu zmocněnci v procesu blahořečení ostatních dvou vizionářů: "Matka Boží řekla výslovně, že se blížíme posledním dnům, třikrát mi to opakovala. Zaprvé zdůraznila, že démon rozpoutal rozhodující bitvu, to znamená poslední,(...) Zadruhé mi opakovala, že poslední pomocné prostředky, které byly dány světu, jsou růženec a úcta k Neposkvrněnému Srdci Mariinu.Zatřetí mi řekla, že když si těchto prostředků nebudeme vážit, nabídne nám - poslední možnost záchrany: Panna Maria nám dá samu sebe, svá početná zjevení, své slzy, svá poselství vizionářům.“

P. Fuentes indiskrétně zveřejnil údajné rozhovory s Lucií z r. 1957 (stručný výtah: jsme na konci dějin světa, blíží se trest, jehož nástrojem bude Rusko, mnoho národů bude smeteno ze země, ďábel usiluje zaujmout místa posvěcených duší, a tak rozpoutá poslední bitvu proti Panně Marii...), za což byl odvolán.

¹²⁰ Srov. BEKH Wolfgang Johannes: Am Vorabend der Finsternis. Europäische Seherstimmen Weissagungen – Visionen – Erscheinungen, Pfaffenhofen: W.Ludwig Verlag, 1988.

světovou válkou, u Heleny Aiello, jihoitalské řeholnice z padesátých let, u padre Pia v šedesátých a Veroniky Lukken z newyorského Bayside v sedmdesátých letech. Kromě zmíněných je třeba jmenovat Faustynu Kowalskou, Rosu Quattrini ze San Damiano, Amparo Bardenas z Escorial, sestru Sasagawu z japonské Akity, Williama Kamma (známý jako Little Pebble - Kamínek) z australské Nowry či nejnověji Johna Learyho.

Zajímavý bude jistě pohled na obsah takového fenoménu. Za příklad může posloužit proroctví bavorského „hellseher“ Aloise Irlmaiera z Freilassingu, jehož proroctví z roku 1959 kolovalo v samizdatech i u nás. Podobně jako v Escorial i zde nalezneme dvě etapy konce či velkého trestu - začátek přirozený, konec nadpřirozený. „Všemu bude předcházet úprk papeže z Říma (...) Tehdy, v době, kdy všichni budou žít v míru, vypukne třetí světová válka, která vzplane na východě země (...) Na Balkáně padne „veliký“ a vojska z východu budou postupovat na Bělehrad a na Itálii. Atomové údery roztrhnou Anglii, Londýn i Marseille budou zality mořem, Prahu naopak zničí bomba. Nadpřirozenou část konce otevře velmi bolestný Boží zásah: nastanou tři dny temnoty, doprovázené zimou, objeví se ohnivé meteority, zemětřesení, záplavy, zhmotnělí démoni budou dorážet na bezbožné, mnozí však přechodně usnou. Jedinou možností ochrany a odpuštění bude vzývání Drahocenné Krve Kristovy a modlitba růžence. V době temnoty, kdy budou hořet jen posvěcené svíce, bude nutné veškeré štěrbiny ucpat mokkými šátky a okna zakrýt černým papírem. Po třech dnech však na nebi zazáří Kříž a vyjde Slunce“.¹²¹

Blahoslavená Anna Maria Taigi obdržela o století dříve podobné proroctví: „Bůh sešle dva tresty – jeden bude ve formě válek, revolucí a jiných hrůz, ten bude mít původ na zemi. Druhý bude seslán z nebes. Na celou zemi přijde veliká temnota trvající tři dny a tři noci. Nic nebude vidět a vzduch bude obtěžkán smrtící nákazou, která si bude nárokovat především nepřátele náboženství, ale nejen je. Během této temnoty nebude možné použít jakékoliv člověkem zhotovené osvětlení, kromě posvěcených svící. Ten, kdo ze zvědavosti otevře okno, aby vyhlédl ven, nebo opustí svůj domov, padne na místě mrtvý. Během těchto tří dní by měli lidé zůstat ve svých domovech, modlit se růžencem a úpěnlivě prosit Boha o slitování.“ (...) Svatý Otec bude nucen opustit Řím.“¹²²

Podobně hovoří i poselství, dané ve Francii Marii Julii Jahenny zřejmě v době kolem začátku druhé světové války: za třídní temnoty blesky vniknou do bytů, ale posvěcené svíce nezhasí ani vítr, po obloze potáhnou mraky rudé jako krev a Země se bude zachvívat mohutným hřměním (...) Moře pozvedne hučící vlny, které se rozlijí po

¹²¹ Text pochází ze samizdatu; k proroctvím A.Irlmaiera srov. BEKH W.J.: Am Vorabend der Finsternis.

¹²² [Http://www.vendee.cz/texty/proroctvi_svetcu.html](http://www.vendee.cz/texty/proroctvi_svetcu.html) (10.4. 2011)

pevnině. Všude budou vidět mrtvoly, nastane velký hlad a v oné temnotě tři čtvrtiny lidstva zahynou.¹²³ V Escorial se kromě populárních posvěcených svíček - hromniček, výslovně hovoří i o sv. Petru a Pavlu, kteří zasáhnou, aby byl zvolen nový papež. V podobném duchu se nesou i rady stigmatizované řeholnice Heleny Aiello pro dobu třídní temnoty.

Biblickou oporu pro událost třech dní temnoty lze hledat snad v textech Izajášových: „Nuže, lide můj, už vejdi do svých komnat a zavři za sebou dveře. Skryj se na chvíli, dokud hrozný hněv se nepřežene“¹²⁴ a u proroka Zacharjáše: „V onen den nebude světlo, vše vzácné ztuhne mrazem.“¹²⁵ Zde mnozí vidí narážku na atomovou zimu a vůbec, tři dny temnoty nápadně připomínají následky atomové války.

V novodobé interpretaci se setkáme s připodobněním církve ke Kristu v jeho smrti: „Dnes jde na Golgotu ne Kristus, ale jeho mystické tělo - církev a jako On musí být uložena 3 dny v hrobě“.¹²⁶ Myšlenka zástupné funkce vyvoleného společenství se táhne již od babylonského zajetí Izraele a v judaismu byla vždy silná, ovšem nyní získává na nové aktuálnosti v lidovém katolicismu v souvislosti s očekáváním nové očisty světa, v níž bude hrát nemalou roli církev malého stáde, tedy těch, kteří rozpoznali znamení času, uposlechli hlasu nových proroků a chceme-li být konkrétní, zasvětili se Neposkvrněnému srdci Panny Marie.

Zvýšená citlivost člověka, zvyklého na řád a vychovávaného myšlenkami řádu, souladu, racionality, dokonalé konstrukce a harmonie, byť porušené prvotním hříchem, nemůže nezaznamenat šířící se chaos a bezbřehost postmoderního světa, kde se vše tradiční a ustálené relativizuje, stírají se stupnice hodnot, jednu pravdu silné autority nahrazuje mnoho pravd soukromých a vynutitelnost duchovní aktivity se stala zcela nemožnou. Jak bylo již dříve ukázáno, v pohledu takového člověka se dovršuje vrchovatá míra nepravosti, odpadu, mravní zvrácenosti, lži a ziskuchtivosti, což jsou jasné indikátory blížícího se zániku, jak jej předpovídají proroctví a sdělují zjevující se bytosti. Mnozí jistě vědí, za jakých okolností zanikla Římská říše - bylo to v době největšího úpadku státní disciplíny, rozmělnění státního náboženství, infiltrace přistěhovalci atd. Dnešní doba k tomu má podobné předpoklady.

¹²³ Kromě samizdatů srov. též Na konci časů 5 (1996).

¹²⁴ Iz 25,20

¹²⁵ Zach 14,6

¹²⁶ PRESS F., Na konci časů 18 (1998),1.

3.7 Nové Letnice a parúsie

Každý typ eschatologie přináší určité závěrečné „rozuzlení zápletky“. Úpadek a zánik kultury, zmítající se v agónii, spěje k ráznému zásahu shůry. Janovo Zjevení v této souvislosti hovoří o druhém příchodu. Ovšem bližším studiem proroctví se dají vyzorovat různé důrazy. Některá hovoří o příchodu Ducha svatého, jiná otevřeně předpovídají blízkou parúsii. Kromě otázky, zda je vůbec možné formulovat nějakou ucelenou eschatologii, stavějící na kombinaci Apokalypsy a novodobých mariánských zjevení, zůstává též otázkou, do jaké míry lze v této eschatologii ztotožňovat druhé Letnice s druhým příchodem Ježíše Krista.. První případ se týká příchodu Ducha obnovitele, který vše očistí, obnoví a znovustvoří, byť za pomoci ohně a katastrofických přerodů, druhý případ spíše tenduje ke schématu výstraha-zázrak-trest a Kristův příchod klade doprostřed největšího soužení a katastrof jako rozuzlení, vrchol a zlom v dějinách.

V duchu prvního se nesou zjevení letničního typu, jejichž nejtypičtějším dokladem jsou zjevení Idě Peederman v Amsterdamu po druhé světové válce. Zde je položen důraz na tzv. druhé Letnice, čili nové sestoupení Ducha svatého na církve a celou Zemi. Je třeba upozornit, že zjevení v Amsterdamu započala bezprostředně s koncem války, tudíž přímo nehovoří o trestu; právě skončivší hrozná válka za něj mohla být lehce považována. Přesto proroctví varují před pohromami: „Strašlivý boj a hrozná pohromy dovedou svět zpátky ke kříži.“ (31. 12. 1951) a v duchu padesátých let se prorokuje nová strašná válka, jejímiž hlavními strůjci budou Rusko a Amerika. Povětšinou se setkáme s výpověďmi typu: “Na zem sestoupí Duch svatý“ či „Duch přijde tak jako nikdy“ a podobně. Centrem všech poselství je požadavek rozšiřování modlitby za příchod Ducha sv. na Zem a vyhlášení posledního mariánského dogmatu – Marie jako Spoluvykupitelky, jež nové Letnice předznamená a urychlí.

Přesto lze v tomto příchodu Ducha svatého vidět jisté paralely s Trestem, jak vidíme zejména na pozdějších zjeveních, jež nehovoří jen o jeho příchodu, ale o tom, že vše spálí svým ohněm.¹²⁷ K tomu lze uvést například text poselství Panny Marie donu Gobbimu ze 3. 7. 1987: „Duch Svatý sestoupí jako oheň, ale jiným způsobem, než přišel poprvé: bude to oheň, který všechno spálí a přemění, který zem od základů posvěti a obnoví“. V těchto druhých Letnicích hraje největší úlohu Panna Maria, která tak jako na počátcích církve setrvala s apoštoly ve večeřadle a očekávala příchod zaslíbeného Parakleta, setravá nyní se svými „apoštoly konce časů“, jak je nazval již Louis Grignion, ve večeřadlech, zakládaných z jejího popudu S. Gobbim a očekává nový příchod Ducha

¹²⁷ Oheň jako protiklad prvního zničení Země vodou za Noeho.

svatého. Před jeho novým sestoupením však Maria s pomocí zasvěcených porazí odvčkého nepřítele – ďábla, jenž dle proroctví z knihy Genesis zasáhne jen její patu (tedy zasvěcence), zatímco ona mu rozdrťí hlavu. S podobnými úvahami, jež mají svůj původ přinejmenším již v „Pravé mariánské úctě“ Louise Grigniona se setkáme i u Marie Valtorty, Marie Sevray, Lucie z Francie či v Maďarsku u sestry Natálie. Největším propagátorem tohoto pojetí však zůstává Modrá kniha MKH. Převážně se setkáváme s pojetím Ducha jako obnovitele, očišťovatele, ničitele zla a inspirátora nového stvoření: „Světlem projde dech Ducha Svatého jako při novém tvoření“.¹²⁸

V druhém případě poselství směřují ke stejnému cíli, k vytvoření Božího království na Zemi, jež se uskuteční poté, co lidstvo projde katastrofickou očistou, kterou ukončí druhý příchod Krista ve slávě. Ježíš říká vizionářce Lucii z Francie: „Hle, mé království je už zde!(...) už je jitro vzkříšení!“. A v Amsterodamu: „Boží království je blíže než kdykoliv předtím“ (31. 5. 1955). Přestože zjevení opatrně pracují s daty a podobně jako apokalyptická literatura používají zastíracích symbolů či předzvěstí, rok 2000 přesto hraje určitou roli.

K tomu je třeba zmínit některé texty: „Tento mír, který můj Syn přinesl na zem (...)zem pozná před rokem 2000. V pravdě vám říkám, tato generace nepomine, dokud toto všechno nenastane“, říká Maria sestře Natálii v Maďarsku v roce 1985. Jedním z nejzávažnějších proroctví však byla slova Panny Marie k donu Gobbimu z 5. 12. 1994: „K velkému jubileu roku 2000 přijde triumf mého Neposkvrněného Srdce, jak jsem předpověděla ve Fatimě, a to bude uskutečněno s Ježíšovým příchodem ve slávě k nastolení jeho Království ve světě. Tak nakonec budete moci vidět na vlastní oči nová nebesa a novou zem.“. Z tohoto textu je zřejmé, že druhý příchod měl nastat v roce 2000, a je zářezující, že Mariánské kněžské hnutí tato neúspěšná předpověď nijak neoslabila. Zavinutě se dá v tomto proroctví vysledovat ohlas apoštolského listu Tertio millennio adveniente, jak bude ukázáno dále.

Podobně sledovaným rokem byl již rok 1988, neboť don Bosco již před 200 lety údajně předpověděl zničení hříchu, až přijdou dva úplňky v měsíci květu - to se dle jedné interpretace stalo právě v roce 1988. Do deseti let do roku 1998 také Maria v Medžugorje vložila splnění všech tajemství, jež byla dána vizionářům.

¹²⁸ Ježíš Lucii z Francie.

3.8. Nové stvoření

Nové stvoření je bodem, kde začíná naděje a kde je cíl veškerých zaslíbení. V katolické lidové eschatologii však není tato myšlenka nějak podrobněji rozvinuta. Dá se pouze prohlásit, že lidstvo se očistilo, míra potřebných utrpení se dovršila, oheň Ducha spálil plevy a pšenice může vzkvétat. Církev a Země byly uloženy v hrobce po tři dny jako Kristus a „po pročištění její krve nastává vzkříšení k novému životu“, jak je řečeno Marii Julii Jahenny. A nejedná se o pouhou očistu, spíše je správné mluvit o nové tvorbě – recreatio. Ježíš říká Lucii z Francie: “Budeš-li hovořit o Novém světě, můžeš ho směle nazvat ‘Dovršené Boží dílo’, neboť se vskutku bude jednat o novou tvorbu. O nová nebesa, novou zem“.¹²⁹

Maria Valtorta píše: „Země se objeví jakoby podruhé stvořena, zcela nová, s ovzduším pokoje (...) mezi národy, protože na vás vylijí hojnost Ducha svatého, který vás pronikne a dá vám přirozené vidění Božích zákonů. To bude vláda Ducha“.

V poselství Marii Sevray (+1966) se dají vyzorovat i jisté náznaky cykličnosti: "Na Konci časů se přenáším (...) k počátku, a než uzavřu Čas, chci jakoby vyčerpat všechny své síly Stvořitele!“¹³⁰ anebo v samizdatové podobě tzv. Velkého poselství lásky z roku 1968: “Jestliže jsem se rozhodl zničit svět, znamená to, že ho chci obnovit, omladit“. Lidová religiozita tak dává přes podstatnou linearitu židokřesťanského času promluvit i latentnímu cyklickému pojetí, jež přežilo snad díky zemědělskému charakteru některých vrstev společnosti.

3.9 Boží království

„Hle, přichází Nový svět, svět, kde Duch bude Králem, svět, kde Duch bude Mistrem a kde duchovní bude pocíťováno jako nadřazené hmotnému“.¹³¹

Představy země zaslíbené, Božího království na Zemi, bájně Utopie, slunečního státu a podobně, měly vždy dostatek živné půdy zvláště v dobách pocíťovaného útlaku či úpadku hodnot. Tak se stávají představy o jeho podobě vlastně protikladem těch veličin, které člověk zažívá v současnosti jako negativní. V Amsterdamu se po přestálých hrůzách války hovoří především o míru, v Escorial zase o zrušení civilní a církevní moci,

¹²⁹ K těmto zjevením srv. Na konci časů 29 (2000), 3; Na tyto texty se váží biblické úryvky Iz 65,17 či Zj 21,1.

¹³⁰ Srov. Na konci časů 6 (1996).

¹³¹ Ježíš Lucii z Francie.

ovšem i o nových zbožných králích, a církev je viděna jako silná a zároveň chudá. Tyto představy měli již starověcí chiliasté a montanisté, znovu ožily u jáchymitů a později opět v některých českých reformačních proudech.

Do těchto představ zapadá Nový Jeruzalém, který si mnozí mylně představují jako extrakt všech dobrých lidských pokusů o ideální vládu na zemi. Kromě tohoto úzkého chápání se vize ideálního světa týkají i přirozeného lidského chápání Božích zákonů, jako tomu bylo v Ráji před prvotním hříchem. Hojně rozšířená je též představa nově obnovené prvotní církve, tak jak dle interpretací existovala až do Milánského ediktu, kdy došlo k jejímu údajnému nakažení světem.

Vizionář Matuš Lašut z Turzovky vidí ideální stav světa jako láskyplný prostor, nad nímž se vznáší Maria jako Immaculata – Neposkvrněné početí.

Jistým předobrazem tohoto Božího království je tzv. nová, čistá, svatá církev světla, která se nenápadně buduje uprostřed oficiálních struktur a napříč světadíly. Je to ono pevné jádro, vedené Marií spolu s apoštoly konce časů, jež projde očištnou zkouškou a jako Noe po potopě založí novou existenci na Zemi. Maria k tomu říká Gobbimu: „Ježíš dnes utváří svou církev prostřednictvím mocného působení Ducha Svatého a v zahradě Neposkvrněného Srdce vaší nebeské Matky. Je to nová církev Světla, která má větší jas než tisíc sluncí dohromady. Je vytvářena v srdcích prostých, maličkých, čistých, chudých, těch, kteří dovedou přijmout a následovat Ježíše...“ (15. 8. 1990)

Tato nová církev, společenství zasvěcenců (tedy těch, kdo se zasvětili Neposkvrněnému srdci Panny Marie) setrvává nyní na modlitbách ve večeradlech, jaká zakládá Mariánské kněžské hnutí. Vyznačuje se těsným přimknutím k papeži, přičemž se silně vymezuje vůči zliberalizovanému duchovenstvu. Většina církve totiž neprojde závěrečnou očištnou: „A po pravdě vám se zármutkem říkám, že v poslední hodině tři čtvrtiny mé církve mě zapřou a já budu nucen je odříznout od kmene jako mrtvé větve, nakažené nečistým malomocenstvím“.¹³² Vše nápadně evokuje úryvek z proroka Zacharjáše, který dodává biblickou podporu takovému pojetí: „Z celé země, je výrok Hospodinův, budou dvě třetiny vyhlazeny, zajdou, jen třetina v ní zůstane. Tu třetinu však provedu ohněm. Přetavím je, jako se taví stříbro, přezkouším je, jako se zkouší zlato. Ti

¹³² Ježíš Marii Valtortě v roce 1943.

budou vzývat mé jméno a já jim odpovím. Řeknu: 'Toto je můj lid.' A oni řeknou 'Hospodin je můj Bůh'“.¹³³

Tak tedy ti, kteří ve zkouškách obstáli, vstoupí do nové epochy, jež bude érou Ducha. A jak vyplývá z určitých odkazů, objevuje se zde opět aluze na jáchymistickou variantu millenarismu, totiž třetí (či sedmou) epochu lidstva – věk Ducha. „Dospíváte ke Konci časů, a to je tajemství Vykoupení, jež uzavře epochu Synovu. Zároveň toto tajemství Vykoupení otevře epochu Svatého Ducha“, říká Ježíš Lucii z Francie. A donu Gobbimu Maria říká: „Duch svatý přijde, aby obnovil slavné království Kristovo, a bude to království milosti, svatosti, lásky, spravedlnosti a pokoje“.¹³⁴

Jistou podobnost lze nalézt i u Marie des Vallées (1590–1644), velké zastánkyně kultu srdcí Ježíšova a Mariina, které měl dle dostupných zdrojů Ježíš zjevit trojčlenné rozdělení epoch lidstva, ne nepodobné tomu Jáchymovu: „Jsou tři potopy a všechny tři jsou bolestné, protože jsou seslány, aby zničily hřích. První je potopa Věčného Otce, a byla to potopa vody; druhá je Synova, a byla to potopa krve; třetí je Ducha svatého, a bude to potopa ohně.“¹³⁵

Je to totiž Maria, která ukončí svojí porážkou Satana mesiášskou éru svého Syna a připraví příchod věku Ducha, který by měl být dle některých interpretací návratem do rajského stavu před pádem lidstva. Spojuje se zde tedy kralování vykoupených a mučedníků spolu s Kristem, jak je známe z chiliastických veršů dvacáté kapitoly Janova zjevení¹³⁶ s rajskou blažeností Adama a Evy. Tento stav však dle mnoha indicií není definitivní, nejedná se totiž, jak již bylo výše řečeno, o konec světa, ale o konec časů, čili dočasnou epochu dějinného charakteru, která bude zakončena definitivním koncem dějin. O něm však zjevení nic bližšího neříkají.

¹³³ Zach 13,8n

¹³⁴ Poselství z 22.5.1988, Panna Maria kněžím, 326.

¹³⁵ Na konci časů 5 (1996).

¹³⁶ Zj 20,1-15

4. Problematika eschatologie soukromých zjevení

V nastíněné eschatologii, jak ji podávají soukromá zjevení poslední doby, se de facto rýsuje kombinace dvou konceptů – augustinského a jáchymovského. Klasický mesiášský chiliasmus, který našel svá pokroucená vyústění sociálně politicky v učení marxismu a teologicky v teologii osvobození, zde nehraje takovou roli. Spíše je akceptováno Augustinovo pojetí milénia jakožto časově symbolicky chápané doby církve, započaté ukončením pronásledování křesťanů. Na jejím konci (v lidovém pojetí konkrétně ve dvacátém století, samozřejmě s přesahy) měl být vypuštěn Satan, spoutaný při prvním příchodu Kristově. Ten ničí a pustoší až do druhého příchodu Páně a Panny Marie, kdy bude zničen a nastanou nové Letnice, věk pokoje a Ducha svatého, tak jak jej předpokládal mimo jiné Jáchym z Fiore.

Především je zde diskutovaná skutečnost, zda je Boží království již zde, nebo má teprve přijít. Dle stanoviska církve (tak jak je teologicky předznamenal právě Augustin) je Kristovo království v církvi již přítomno, nicméně ještě není dovršeno Kristovým příchodem na zem ve slávě¹³⁷. Tato skutečnost nedovršenosti zakládá strasti a zkoušky pozemské církve putující, je však impulzem k neustálé bdělosti.

Před Kristovým příchodem však musí církev projít závěrečnou zkouškou, která protřídí věřící. Touto zkouškou je i možnost podlehnouti svodům pseudomesiášů či samotného antikrista – tedy toho, který pod rouškou víry v Boha ukazuje sám na sebe. Církev zde na zemi je tedy i přes svoji hříšnost (a svatost zároveň) jakýmsi aperitivem Božího království, které se má teprve dovršit, ovšem je od narození Krista ve světě tajemně přítomno. Kdy se to vše stane, nevíme, neboť není v naší kompetenci znát „čas a lhůtu, kterou si Otec ponechal ve své moci“¹³⁸

Eschatologický postoj věřícího křesťana může být několikový. Prvně může znamenat zdravé chápání dočasnosti všeho pozemského, vědomí vlastní smrtelnosti i konečnosti viditelného světa. Na základě toho i pěstování těch hodnot, které tuto pomíjejičnost přesahují. Druhým způsobem může být čtení znamení doby (a to i na základě moudrých prorockých hlasů) a trpělivé očekávání v neustálé bdělosti, jak nám to Kristus přikázal. A variantou jistě ne poslední může být jistou nedočkavostí způsobená

¹³⁷ Katechismus katolické církve, 2. vyd., Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 2002, odst. 670-681.

¹³⁸ Sk 1,7

interpretace doby na základě znamení nedostatečných nebo pochybných, spojená buď s výpočty druhého příchodu Kristova, případně i s jeho uspišováním.

Co se týče výpočtů, je třeba říci, že v takovém případě se jedná opravdu o nitrosvětské chápání parúsie jako součástí dějin, které mají následně své pokračování. Takto lze chápat poselství donu Gobbimu, kde se vypočítává rok 1998 na základě trojnásobku čísla šelmy, případně i jisté překcentování přelomu milénia jako doby „vhodné“ pro druhý příchod.

Problematické je tu především zaměňování dvou chápání času, tak jak je vyjadřují řecké pojmy *chronos* a *kairos*. J. Ratzinger odmítá přiřknout eschatologickým událostem faktor času (*chronos*): „Kristův příchod je inkompatibilní s časem dějin, jejich vlastními zákony dění, a nemůže být proto vypočítán jakoukoliv formou z nich samotných“¹³⁹. Čas parúsie je tedy třeba chápat především jako *kairos* ve smyslu aktuální či příznivé příležitosti¹⁴⁰. Je dobré si povšimnout, že výpočty a různé interpretace znamení doby jsou u soukromých zjevení záležitostí zpravidla zjevujících se osob (Panny Marie), nikoliv samotného příjemce poselství. Ten je pouhým prostředníkem.

Samotné odhady doby příchodu jsou daleko více než na číslech postaveny na podmínkách, které musejí nejprve nastat. Tyto podmínky je pak třeba rozpoznat jakožto znamení času. Podmínek je obecně několik a pocházejí z Janova Zjevení, z Ježíšovy eschatologické řeči,¹⁴¹ z Pavlovské eschatologie, ale i ze starozákonních proroků.¹⁴² Jsou to jednak katastrofy typu zemětřesení, dále války, hladomor, pronásledování křesťanů a v neposlední řadě též dvě důležité podmínky, a to zvěstování evangelia všem národům a židovské uznání Krista jako Mesiáše.¹⁴³ Pozorování takových znamení času je zcela legitimní součástí křesťanské bdělosti, ke které nás Kristus vybízí, když v mnoha podobenstvích, například v tom o moudrých a pošetilých pannách, nabádá, aby naše lampy stále hořely.¹⁴⁴ J. Ratzinger v odvolání na J. Daniélou ukazuje na živost a jistou oprávněnost tohoto tradičního proudu, navazujícího na starozákonní očekávání jak

¹³⁹ RATZINGER, op. cit., 124.

¹⁴⁰ Srov. TICHÝ Ladislav: Janova Apokalypsa a konec světa, in: Teologické texty 2 (2001), 48

¹⁴¹ Mk 13

¹⁴² JI 3,1-5

¹⁴³ „To, že byli vyloučeni, přineslo světu smíření s Bohem. Co teprve bude znamenat, až budou znova přijati? To bude úplné vzkříšení z mrtvých!“ (Řím 11,15) nebo „Jestliže tedy jejich selháním svět získal a jejich úpadek obohatil pohany, co teprve, až se všichni obrátí?“ (Řím 11,12), případně „Abyste nespoležali na svou vlastní moudrost, chtěl bych, bratři, abyste věděli o tomto tajemství: Část Izraele propadla zatvrzení, avšak jen do té doby, pokud nevejde plný počet pohanů. Pak bude spasen všechen Izrael, jak je psáno: „Přijde ze Síónu vysvoboditel, odvrátí od Jákoba bezbožnost;“ (Řím 11,25-26).

¹⁴⁴ Mt 25

příchodu Mesiáše, tak přímého zásahu Boha do dějin. Neboť v Kristu jedná Bůh božsky a zároveň lidsky, což vždy znamená prostřednictvím dějin. Kristus je takto jednak *telos* (absolutním naplněním), tak i *peras* (chronologickým koncem) dějin. Tento proud pak produkuje i zmiňovanou novodobou apokalyptiku, která je, jak jsme viděli, převážně poplatná svým kanonickým vzorům. V této souvislosti je třeba připomenout zjevení v Kérizinen, kde Maria označuje svá zjevování jako mariánskou Apokalypsu, která je v souladu s Apokalypsou sv. Jana.¹⁴⁵

Prvokřesťanské zvolání „Maranatha“ („Pane, přijď“)¹⁴⁶ a Ježíšovo „Přijď království tvé“ v modlitbě Otčenáš nelze coby svolávání Božího království, potažmo Kristova příchodu, chápat jako plánované uspišování a naplňování nějakých falešných nitrosvětských mesiášských nadějí, s nimiž se lze v sekularizované podobě setkat například v ideologii marxismu, ale živé bylo například i ve středověkém jáchymismu a ve směrech z něj odvozených. J. Ratzinger v této souvislosti hovoří o praktickém úkolu „vytváření parusiálních situací“¹⁴⁷. Přestože měl autor na mysli především sekularizované ideologie a –ismy¹⁴⁸, podobného vytváření parusiálních situací se dle mnoha příznaků dopouštějí i ti, kdo vytvářejí současná tzv. eschatologická společenství, považují se svatý zbytek, hrstku vidoucích a podobně. Identifikace současné (především evropské) církve s církví trpící a pronásledovanou (dnes oproti starověku zednářstvím a sekularismem), simuluje jednu z podmínek parúsie, kterou je závěrečná zkouška církve¹⁴⁹. Oproti sekulárním pseudomesiánským nadějím se zde však nelze setkat s ideou pokroku, která bude korunována věkem blahobytu. Hospodinův zásah (i s pomocí nového seslání Syna na Zemi) je totiž de facto jen ukončením agónie rozpadajících se dějin, které nemohou nalézt vyústění samy v sobě¹⁵⁰. Že návrat Kristův nelze ani vypočítat, ani aktivně uspišit, toho jsou si vědomi i příznivci současné apokalyptiky, ovšem voláním, že ten čas je již zde, a zakládáním večeradel, ve kterých se Kristův návrat očekává, tuto domnělou parusiální situaci přetěžují.

¹⁴⁵ Kérizinen 26. 4. 1961

¹⁴⁶ 1 Kor 16,22; Zj 22,20

¹⁴⁷ RATZINGER, op. cit., 135.

¹⁴⁸ „(...)naplánovaná spása je spásou koncentračního tábora, a tím koncem humanity.“ Tamtéž, 135.

¹⁴⁹ „Budou vás všichni nenávidět pro mé jméno; ale kdo vytrvá až do konce, bude spasen.“ (Mk 13,13)

¹⁵⁰ „Církev vejde do slávy království jedině prostřednictvím těchto posledních velikonoc, v nichž bude následovat svého Pána v jeho smrti a vzkříšení. Království se tedy neuskuteční nějakým dějinným trumfem církve, cestou vzestupného pokroku, nýbrž Božím vítězstvím nad posledním řáděním zla, po kterém jeho Nevěsta sestoupí z nebe. Boží vítězství nad vzpourou zla bude mít podobu posledního soudu, a to po závěrečném kosmickém otřesu tohoto pomíjejícího světa.“ Katechismus, odst. 667.

Problematickým je samozřejmě tu skrytý, tu otevřený millenarismus mnoha prorockých zjevení. Ten se ukazuje například v poselstvích donu Gobbimu. Konkrétně ve sdělení: „K velkému jubileu roku 2000 přijde triumf mého Neposkvrněného Srdce, jak jsem předpověděla ve Fatimě, a to bude uskutečněno s Ježíšovým příchodem ve slávě k nastolení jeho Království ve světě. Tak nakonec budete moci vidět na vlastní oči nová nebesa a novou zem.“¹⁵¹ Zde se otevřeně hovoří o příchodu Kristova království, a to království ve světě. A pokud je toto chiliastické očekávání podpořeno konkrétním datem, jedná se o zcela otevřený blud, který však může svést mnohé. Kristova slova o lži prorocích tak mohou dostat zcela nový obsah, kdo by si totiž pomyslel, že proctví může být lživé nezáměrně a že může vzejít z lůna církve.

Millenarismus prorockých zjevení má však většinou blíže k jáchymitskému pojetí, jímž prosvítá ještě židovská apokalyptika. Věk Ducha svatého, jak jej prorokují mnohá zjevení, je opět nitrosvětskou variantou Božího království, které podle lidových interpretací (oproti augustinskému pojetí) dosud nepřišlo, není dostatečně zřetelné anebo bylo pokazeno odklonem církve od ideálů prvotní církve. Věk Ducha svatého, království pokoje a míru, to vše jsou představy naplněné různými obsahy, ovšem všechny směřují k jednomu bodu, totiž k potření nepřátel Krista (či spíše tradicionalistického proudu v církvi) a všeobecné uznání Boží vlády nad světem. Tato projekce, ostře se vymezující vůči nepřátelským proudům je problematická právě v onom vymezení hranice mezi spasitelnými a nespasitelnými a ve vytváření jakéhosi elitního kroužku premiantů v Kristově škole, kteří mají právo ukázat na ty, kdo spějí k záhubě. Poněkud do pozadí zde ustupuje Kristovo podobenství o najatých dělnících na vinici a ono „poslední budou prvními“¹⁵²

Millenarismus sice církev v roce 1944 zamítla¹⁵³, ovšem měla na mysli především historizující mesianismus sekulárních a zvrácených ideologií. Současným apokalyptikům lze těžko vyčítat nějakou aktivní politickou angažovanost ve prospěch vzniku státního útvaru s Kristem v čele, ovšem mnozí skrytě doufají, že se Kristus při svém příchodu ujme duchovní vlády nad světem a vyřídí si účty s protivníky.

S vidinou Boží vlády na Zemi v rámci určitého časového rámce (chronos) a s vidinou blízkosti tohoto okamžiku sílí také tlak na přijetí určitých „pravidel hry“, to

¹⁵¹ 5. 12. 1994

¹⁵² Mt 20,1–16

¹⁵³ Dekretem De Millenarismo, DS 3839.

znamená obsahů poselství, na vyhlášení nového dogmatu, uznání pravosti zjevení a podobně. Může se tak spíše než naděje šířit strach a netolerance¹⁵⁴.

Inovativní přístup novodobé apokalyptiky, zvláště ve strukturování závěrečných okamžiků před koncem časů do trojice výstraha – zázrak – trest, může být chápán jako problematický právě pro svoji neohrabanou teologii, která míří již kamsi mimo křesťanské pojetí spásy, činíc z Boha Otce i z Krista jakési tyranské božstvo. Takto chápaný Bůh, rozděluje život a smrt podle zásluh a podle příslušnosti k vyvoleným, již není Bohem křesťanským. Zmíněná trojice akcentuje především trest, který má vyselektovat zdravé jádro, schopné přijmout Kristovu vládu. S tím nelze než nesouhlasit a poukázat opět na příliš lidské pojetí, tak jak je kárá i Ježíš na svých učednících, kteří by koukol chtěli vytrhávat okamžitě a podle svých pravidel.

¹⁵⁴ „Jedním z nejproblematictějších výsledků soukromých zjevení je - kromě už uváděné závislosti - vzbuzování strachu. Jde buď o strach z následků toho, že někdo zjevení nepřijme, nebo strach z toho, co ohlašuje jeho poselství“. Opatrný Aleš., Soukromá zjevení a pastorační středisko, in: OPATRNÝ Aleš, OD SV. HEDVIKY Vojtěch: O soukromých zjeveních, Praha: Pastorační středisko při arcibiskupství pražském, 1998. www.pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=&sel_tema=167&sel_podtema=866&sel_text=2781 (15. 4. 2011)

5. Role Panny Marie

Panna Maria má v tom, co by se dalo rekonstruovat na základě vizí, proroctví, poselství a jejich interpretací jako lidově prorocká eschatologie, důležitou dvojí roli - jako zprostředkovatelka, čili zjevující se a oznamující¹⁵⁵, a zároveň jako důležitá postava eschatologie těchto sdělení. Její role je dobře patrná už z titulů, kterými se sama označuje, z nichž některé mají již dlouhou spirituální tradici. Z těch mnohých, které známe¹⁵⁶, uvádím ty důležité, včetně kontroverzních: Nová Eva, Žena oděná Sluncem, Spoluvykupitelka, Spasitelka (sestre Natálii), Ničitelka Satana, Vítězná Královna, Věčná Matka, Archa Noemova, Nová Archa úmluvy a spásy, Žena bojující s drakem, Královna lásky, Královna vesmíru, Matka lidstva, Paní všech národů, Královna míru, Vojevůdkyně, Matka druhého příchodu a podobně.

Těmto označením a titulům předchází dlouhý vývoj mariánské úcty, sahající do prvních století křesťanství a jen jeho stručná rekapitulace by znamenala mnoho stránek popisu. Je evidentní, že přes obrovský nárůst mariánských zjevení v devatenáctém a zvláště dvacátém století ve své podstatě nepřidává mariánská spiritualita příliš nového k základům, položeným již v raném středověku. Problematické a velmi diskutované je jistě použití titulu spoluvykupitelky, titul spasitelka již stojí zcela mimo rámec katolické víry.

Pro interpretaci role Panny Marie v novodobé apokalyptice je jistě velmi důležitá korespondence 15. verše 3. kapitoly knihy Genesis s 12. kapitolou Janova Zjevení, kde se shodně hovoří o ženě a hadu či draku. Tato místa jsou již tradičně vykládána mariánsky. Žena z 1. knihy Mojžíšovy má dle Hospodinova zaslíbení hadovi rozdrtit hlavu, zatímco on jen zasáhne její patu - toto je textová předloha středověkého ikonografického typu tzv. Immaculaty čili Neposkvrněné, stojící na hadovi. Žena z Apokalypsy s korunou dvanácti hvězd kolem hlavy, s Měsícem pod nohama je základem ikonografickému typu Assumpty - Nanebevzaté. Oba typy se vyskytují dodnes v ikonografii soukromých zjevení. Odtud pramení většina ostatních důležitých titulů, jako je již zmíněná Vojevůdkyně či Královna vesmíru. Bude vhodné pro názornost rozčlenit

¹⁵⁵ Hierzenberger a Nedomansky si povšimli zajímavého faktu, že s Mariinou rolí interpretky Zjevení se setkáme prvně u Brigitty Švédské ve 14. století. K vývoji role Panny Marie srov. HIERZENBERGER, op. cit. 68, 40–42.

¹⁵⁶ Sebeoznačení Mariina v dějinách zjevení srov. tamtéž, 48–49 a 56–58.

soubory jejích atributů a funkcí, tak jak se vyskytují v moderních zjeveních. Následující vymezení však jistě nemohou suplovat přehled mariologie či mariánské úcty.¹⁵⁷

5.1 Matka trpící

Maria se odnepaměti chápe i jako spolutrpitek se svým Synem. Snad nejnámějšími doklady tohoto chápání jsou četné Piety, ikonografický typus Panny Marie Sedmibolestné či mnohé hudební opusy na téma hymnu Stabat mater. Je to ona, která v bolestech rodila Krista, která stála pod křížem a spolutrpěla s Kristem.¹⁵⁸ Ovšem i dnes má tato trpící matka znovu v bolestech zrodit lidstvo k novému životu v Božím království. Jako její klín posloužil Bohu k přivedení Spasitele na svět, tak nyní poslouží její srdce, skrze které přijde podruhé. Stejně jako v minulosti, i nyní Maria snáší urážky, které jsou yv podobě hříchů činěny jejímu synu, trpí bezbožným životem na Zemi, ale i nevěrou křesťanů v její poselství, která od Boha přináší. Je to ona, která spolu se svým utrpením nabízí Bohu oběti tisíců duší, které se dobrovolně dávají za celý svět, aby tak dovršili míru utrpení, která ještě zbývá k definitivnímu vykoupení lidstva. Je třeba připomenout teologickou problematičnost právě tohoto pojetí, které nechává Kristovo zástupné utrpení otevřené, nedokonané, a tím i nedokonanou, nehotovou spásu.¹⁵⁹ Přestože Kristovo výkupné dílo ještě nedošlo svého definitivního historicko-mystického naplnění v konečném sjednocení s Bohem, spása i království je již zde, tajemně přítomno v církvi.

5.2 Ochránitelka a přímluvkyně u Boha

Marii je odedávna přiřčena funkce přímluvná. Ve středověku nalezneme typus Marie ochránitelky, jenž přísluší v pozměněné podobě její roli Mediatrix. Maria nás totiž chrání nejen před zlem, ztělesněným v ďáblu, nýbrž i (možná paradoxně) před hněvem Božím. Za něj byly v minulosti považovány například morové rány, v dnešní lidové religiozitě se tak chápe i defenzivní role církve v současném světě. Důležitým novým textem je začátek poselství, daného pasáčkům v La Salette: „Jestliže můj lid neuposlechne,

¹⁵⁷ Zde je na místě odkázat na bohatou dokumentaci vývoje mariánské úcty v příspěvcích více autorů v kompendiu BEINERT A PETRI, op. cit.

¹⁵⁸ Vzpomeňme na typus Matky sedmibolestné či na mariánskou křížovou cestu.

¹⁵⁹ Takto například encyklika *Marialis cultus* připomíná modlitbu po přijímání při slavení památky Panny Marie Bolestné: „... sůctou si připomínáme spoluúčast Panny Marie na kristově vykupitelském utrpení; veď nás, ať k užitku celé církve doplňujeme, co zbývá vytrpět do plné míry Kristových útrap.“ Český misál, Praha: Česká liturgická komise, 1983, 613.

budu nucena uvolnit paži mého Syna. Je tak silná a tak těžká, že ji už nemohu udržet“. Tento motiv se nachází i v dalších zjeveních, například v Escorial o téměř 140 let později, a ilustruje dobře situaci upozaděného Boha Otce, hněvivého, ale obměkčitelného, jeho Syna - trestajícího přímluvce a jeho Matky, na jejichž bedrech leží tíha konce časů. Maria tak leckdy doplňuje milosrdný aspekt v Bohu. Jak již bylo zmíněno, tento aspekt stojí v popředí poselství sestře Faustyně Kowalské a v klimatu silně převažující satisfakční teorie spásy přináší určitou lidově teologickou úlevu.

5.3 Vojevůdkyně a porazitelka Satana

Mariinou nezastupitelnou funkcí nejen na konci časů je především boj proti Satanovi.¹⁶⁰ Tím se poněkud dostává do pozadí role archanděla Michaela, který poráží d'ábla v Janově Apokalypse, avšak ženský prvek, posílený čistotou, panenstvím, je jistě vhodnějším nástrojem k potrestání vzpurného anděla a jeho přívrženců.¹⁶¹ Žena ničí zlo, šlape na hlavu hada, tak jak to sám Hospodin předpovídá v Genesis. Samotná Panna to vyjadřuje v poselství donu Gobbimu 8. 9. 1970: „Jsem strašná jako vojsko sešikované k boji, neboť mým úkolem, Pánem mi svěřeným, je zvítězit nad satanem, rozdrtit hlavu starého hada, spoutat nestvůrného Rudého draka a uvrhnout ho do ohnivé propasti, svést zápas a potříit toho, jenž se staví proti Kristu, tj. Antikrista, a připravit druhý Ježíšův příchod, který mezi vámi obnoví své slavné království. To je můj plán.“

Maria je tedy nová Eva, tak jako je Kristus nový Adam, ona zlomí svou čistotou prokletí, plynoucí z Eviny nečistoty získané skrze hada. Je to „žena oděná Sluncem, s Měsícem pod nohama a korunou dvanácti hvězd kolem hlavy“, nebeská vládkyně - Královna vesmíru, která přebírá roli pozitivní síly ve skrytém dualismu tohoto pojetí. Tento dualismus je pro lidovou eschatologii proroctví a zjevení celkem typický a může nám evokovat jisté paralely například v Zoroastrismu.

5.4 Přípravovatelka parúsie

Maria má dle svých slov v posledních dobách za úkol shromáždit věrné, oddělit je od světa a vychovat si je pro svoji misijní činnost. Maria vyzývá všechny, ale jen nemnozí

¹⁶⁰ Jedním z prvních pramenů takové funkce je zjevení sv. Vincenci z Ferrery (1367), avšak v mariánské úctě sahá její role ochrany před zlem daleko zpět.

¹⁶¹ Maria S. Gobbimu 8. 12. 1992: „Protože jsem bez hříchu, Božská Trojice mě vyvolila jako Vojevůdkyni a Vítěze ve strašném zápase proti Satanovi a všem duchům zla.“ Panna Maria kněžím, 588.

uposlechnou: „Až se vrátí Syn člověka, najde na zemi ještě víru všech, kdo se mi zasvěti a nechají se shromáždit v nebeské zahradě mého Neposkvrněného srdce“.¹⁶² Podobným příměrem je i paralela k Noemově arše, již je dnes Maria, shromažďující před potopou Ducha do svého srdce ty, kteří budou tvořit budoucí očištěné lidstvo. Slovenský biskup Hnilica ve svém dopise, adresovaném 1. března 1995 všem mariánským skupinám na světě kromě jiného píše: "Matka Spoluvykupitelka, Prostředníčka a Orodovnička je novou Archou..."¹⁶³

A nejpozději od sedmdesátých let se dozvídáme, že Maria po celou dobu připravuje lidstvo na druhý příchod Ježíše Krista. Nejsilněji to zaznívá napříč poselstvími donu Gobbimu: „Jsem Matka druhého Příchodu. Připravuji vás na Jeho nový Příchod“.¹⁶⁴

5.5 Maria Spoluvykupitelka

Tento atribut je prozatímním vrcholem dosavadního vývoje mariánské spirituality v lidové religiozitě. Toto dogma žádala Panna Maria poprvé výslovně v Amsterdamu po 2. světové válce: „Otec a Syn chtějí seslat Marii, Paní všech národů, do dnešní doby jako Spoluvykupitelku, Prostřednici a Přímluvkyni. To bude předmětem nového a posledního dogmatu. Dogmatu bude předcházet obraz. O dogmatu se povede mnoho sporů, ale bude vyhlášeno“ (31. 5. 1951) Postupně se však tento titul objevuje i v jiných zjeveních, například v Kérizinen v roce 1959: „Maria se nepřipojuje k vykoupení, je přímo ve vlastním vykoupení. Byla podstatně důležitou pro Vykoupení, a proto jsem ji chtěl mít po mém boku, když jsem pro vás umíral na Kříži, aby až do konce spolupracovala na vašem Vykoupení. Zbožnost k ní tedy není nezávazná, ale je naprosto nutná. Chápejte ji tedy jako můj Božský Doplněk, jako vaši Spoluvykupitelku.“

Později v exaltovanější podobě i v Maďarsku řeholní sestře Natálii Kovačičové: (Ježíš říká své matce) “Má neposkvrněná Matko, Vítězná královno světa, projev svou moc! Od této chvíle jsi Spasitelkou hříšného lidstva.(...) O všechno se s tebou musím dělit, protože chci, aby ses mi ve všem podobala. Jsi Spoluvykupitelkou lidstva“.¹⁶⁵

¹⁶² Maria Gobbimu 13.3.1990. Panna Maria kněžím, 507.

¹⁶³ Panna Mária Spoluvykupitelka, Prostředníčka, Orodovnička. Bude vyhlášená piata mariánska dogma? M-Rosa 3-4/1998.

¹⁶⁴ 1.1. 1990. Panna Maria kněžím, 503.

¹⁶⁵ PRESS František: Všude zní Mariin hlas. 3. dodatek k publikaci Maria: Mariánská zjevení a poselství lidem 20. století, Brno: Mariánské nakladatelství, 1992, 10

Nejnověji se toto téma objevuje ve zjeveních donu Gobbimu: 1.4 1974 Panna Maria říká: „Ježíš chtěl obětovat Otcí všechno své utrpení mým prostřednictvím a se mnou. Tím, že jsem svého Syna dobrovolně obětovala Otcí, stala jsem se pravou Spoluvykupitelkou.“ Jedno vysvětlení sděluje Ježíš Marii Valtortě: „Ještě ubožejší svět potřebuje dvě oběti. Protože muž hřešil s ženou; proto i Žena musí vykupovat, jako vykupuje muž“. Dnes se za toto dogma zasazuje zejména biskup Pavol Hnilica¹⁶⁶, na jehož podnět na Slovensku vznikla podpisová akce, kterou vyhlásil ThDr. Marc Miravalle, zakladatel hnutí Vox Populi Mariae Mediatrix, a do roku 2000 ji údajně podepsalo 4,8 milionu osob, z toho 42 kardinálů a 485 biskupů¹⁶⁷.

Prorocví a zjevení však celkově odrážejí vývoj mariánské úcty, jíž titul Marie jakožto spoluvykupitelky vůbec není cizí (viz mnohé formulace papeže Jana Pavla II. i jeho předchůdců), otázkou pouze zůstává, zda je vhodné a potřebné tento titul formulovat ve zvláštním dogmatu.¹⁶⁸

5.6 Maria, paní všech národů

Titul Paní všech národů (Vrouwe van alle Volkeren), pocházející ze zjevení Idě Peederman v Amsterdamu, nově ukazuje na univerzální charakter Mariiných poselství a připomíná platnost zasvěcení a mariánské zbožnosti pro celý svět. Je zde tedy patrný odstup od nacionálních či lokálních mariánských kultů a představuje se zde univerzalita, vztažená však ještě převážně na katolicky věřící všech národů.

To, co se později formulovalo v Medžugorje či v Litmanové, je však již jistý krok k mezináboženské toleranci. V Medžugorje po údivu věřících nad zázračným uzdravením pravoslavného chlapce Maria řekla: „Řekněte knězi, řekněte každému, že to jste vy, kdo jste rozdělení na světě. Muslimové a pravoslavní jsou ze stejného důvodu jako katolíci rovni před mým Synem a přede Mnou. Všichni jste mé děti.“¹⁶⁹

V Litmanové v poselství z 20. 1. 1991 hovoří Maria i o muslimech jako o svých dětech: "Je mi ľúto, že sa moje deti navzájom vraždia, hoci Ja som vaša milujúca Matka,

¹⁶⁶ Vedoucí hnutí Pro Deo et Fratribus - Rodina Márie Spoluvykupitelky.

¹⁶⁷ M. Miravalle v roce 1996 navrhl Sv. Otcí termín vyhlášení dogmatu na rok 1996, který byl vyhlášen rokem Ducha Svatého.

¹⁶⁸ „Celou řadu aspektů tajemství víry tudíž můžeme vyznávat i bez slavnostní dogmatické definice, a to zejména tehdy, když by slavnostní prohlášení nového dogmatu znamenalo ‚vykopání dalšího konfesního příkopu‘ mezi katolíky a těmi ostatními.“ POSPÍŠIL Ctirad Václav: Maria – mateřská tvář Boha, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 2004, 55.

¹⁶⁹ Často citovaný text, ovšem neověřitelný.

Matka všech lidí. Táto katastrofa v Perzskom zálive vôbec nie je vôľa Božia, pretože nad svetom vládne už niekoľko rokov diabol“.

Nejasnosti zůstávají v eschatologickém rozvrhu zjevení i kolem Mariina příchodu. Dle některých prorocství by totiž Maria měla jen vyvolat druhé Letnice a shromáždit pro okamžik příchodu Ducha svatého apoštoly konce časů, avšak jinde se praví, že i Maria se chystá ke svému vlastnímu druhému příchodu: „Radostně se připravujte na příchod mé Matky, vítězné Královny světa!“, říká Ježíš vizionářce Natálii Kovačičové. Ve zbožné knížce radikálního hnutí „Marienkinder“ nalezneme dokonce modlitbu: „Království Mariino přijď k nám!“.¹⁷⁰

5.7 Měníci se tvář Mariina

Osobnost Panny Marie se v lidové eschatologii pomalu přesouvá do centra pozornosti a přebírá některé z atributů, dosud vyhrazených jejímu Synu či Duchu svatému. Upozornil na to např. Franc Courth ve svém příspěvku do mariánského kompendia Učení o Marii¹⁷¹. Má to podle něj své kořeny již u Louise Grigniona a Berullovy francouzské školy. Avšak jisté záměny atributů mohlo způsobit již velmi staré teologické přirovnávání Marie a Moudrosti (Sophia). Maria jakožto přímluvkyně u Boha může silně evokovat Parakléta-Přímľuvce, kterého zasľubuje Ježíš poslat na zem. Podobně jako Duch svatý není zatížena rolí soudce, jakou má Bůh Otec, ale i Syn – Kristus, proto na sebe může paradoxně soustředit více atributů milosrdenství než její syn – Vykupitel. Toto je společně s posunem role milosrdného Krista největší posun v chápání Panny Marie. Maria prostřednice všech (Božích) milostí, která zadržuje trestající paži svého Syna¹⁷². Pokud se opravdu stalo to, že z mnoha důvodů Bůh Otec ustupuje do pozadí tak, že se stává málo srozumitelným a že jeho podstatná vlastnost, totiž láska a milosrdenství jsou zastíněny spravedlností, hněvem a soudcovskou rolí, pak mohlo v rámci lidové zbožnosti dojít k naddimenzování aspektu milosrdenství u Panny Marie. Nicméně lidová zbožnost v tomto dobře připomíná teologům, že příliš maskulinní a patriarchální model Trojice nemůže v běžném životě obstát.

¹⁷⁰ EBERTZ Michael N., ZWICK Reinhold (eds.): Jüngste Tage. Die gegenwart der Apokalyptik, Freiburg-Basel-Wien: Herder, 1999, 142.

¹⁷¹ COURTH Franz: Mariánské formy modlitby, in : PETRI – BEINERT, op. cit., 407.

¹⁷² Např. v La Salette, ale i Vassule Ryden: „Toto pokolení se stalo ošklivou skvrnou v Mých očích; (...) proto neušetřím tuto generaci. Nikdo nemůže říci, že jsem ho nevaroval; (...) Země se brzy bude otřásat a s hukotem zmizí nebe (...).“ RYDEN, op. cit., díl 5, 79.

Potíže vyvolává samozřejmě jazyk mystiky, která kombinuje biblické podklady s teologicko – mystickými úvahami. Již to, že Maria je odedávna označována za dceru Otce, matku Syna a snoubenku Ducha, působí těžkosti kolem odvozených mystických interpretací. K tomuto spojení s Trojicí nalezneme relevantní Mariino sdělení u Lucie z Francie: „Dávno před svým Početím jsem byla ve Svaté Trojici“ a v italském Tre Fontane: „Jsem ta, jež prodlévá v Nejsvětější Trojici. Jsem Panna Maria zjevení“.

Mariino místo v lidové eschatologii je tedy ovlivněno kromě starodávné a úctyhodné křesťanské tradice také mystikou, soukromými zjeveními a v neposlední řadě i symbolickým chápáním ženského elementu, jdoucím napříč náboženstvími. Klasicky pojatý model Trojice tak kromě určitých ženských prvků v osobě Ducha svatého pomáhá zjemnit i dívka Maria, která je však zároveň mocnou Královnou nebes. S tímto titulem tak přejímá určité kosmické atributy, jež jsou pro apokalyptiku typické. Zřejmě toto je v kombinaci se ztotožněním se Ženou z Janova Zjevení důvodem Mariiny klíčové role v přípravě parúsie. Současné napětí mezi „civilním“ pojetím skromné dívky z Nazareta, tak jak ji chápou mariánští ctitelé mezi protestanty i nemalá část katolicky věřících a triumfální oslavenou kosmickou vládkyní možná způsobila dogmatizace některých mystérií, které měly zůstat záležitostí mystiky a oslavných hymnů. Stejnou měrou to platí i pro stanovení Mariina podílu na Kristově vykupitelské roli.

6. Role papeže Jana Pavla II.

Na tomto místě je třeba zmínit úlohu papeže, který stál donedávna v čele těžce zkoušené církve na konci časů. Odkazy k papeži totiž najdeme snad ve všech novodobých zjeveních. Ovšem jeho role je ve zjeveních a v různých proroctvích chápána silně eschatologicky. Kromě předchozích papežů, z nichž si nejčastěji je zmiňován Pius XII., je do eschatologických událostí silně zahrnut předposlední papež - Jan Pavel II. Jeho silná mariánská orientace vždy přitahovala vizionáře i mariánské ctitele. Byl v této oblasti považován zřejmě za vrchol, který již nikdo nepřekoná. K tomu říká Panna Maria donu Gobbimu 13. 5. 1991: „Až tento papež splní úkol, který mu svěřil Ježíš, a já sestoupím z nebe, abych přijala jeho oběť, všichni budete zahaleni hustou temnotou odpadu...“

Podle zjevení z Garabandal je zřejmě posledním papežem před koncem časů a mnohá proroctví, zvláště ta starší či z doby komunismu, hovoří o jeho útěku z Říma (La Salette, Nowra, nejnověji Nebraska...), některá se zmiňují o jeho nástupci jako falešném papeži (John Leary) či Antikristovi. Je třeba připomenout, že se zpravidla jedná o okrajová zjevení nebo falešná proroctví, která nedosáhla církevního uznání.

Pro svoje pravomoci a také na pokyn zjevení bývají papežové příjemci různých tajných poselství. Tak tomu bylo již v La Salette, v Tre Fontane, a největší rozruch vyvolalo asi Fatimské tajemství, tak dlouho zapečetěné. V bosenském Medžugorje si naopak vizionáři mají oněch deset tajemství nechat pro sebe.

Nesmírný význam předposledního papeže pro mariánská zjevení podtrhuje zajímavé poselství z polské Olawy, dle kterého má papež dar bilokace a je u každého mariánského zjevení. Dle tzv. Malachiášova proroctví a jeho četných i skrytých výkladů, jež se objevily před rokem 2000 například v časopise Regina, měl po Janu Pavlu II. zasednout na stolec papež Petr II., který má být papežem konce časů.

Na okraj lze podotknout, že volby vlastních papežů v případě skupin, které se ve dvacátém století odloučily od katolické církve, stojí právě na zjeveních a pokynech od nebeské autority, nejčastěji Panny Marie¹⁷³.

¹⁷³ Tak např. v Palmar de Troya (Clement Domiquez y Gomez jakožto papež Řehoř XVII, kterého v r. 2005 vystřídal Manuel Alonso Corral - Petr II.).

6.1 Eschatologie Tertio millennio adveniente

Pokud hovoříme o roli papeže Jana Pavla II. v moderních zjeveních, nelze pominout fakta, kterými sám papež přispěl kromě velké podpory mariánské zbožnosti též k zjitřenému chápání doby. Svým přístupem ke zjevením, konkrétně návštěvami míst uznaných zjevení, a také mýty opředenými setkáními s nejrůznějšími vizionáři završoval často podnět k diskusím, jak velké podpoře se u něj to které zjevení těší.

Lze nalézt i jisté nezamýšlené propojení mezi poselstvími donu Gobbimu a apoštolským listem Tertio millennio adveniente,¹⁷⁴ vydaným v roce 1994 jako iniciace přípravy církve na velké jubileum roku 2000. Celým tímto listem totiž prosvítá eschatologické chápání přelomu milénia a poselství donu Gobbimu jakoby z listu čerpala inspiraci. Tento list také zejména v pasážích, věnovaných významu Ducha svatého pro nadcházející jubileum navazuje na myšlenky encykliky Dominum et Vivificantem z roku 1986, jejíž část tvoří právě myšlenková kostra – námět velkého jubilea roku 2000.¹⁷⁵ Zde Svätý Otec v symbolice roku 2000 spojuje eschatologicky první a druhý příchod Kristův: „S příchodem třetího tisíciletí po Kristu, když "Duch i nevěsta volají k Pánu Ježíši: 'Přijď!', má tato jejich modlitba jako vždy dosah eschatologický a dává plný smysl také slavení velkého jubilea. Je to modlitba obrácená k budoucí spáse, pro kterou Duch svätý svým působením otvírá lidská srdce v celých dějinách člověka na zemi. Současně však je tato modlitba zaměřena na přesný okamžik, na rok 2000, ve kterém vyniká "plnost času". Na toto jubileum se církvev touží připravit v Duchu svätém, tak jako Duch svätý připravil nazaretskou Pannu, v níž se Slovo stalo tělem.“¹⁷⁶

Začátek listu Tertio millennio se v citacích Pavlovy epištoly Galat'anům¹⁷⁷ kromě zmíněného listu Dominum et Vivificantem shoduje s úvodem encykliky Redemptoris Mater z roku 1987, a taktéž i se začátkem osmé kapitoly věroučné konstituce Lumen gentium, která je věnována úloze Panny Marie. „Když se však naplnil čas, poslal Bůh svého Syna, narozeného ze ženy“. Tato plnost času se podle Jana Pavla II shoduje jak s tajemstvím vtělení, tak s tajemstvím vykoupení světa.

Papež klade důraz na tento „hermeneutický klíč“ celého svého pontifikátu, který směřuje k velkému jubileu a vybízí všechny, aby toto období očekávání prožívali jako

¹⁷⁴ Srov. *Tertio millennio adveniente*, <http://www.kebrle.cz/katdocs/TertioMillenioAdveniente.htm>, (15.5. 2011).

¹⁷⁵ Srov. JAN PAVEL II.: Encyklika *Dominum Et Vivificantem*. O Duchu svätém v životě církve a světa (z 18. května 1986), Praha: Zvon, 1997, <http://www.kebrle.cz/katdocs/DominumEtVivificantem.htm>, (15.5. 2011).

¹⁷⁶ *Dominum et Vivificantem*, odst. 66.

¹⁷⁷ Gal 4,4-6

„nový advent“¹⁷⁸. Ovšem hned zpočátku se papež ohrazuje proti možným chiliastickým výkladům tohoto poselství.¹⁷⁹ Svätý otec dále připomíná milostivá léta sklonku dvacátého století – rok 1983, který byl vyhlášen jako rok vykoupení, dále mariánský rok 1987–1988, který byl dle jeho slov předejrou jubilejního roku, „neboť v sobě obsáhl mnohé z toho, co bude třeba plně vyjádřit v roce 2000.“¹⁸⁰ Poukazuje také na pozoruhodnou spojitost mariánského roku a následných událostí pádu komunismu ve střední a východní Evropě.

Druhý rok přípravy na jubileum, rok 1998, zasvětil papež Duchu svatému a v listu upozorňuje na pneumatologický charakter velkého jubilea. Proto patří k hlavním povinnostem příprav „znovu prozkoumat přítomnost Ducha.“¹⁸¹ Otevřeně se v listu také hovoří o eschatologické perspektivě celého jubilea, v níž mají věřící znovuobjevit teologální ctnost naděje. Důrazem právě na naději upozorňuje papež na hlavní důraz celé eschatologie, totiž že je nositelkou naděje, příslibu do budoucna, nikoliv úzkostí a strachu z hrozného Dne Hospodinova. Nicméně perspektivou této naděje je podle Jana Pavla II. také osvobození se křesťanů pro „konečný příchod království Božího“, který mají věřící připravovat ve svém nitru, ve svém prostředí, a také v dějinách světa.¹⁸²

¹⁷⁸ *Tertio millenio adveniente*, odst. 24.

¹⁷⁹ „Jistě nejde o sklon k nějakému novému chiliasmu, jak to dělali mnozí na konci prvního tisíciletí; naopak, jde o probuzení zvláštního smyslu pro pochopení všeho toho, co Duch praví církvi a církvím.“
Tertio millenio adveniente, odst. 24.

¹⁸⁰ Srov. tamtéž, odst. 26.

¹⁸¹ Srov. tamtéž, odst. 45.

¹⁸² Srov. tamtéž, odst. 46

7. Soukromá zjevení a teologie

Přestože není možné beze zbytku popisem vyčerpat nastíněné akcenty současné mariánské spirituality, lze učinit jakési závěry, zhodnotit přínos i limity soukromých zjevení a hledat nějakou zdravou střední cestu.

„Historie křesťanství by byla nemyslitelná bez profétických a vizionářských prvků“, říká Karl Rahner¹⁸³. Přestože je konstitutivní zjevení, tak jak jej máme zprostředkováno v Písmu, uzavřeno smrtí posledního apoštola a nelze k němu cokoliv přidávat, je zde určitý prostor pro soukromá zjevení. Je však třeba určitého vymezení, jelikož klasická terminologie zde má své meze. Církev má jistě povinnost zaujmout jasný postoj k tomu, co považuje za zjevení konstitutivní a co do kánonu již nepatří. Zadruhé má povinnost stanovit kritéria pro posuzování jednotlivých zjevení. Za třetí je zde nutnost stanovení míry závaznosti obsahům soukromých zjevení věřit, a v neposlední řadě i potřeba nějakým způsobem dát hranice kultivované lidové úctě, vázané na zjevení.

Teologové jako Karl Rahner nebo René Laurentin¹⁸⁴ spatřují jako problematické napětí mezi soukromým a veřejným, partikulárním a konstitutivním, a v přesném vymezení hranice mezi vírou teologickou a lidskou. Všimají si též v celých dějinách spásy se projevujícího napětí mezi autoritou úřední a prorockou.

7.1 Soukromé - veřejné - konstitutivní

Apoštolská konstituce Dei Verbum říká: „Křesťanské dílo spásy tedy jako nová a konečná úmluva nikdy nepomine a nemůžeme očekávat nové veřejné zjevení před slavným příchodem našeho Pána Ježíše Krista (srov. 1 Tim 6,14 a Tit 2,13).“¹⁸⁵ A Katechismus k tomu dodává: „Nicméně, i když je zjevení dokončeno, není úplně rozvinuto; bude úkolem křesťanské víry postupně během staletí proniknout jeho celý dosah.“¹⁸⁶

Ačkoliv teologové chápou nutnost rozlišení soukromých zjevení od zjevení konstitutivního, jež skončilo smrtí posledního apoštola, mnozí jsou toho názoru, že naprostá většina soukromých zjevení má veřejný charakter, jsou přímo určena ke zveřejnění, takže označení za soukromá lze poměrně dobře zpochybnit. Podle C. de Zotta

¹⁸³ RAHNER Karl: *Visions and Prophecies*, New York: Herder and Herder, 1963, 15.

¹⁸⁴ Stejně tak i Pospíšil či del Zotto.

¹⁸⁵ DRUHÝ Vatikánský koncil: *Věřoučná konstituce o Božím zjevení Dei Verbum* (ze dne 18. listopadu 1965), Praha: Scriptum 1992, odst. 4.

¹⁸⁶ Katechismus, čl. 66.

je názor, který považuje soukromá zjevení za natolik soukromá, že nemají žádný charakter závaznosti, za naprosto mylný.¹⁸⁷ To, co totiž soukromé zjevení činí soukromým, je buď určení konkrétní osobě a výhradně jen jí (například mystické vize, sloužící k posílení vlastní spirituality), ale i fakt, že jejich obsah je znám pouze určité skupině lidí v určitém dějinném horizontu. Pokud by tomu tak nebylo, řešila by teologie kromě případů svatých osob zemřelých před Kristem také teologii před Fatimou a po Fatimě a nemožnost stanovit horizont uzavření konstitutivního zjevení.

Pokud i další autoři¹⁸⁸ odmítají postavit veřejné zjevení (*revelatio publica*) do protikladu k soukromému, případně rozlišovat zjevení na objektivní a subjektivní, je třeba se pokusit o lepší formulaci základní terminologie. R. Laurentin navrhuje použití termínů „zjevení zakládající“ (*revelatio fondatrix*) a „zjevení zvláštní“ (*revelationes particulares*). Z uvedeného jasně vysvětluje, že singulár a plurál, použité v latinské terminologii, budou též odkazovat k možnému výskytu popisovaných jevů. Laurentin zde zřejmě vychází z formulace sv. Jana od Kříže, který hovoří (v českém překladu) o zjeveních částečných a o zjevení vcelku.¹⁸⁹

Zjevení částečná či zvláštní nijak neohrožují status zjevení konstitutivního, neboť sdělují „pravidla chování spíše než nové pravdy“ a apelují na naději věřících spíše než na jejich víru.¹⁹⁰ V tomto smyslu připomíná K. Rahner, že „soukromá zjevení jsou v podstatě imperativy, ukazující, jak by křesťané měli jednat v konkrétní historické situaci. Nejedná se tedy o nová tvrzení, ale o nová přikázání.“¹⁹¹

¹⁸⁷ DELL ZOTTO Cornelio: K teologii soukromých zjevení, in: Opatrný Aleš, od sv. Hedviky Vojtěch: O soukromých zjeveních, Praha: Pastorační středisko při arcibiskupství pražském, 1998, http://www.pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=&sel_tema=167&sel_podtema=866&sel_text=2780, (15.5. 2011).

¹⁸⁸ Srov. LAURENTIN, in: PETRI – BEINERT, 523-524.

¹⁸⁹ „Proto by mu Bůh mohl odpovědět tak, že by mu řekl: „Jestliže jsem ti již řekl všechno ve svém Slově, kterým je můj Syn, a nemám jiné, co ti mohu nyní odpovědět nebo zjevit víc, než to? Upři své oči pouze na něj, neboť v něm jsem ti všechno řekl a zjevil a v něm najdeš dokonce víc, než co žádáš a po čem toužíš. Neboť ty prosíš o promlouvání a zjevení, která jsou částečná, a jestliže upřeš oči na něj, najdeš to vcelku; neboť on je celé mé promlouvání a odpověď, celé mé vidění a celé mé zjevení.(...) Neboť od onoho dne, kdy jsem na něj sestoupil se svým Duchem na hoře Tábor (...); už jsem přestal se všemi těmi způsoby poučování a odpovídání a svěřil jsem to jemu. Poslouchejte jeho, neboť já už nemám, co bych vám o víře zjevoval, ani další věci, které bych odhaloval.“ OD KŘÍŽE Jan: Jediné Slovo Boží, in: Opatrný Aleš, od sv. Hedviky Vojtěch: O soukromých zjeveních, Praha: Pastorační středisko při arcibiskupství pražském, 1998, http://www.pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=&sel_tema=167&sel_podtema=866&sel_text=2777.

¹⁹⁰ Jan XXIII. ve svém poselství při ukončení stého výročí Lurd (18. 2. 1959): „Římští velekněží, strážci a vykladaatelé božského zjevení (...), cítí jako svou povinnost odporoučet pozornosti věřících, když to po zralém prozkoušení uznají za vhodné pro obecné dobro, nadpřirozená světla, která Bůh rád svobodně udílí některým vyvoleným duším, ne aby nabídl nové nauky, ale aby vedl naše chování: ‘non ad novam doctrinam fidei depromendam, sed ad humanorum actuum directiones.’“ LAURENTIN, in: OPATRŇÝ – VOJTĚCH OD SV. HEDVIKY.

¹⁹¹ RAHNER, op. cit., 26.

Soukromá zjevení tak aktualizují určité pravdy, které upadly v zapomenutí nebo nebyly teologicky vyjasněny, případně mohou inspirovat (Rue du Bac) nebo potvrdit – analogicky jako v případech vyžadovaného zázraku v procesu kanonizace – některé nové formulace dogmatu (Lurdy – Neposkvrněné početí), jsou to tedy v tomto zjevení aktualizací. Tato aktuálnost samozřejmě podléhá plynutí času a dějin, proto je třeba její neustále obnovy a nových impulzů. Co bylo aktuální v devatenáctém století při zjevení v Lurdech, není již aktuální dnes.

Tehdejší prefekt Kongregace pro nauku víry, kardinál Ratzinger, ke koncepci „soukromého“ poznamenává: „V teologii pojetí „soukromého“ neznámá, že se jedná o cosi vyhrazeného jen té osobě a nikomu jinému. Spíše jde o vyjádření stupně či důležitosti, podobně jako v případě např. „soukromé mše sv.“. Chce se tím říci, že „zjevení“ křesťanských mystiků a proroků si nemohou nárokovat stejnou váhu jako biblické Zjevení; mohou k němu pouze vést a musí jím být poměřována (...) Pokud bychom to shrnuli, jsou (zjevení v Lurdech a ve Fatimě – pozn. překl.) sice jen odkazem k biblickému Zjevení, ale právě proto jsou důležitá.¹⁹²

Nové zjevení ve smyslu nového evangelia je pod kletbou nemožné hlásat ani přijmout. Sv. Pavel toto anathema použil v listu Galatským¹⁹³, ovšem víme, že Duch vane, kde chce a je čistě na Hospodinu, aby prokázal milost své církvi jakýmkoliv způsobem, včetně aktualizace toho, co nám zjevil ve svém Synu. Bůh nepřestal komunikovat se svým lidem ani v době po smrti a vzkříšení Ježíše Krista, tak jak nám ukázal v událostech Letnic, ani v době poapoštolské. Svatý Petr sám označil událost Letnic za nový počátek prorockého ducha v církvi, když citoval proroka Jóela: „A stane se v posledních dnech, praví Bůh, sešlu svého Ducha na všechny lidi, synové vaši a vaše dcery budou mluvit v prorockém vytržení, vaši mládenci budou mít vidění a vaši starci budou mít sny.“¹⁹⁴ Petr ukazuje, že dar Ducha, dar proroctví, není omezen jen na ustanovené církvi, ale jeho síla je právě v tom nečekaném udělení charismatu komukoliv, koho Bůh uzná za vhodného. V tom se však také projevovalo a projevuje napětí mezi hierarchií a proroky.

Pokud jsou tzv. soukromá zjevení spjata s určitým posláním (a takových je v moderní době naprostá většina) a přinášejí nějaká proroctví, vystupují zřetelně z privátní

¹⁹² HVIDT Niels Christian: Das Problem der christlichen Prophetie. Interview mit Kardinal Joseph Ratzinger, in: 30Giorni, No 1 (1999), <http://www.hvidt.com/default.asp?page=pub&CatHead=57&CatMain=58&IDF=34&sortset=default&pagenum=&show=text#en> (20.5. 2011)

¹⁹³ „Ale i kdybychom my nebo sám anděl z nebe přišel hlásat jiné evangelium než to, které jsme vám zvěštovali, budiž proklet!“ Gal 1,8

¹⁹⁴ Sk 2,17, cit. z JI 3,1–5

sféry, do které jsou vykázána i postupným vývojem mystické teologie, stavějící spíše na vlité kontemplaci než na profécii.¹⁹⁵ Tento důraz je základem vysoké opatrnosti církevních autorit při posuzování soukromých zjevení, vizí a proroctví. V tomto smyslu se tedy dá hovořit o dalším možném terminologickém rozlišení na zjevení mystická, určená výhradně recipientu zjevení a zjevení prorocká,¹⁹⁶ která ze své podstaty nemohou mít přísně privátní charakter a předpokládají určité poslání směrem ke komunitě, případně i k celé církvi.

Soukromá zjevení lze zařadit v jejich prorocké dimenzi i do rámce charismat, tak jak to bylo součástí středověké tradice a jak uvádějí např. C. del Zotto nebo A. J. Beneš. A. J. Beneš takto nabízí dělení na zjevení mystická a zjevení charismatická.¹⁹⁷ O zjeveních charismatického charakteru však lze hovořit až v okamžiku, kdy je mystická zkušenost dána ve prospěch církevní obce,¹⁹⁸ což je samozřejmě kamenem úrazu, neboť mechanismy úřední autority, bránící naprosto legitimně excesům a svévolným jednáním, mohou občas tento prospěch v dobré víře brzdit.

Charismatická zjevení jsou, jak vysvítá z názvu, součástí křesťanského pokladu darů a charismat, která uvádí sv. Pavel v 1Kor 12 a 13. Navíc, jak bylo naznačeno v dějinném přehledu, v průběhu celých církevních dějin se realizoval sociálně charismatický ráz soukromých zjevení, a to nejen od roku 1830, kdy se na základě zjevení v pařížské Rue du Bac začaly v Evropě razit medailky Panny Marie. Příkladem budiž například sen papeže Innocence III. o sv. Františku, podpírajícím Lateránskou baziliku. Sen soukromý, určený pouze papeži a usměřující pouze jeho jednání, ovšem prorocký, navíc vztažený obrazně na celou církev¹⁹⁹. S rozvojem médií se však stále více může uplatnit onen veřejně prorocký charakter zjevení, která se tak často orientují na celou církev a mohou být základem celocírkevního kultu (Lurdy, Fatima), případně mají větší šanci zasáhnout širokou masu příznivců (Medžugorje a jiné).

¹⁹⁵ Rahner v této souvislosti hovoří s nadsázkou o postupném teologickém znehodnocení prorockého prvku v mystické teologii. Srov. RAHNER, op. cit., 20

¹⁹⁶ Takto navrhuje např. Pospíšil. Srov. Pospíšil Ctirad Václav: K problematice soukromých – aktualizáčních – zjevení, in: Teologické texty 4 (2010), 170-180, 171.

¹⁹⁷ BENEŠ, cit. op., 75.

¹⁹⁸ Srov. HVIDT Niels Christian: Prophecy and Revelation. A Theological Survey on the Problem of Christian Prophecy, in: Scandinavian Journal of Theology (Studia Theologica) 2 (1998), <http://www.hvidt.com/default.asp?page=pub&CatHead=57&CatMain=58&IDF=28&sortset=default&pagenum=&show=text>.

¹⁹⁹ Podobně lze spatřovat i snahu montanistů v rané církvi o změnu církevní disciplíny na základě proroctví, většinou církví označených za nevěrohodná.

Je tu i problém tradice církve a jejího vztahu k prorocstvím a zjevením. Katechismus katolické církve se vyjadřuje k soukromým zjevením v rámci oddílu o zjevení jako takovém a říká: „Během staletí docházelo ke zjevením, jež se nazývají „soukromá“. Některá byla uznána církevní autoritou, avšak nepatří k pokladu víry. Jejich úlohou není „vylepšovat“ nebo „doplňovat“ Kristovo definitivní zjevení, nýbrž napomáhat k tomu, aby se z tohoto zjevení v určitém historickém období plněji žilo. Za vedení učitelského úřadu církve dovede zdravý smysl věřících rozlišit a přijímat, co je v těchto zjeveních opravdová výzva Krista nebo jeho svatých pro církev. Křesťanská víra nemůže přijmout „zjevení“, která si dělají nárok na překonání nebo opravu zjevení, jehož naplněním je Kristus. To je případ některých mimokřesťanských náboženství a také některých novodobých sekt, opírajících se o taková „zjevení“.²⁰⁰

Spolu s některými teology²⁰¹ se však za účelem doplnění uvedené formulace Katechismu můžeme dobře domnívat, že některá soukromá zjevení, konkrétně ta církví uznaná, patří určitým způsobem k církevním tradicím.²⁰² Některé církevní tradice jsou totiž v souladu s apoštolskou tradicí (zjevení uznaná), jiné jsou vůči ní neutrální, ale některé jsou s ní i v rozporu, což lze dokumentovat například na neuznaných zjeveních. Aby tato jejich shoda či neshoda s apoštolskou tradicí vyšla najevo, podléhají úsudku církve co do původu i obsahu. Z Katechismu v paragrafu 94 totiž vyplývá, že: „Za přispění Ducha svatého se může v životě církve rozvíjet chápání jak skutečností, tak i slov pokladu víry: - „přemýšlením a studiem věřících, kteří je uchovávají ve svém srdci“; a zvláště teologickým bádáním se snaží dosáhnout hlubokého poznání zjevené pravdy; - „hlubším pochopením duchovních skutečností z vlastní zkušenosti“.

Především slova o vlastní zkušenosti a rozvíjení chápání totiž hovoří o možnosti náboženské zkušenosti, která může postavit depositum fidei do nového světla, aplikovaného na konkrétní dobu. Nemůže depositum měnit, ani k němu nic přidávat, ale smí jej aktualizovat²⁰³.

²⁰⁰ Katechismus, odst. 67.

²⁰¹ Rahner, Laurentin, Pospíšil.

²⁰² POSPÍŠIL: K problematice, 175.

²⁰³ „Ať už proto, že přispívá k ozřejmění a k působení v církvi takové pravdy, jež je implicitně obsažena ve zjeveném pokladu víry: např. vliv sensus fidelium na objasnění pravdy o Nanebevzetí bl. P. Marie a na rozšíření úcty k Nejsvětějšímu Srdci Ježíšovu, rozvinuté až k ustanovení vlastního svátku na základě „soukromých“ zjevení sv. Markéty Marii Alacoque“. del Zotto, op. cit., http://www.pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=&sel_tema=167&sel_podtema=866&sel_text=2780 (15. 5. 2011).

Podle K. Rahnera je však na místě určitá střední cesta, která se vyhýbá oběma extrémům – jak přílišnému negativnímu pojetí aktualizačních zjevení po Kristu a totální uzavřenosti konstitutivního Zjevení, tak i chabému rozlišování zjevení jako takového²⁰⁴.

7.2 Problematika posuzování soukromých zjevení

Jak se postavit k posuzování všech zjevení aktualizačních, částečných či soukromých? Je třeba mít jistě na srdci slova apoštola Pavla: „Nezhášejte plamen Ducha zbabělostí, úzkostlivostí či stranictvím lidské vypočítavosti. Co se týče prorockých darů, ‘všecko zkoumejte, dobrého se držte’“²⁰⁵ U sv. Pavla se tak formuluje inteligentní forma přístupu, která v sobě musí snoubit jak rozumný přístup (zkoumání), tak i otevřenost vůči Božímu oslovení, jež má vyústit do konkrétní praxe (přidržení se dobrého). Je však také pravdou že v průběhu dějin církve z určitých důvodů, a jistě rozumných, převládl skeptický pohled na vize a proroctví, a to i díky vlivu velikánů španělské mystiky sv. Jana od Kříže a sv. Terezie z Avily. V pohledu vzdělaného člověka má jistě vyšší váhu *contemplatio infusa*, navíc doprovázené osobní askezí, než zjevení negramotnému dítěti při pasení ovcí. Je tu však jedno velké „ale“, neboť Bohu se zalíbilo tyto věci zjevit právě maličkým²⁰⁶. Na druhou stranu je však třeba také říci, že tímto argumentem se ohání mnoho současných apokalyptiků, čímž jsou oni „maličci“ poněkud posunuti do obrazu šelem, zahnaných do kouta.

Při pohledu do dějin církve lze nalézt několik záchytných bodů pro autoritativní posuzování vizí, proroctví a inspirací.

Jean Gerson (1362–1428), zvaný *doctor christianissimus*, kancléř pařížské univerzity, shrnuje velice pregnantně podmínky pro vyjádření pozitivního soudu nad soukromými vizemi. Tento soud je také výborným dokladem dobové spiritualit, proto bude dobré jej uvést nezkrácený:

1. Osobní zjevení, u nichž nemáme jisté údaje o jejich původu, nesmí být až na další přijímána až do smrti dotyčné osoby.

²⁰⁴ RAHNER, op. cit., 20 – 22.

²⁰⁵ 1 Te 5,19-21

²⁰⁶ „V ten čas řekl Ježíš: „Velebím tě, Otče, Pane nebes i země, že jsi tyto věci skryl před moudrými a rozumnými, a zjevil jsi je maličkým.“ Mt 11,25

2. Osobní zjevení, u nichž nemáme jisté údaje o jejich původu, nesmí být až na další přijímána, nejsou-li předem prozkoumána všechna jednání, výroky a spisy dotyčné osoby až do její smrti.
3. Pravá zjevení mohou být s jistotou rozlišena od falešných pouze na základě šetření, zaměřeného na konkrétní případ.
4. Jestliže osoba, která má zjevení, sama o nich pochybuje nebo se obává, že byla oklamána ďáblem, nemůže být pravost zjevení rozeznána druhými bez jistých údajů o jejich původu.
5. Zjevení, která se odchyľují od zásad a obvyklých způsobů božské moudrosti, nesmějí být připisována Bohu.
6. Odchyluje-li se způsob zjevení od zákonů lidské rozvážlivosti, oč více musí odporovat zákonům božské moudrosti!
7. Je třeba odmítnout zjevení osoby, která z pyšné zvědavosti, touhy po slávě nebo naději na svatost žádá neobyčejná zjevení. Rozezná se to podle následujících znaků: osoba se domnívá, že je takových zjevení hodna, těší se slávou vznikající při vyprávění o těchto zjeveních a mluví o nich bez zvláštní nutnosti.
8. Nemohou být přijata zjevení osobě, která nevykazuje znaky trvalé pokory, jako např. odmítání chvály, mlčení, kromě případu nutnosti, a jednání odpovídajícího pokoře.
9. Nejsou-li zjevení užitečná a osoba je dosud začátečníkem v duchovních věcech, je třeba zjevení považovat za falešná.
10. Nemohou být přijata zjevení osobám, u nichž se setkává tvrdošíjné trvání na vlastním úsudku s indiskrecí o vlastních zvyklostech v postech a bdění.
11. Zjevení, v nichž bystří teologové objeví skryté rozpory s Písmem, musí být pravděpodobně odmítnuta.
12. Ani nadšená láska k Bohu není neklamným znamením, že zjevení, jímž je působena, pochází od Boha.
13. I osoba, která už měla pravá zjevení, může být podruhé klamána.
14. Jistotu o pravosti zjevení lze získat nadpřirozeným světlem.
15. Ani zjevení uznaná církví nemusí být eo ipso prosta každého klamu.
16. Zjevení, která se vztahují k pravdám víry a nemohou být nezávisle na Písmu a tradici prohlášena za pravá, musí být nejprve odmítnuta jako podezřelá nebo nenáležící k víře.
17. Zjevení, která se vztahují k pravdám víry a zavádějí nový způsob řeči nebo pojmy neužívané církevními učiteli, nemohou být přijata.

18. Zjevení ženám, které se předem domnívají, že mají svou naukou vést církevní představitele a kleriky a poučovat je jako učitelky, mají být jakoby z úřední povinnosti považována za velmi podezřelá a proto jako pochybná odmítnuta.
19. I když zjevení souhlasí se společnou naukou teologů, musí být taková zjevení odmítnuta, neobsahují-li nic, co by přinášelo větší užitek.
20. Zjevení, která obsahují pochybný smysl, který nemůže být jednoznačně vyložen a může vést ke zlému, nemohou být vykládána příznivě a musí být odmítnuta.
21. U osob, které kdysi měly pravá božská zjevení, není znalost spočívající na zkoumání neklamným znamením, že vidění je skutečně božské.
22. Pro schválení nebo odmítnutí zjevení není důkazem jediný znak, nýbrž jen společný výskyt několika.
23. Často se vyskytující zjevení, v nichž není obsaženo ani nic mimořádného, ani nic, co se učí v Písmu a jiných knihách, nepocházejí od Boha, nýbrž od ďábla nebo z fantazie.²⁰⁷

V. Lateránský koncil (1512–1517) vyhradil zkoumání takových jevů Svatému Stolci., ovšem s tou výjimkou, že pokud by mělo dojít k prodlení, pak se smí vyjádřit místní biskup, a to poté, co si přibral tři až čtyři zkušené a učené osoby. Tridentý koncil (1545–1563) posunul důraz směrem k rozhodnutí místního biskupa, ovšem opět po konzultaci teologů a zbožných osob.

Postupně krystalizoval i současný postoj církevních autorit, který by se dal vyjádřit jako postoj nedirektivní, doporučující, předběžně opatrný, nechávající však v konečné fázi na úsudku věřícího. Kardinál Prospero Lambertini, pozdější papež Benedikt XIV. (1740–1758) k takovému posuzování říká: „Dáváme na srozuměnou, že autorizace daná církví nějakému soukromému zjevení není nic jiného než po bedlivém zkoumání vyslovený souhlas k tomu, aby určité zjevení bylo zveřejněno kvůli dobru a vzdělání věřících. Tato zjevení, byť schválena církví, nejsou přijímána souhlasem katolické víry. Na základě toho, co učí opatrnost, je třeba jim propůjčovat pouze souhlas lidské víry, a to natolik, nakolik jsou tato zjevení pro zbožnou víru věrohodná a přijatelná. Věřící má tudíž plné právo odmítnout propůjčit těmto zjevením svůj souhlas a nebrat je v potaz, když k tomu má opodstatněné důvody, je však třeba, aby si přitom počíнал ohleduplně a bez pocitů pohrdání.“²⁰⁸

²⁰⁷ GERSON Jean: Praktická pravidla k posuzování zjevení, in: Teologické texty 5 (2000), <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2000-5/Prakticka-pravidla-k-posuzovani-zjeveni.html> (15. 5. 2011)

²⁰⁸ POSPÍŠIL, K teologii, 176.

Kongregace pro rity se 6. 2. 1875 vyjádřila k závaznosti velkých mariánských zjevení devatenáctého století: „Tato zjevení nebyla Svatým Stolicem ani schválena, ani zavržena, nýbrž jenom povolena, neboť se jim má propůjčovat pouze lidská víra, a tak jsou přijímána pouze na základě lidské důvěry a podle zbožné tradice a jsou potvrzena svědectvími a doklady hodnými takové víry“²⁰⁹

V takových soudech vždy platí zásada, že nadpřirozený charakter zjevení nelze předpokládat, nýbrž je třeba jej dokazovat. Teologie je tak v mnohém odkázána i na pomoc psychologie, která však musí prokázat schopnost otevřenosti pro teologii omilostněné existence.

Kongregace pro nauku víry v roce 1978 stanovila metodu, jak postupovat při posuzování soukromých zjevení: nejprve pečlivě zkoumat fakta pomocí pozorování a věrohodných svědectví; zkoumat poselství, které nesmí být v rozporu s konstitutivním zjevením; provést lékařské a psychologické vyšetření adresáta zjevení; zkoumat adresáta, nakolik zná nauku víry, jeho svátostný a církevně společenský život; sledovat duchovní plody událostí, etickou vyspělost adresáta a případnou duchovní obrodu kolem zjevení; zkoumat eventuální uzdravení (tam je třeba vyžadovat potvrzení od lékařů, zda jsou nevysvětlitelná a spojená bezprostředně se zjevením); nakonec zakončit upřímným, moudrým a opatrným soudem ze strany církve²¹⁰

Tato metoda se uplatňuje například při zkoumání věrohodnosti současného zjevení v Medžugorje a shrnuje nejucelněji to, co bylo dosud ve věcech zkoumání stanoveno. Závěrem takového zkoumání může být pozitivní výrok, tzv. *constat de supranaturalitate*, kdy je prokázán nadpřirozený původ zkoumaných událostí (takto např. Lurdy, Fatima), případně *non constat de supranaturalitate*, kdy autorita nemá dostatek důkazů ani k potvrzení nadpřirozeného charakteru, ani k zavržení zkoumané skutečnosti. Tyto úsudky jsou dnes nejčastější, a nechávají na úsudku věřících, jaké zaujmou stanovisko. Ovšem v případě probíhajících zjevení je toto stanovisko samozřejmě chápáno jako prozatímní, neboť se mohou objevit nové skutečnosti, které by mohly vychýlit rozhodnutí na jednu nebo na druhou stranu. Je třeba podotknout, že v případě stanoviska neutrálního (*non constat de supranaturalitate*) se jistým způsobem uzávorkovávají i předběžné odsudky příslušných církevních autorit.²¹¹

²⁰⁹ SUDBRACK Josef: *Mystika*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995, 65.

²¹⁰ Srov. POSPÍŠIL, K teologii, 177. Dokument *Ad interim* byl dán k dispozici pouze kompetentním autoritám, ale přesto se dle Pospíšila bez dovolení objevil v odborné monografii (J.Bouflet, V.Sansonetti, *Un segno nel cielo*, Genova 1999, 448-451). Dle Pospíšila je jedním ze základních kritérií důvěryhodnosti adresáta aktualizací zjevení ekleziálnost jeho postoje.

²¹¹ Např. biskupa Žaniče v případě Medžugorje.

A konečně výrok *constat de non supranaturalitate* říká, že se v případě domnělého zjevení nejedná o nic nadpřirozeného, případně se i připojuje zamítavé stanovisko, to když jsou obsahy soukromých zjevení v přímém rozporu s konstitutivním Zjevením nebo v případech manipulací a podvodů ze strany údajných recipientů zjevení.

Fakt, že Magisterium v poslední době nezastává jednoznačná stanoviska, působí v mnohém nemalé potíže. Věřící, kteří chtějí čerpat z plodů, jež poskytuje některé z míst novodobých zjevení, k nimž se dosud autorita nevyjádřila, jsou tak často odkázáni na vlastní úsudek (což někomu může činit obtíže), případně mohou prostě riskovat, že to co přistupuje k obsahu jimi dosud zastávané víry, může být napříště shledáno mylným. Ovšem každý, kdo chce čerpat z milostí soukromého zjevení, nechce přirozeně jen pasivně čekat na úsudek příslušné autority. A to čistě z pastoračních důvodů – věřící, kteří spontánně putují na místa novodobých zjevení (Medžugorje, Litmanová atd.), potřebují duchovní doprovázení, potřebují místo ke shromáždění, k liturgii a také kněze, kdo by liturgii na takovém místě sloužil (a případně se tak vystavil nevoli například svého biskupa).

Zde se ukazuje slabina závěrečného stanoviska církevní autority, které se sice opírá o podrobné závěry ustanovené komise (teologické, lékařské, psychologické), ovšem omezuje se na lakonické konstatování. Je třeba totiž věřícím sdělit, co je závadné na poselstvích, tedy jaká je jejich možná zavádějící theologická výpověď či hodnota, co je závadné na chování vizionářů z hlediska jejich ekleziálnosti či církevní disciplíny (zde je samozřejmě třeba velké obezřetnosti a citu) a zda plody těchto událostí jsou opravdu tak kyselé, že je nelze požívat.

Událost soukromého zjevení je natolik bohatá a obsahuje tolik elementů, že je velice nesnadné rozplést předivo vztahů, závislostí, mystických jevů, zázraků, poselství, hrozeb světu, výtek místní autoritě a podobně. Například v Medžugorje, kde vizionáři obdrželi snad již 40 000 poselství a které navštívilo tolik milionů poutníků, je nemožné vyhlásit jednoznačné stanovisko. Vždyť i kdyby církevní komise prohlásily ty a ty theologicky sporné momenty v poselstvích²¹², ovoce v podobě duchovního oživení je již tak rozsáhlé, že by takové rozhodnutí byť nejvyšší autority téměř nikdo nerespektoval. Ukazuje se totiž, že kolem každého takového jevu existují soustředné kruhy příznivců, z nichž mnozí na okraji tohoto „vlnění“ možná ani nečetli všechna poselství a nepostřehli

²¹² Nejedná se pouze o poselství typu *Mír, mír, mír*, jak je často uváděno, najdeme zde i podstatné eschatologické důrazy (např. oněch deset tajemství).

zavádějící teologické důrazy, pouze se vydali na pouť, na místo, kde se vlomila transcendence do naší imanence a na chvíli osvětila naši zakotvenost v čase a prostoru.

7.3 Míra závaznosti

Co se týče toho, zda uznaným soukromým zjevením věřit či nikoliv, existuje obecné vyjádření, obsažené v Kodexu kanonického práva v kánonu 750: „vírou božskou a katolickou je nutno věřit vše, co je obsaženo v psaném nebo tradicí sděleném božím slově, jediném pokladu víry, církvi svěřeném, a co je zároveň předkládáno Bohem zjevené buď slavnostním učitelským úřadem církve nebo jejím řádným a obecným učitelským úřadem; toto se projevuje společným přijetím křesťany pod vedením posvátného učitelského úřadu; proto jsou všichni povinni varovat se každého učení, které je s ním v rozporu“.

Z uvedeného vyplývá, že soukromým zjevením výslovně neuznaným (*constat de non supranaturalitate*) se věřit nemá, těm doporučeným k účtě se věřit může, ovšem vázán takovou povinností nikdo není. Zde však vyvstává otázka. Vzhledem k tomu, že oficiální schválení některých soukromých zjevení a úcta jim v církvi projevovaná (např. Lurdy nebo Fatima) překračují rámec pouhého schválení nebo konstatování nezávadnosti takových zjevení²¹³, je třeba se ptát, jakým stupněm závaznosti je věřící vázán v případě soukromých zjevení, uznaných takovýmto způsobem?

Rahner považuje za nesmyslné, že když je recipientu zjevení (případně i ostatním, kteří se o něm dozvědí) naprosto evidentní, že pochází do Boha, aby byl nucen přilnout k takovému božimu sebezjevení pouze vírou lidskou a považovat takové zjevení za méněcenné. Neboť Bůh se nejen může sebesdělit komukoliv, u koho to uzná za vhodné, ale může mu i udělit příslušnou jistotu božského původu takového sebesdělení²¹⁴.

Laurentin s pomocí Rahnera dovozuje, že přilnutí k soukromým zjevením vstupuje subjektivně do oblasti teologální víry, a to nejen pro vizionáře, ale i pro ty, kdo přijímají jeho prorocké svědectví²¹⁵. Oproti nezávaznému úsudku Magisteria ve věcech soukromých zjevení staví mnozí autoři (del Zotto, Rahner, Laurentin) paralelu s kanonizačním procesem, jehož pozitivním závěrem je předložení svatosti kanonizované

²¹³ Papež Jan XXIII. v rozhlasovém poselství věřícím, shromážděným v Lurdech o stém výročí zjevení sdělil: „Po příkladu papežů, kteří už sto let doporučují katolíkům, aby věnovali pozornost lurdskému poselství, povzbuzujeme vás, abyste upřímně a poctivě poslouchali spasitelná – a vždy aktuální – varování Matky Boží.“ FIORES - GOFFI, 1092.

²¹⁴ RAHNER, op. cit., 19,20.

²¹⁵ LAURENTIN, in: Petri - Beinert, 532.

osoby jakožto faktu, který je dostatečně prozkoumán (pověst svatosti atd.) a dostatečně doložen přímo od Boha (zázrak). Pokud je evidentní a třeba i pomocí zázraku doložené, že skrze určitá zjevení hovoří Bůh (např. sluneční zázrak ve Fatimě), a je potvrzena věrohodnost a věřitelnost (*credibilia et credentia*), mají tito autoři za to, že tu vzniká pro recipienta zjevení i pro ty, kdo skrze ně uvěřili, přímo *povinnost* takovému Božímu sebesdělení věřit.

Takto lze například upozornit na případ sv. Bernadetty, které bylo církevní autoritou zakázáno chodit k jeskyni, ovšem vznikl pro ni tak problém ve svědomí, jelikož právě o toto ji Panna Maria žádala. Tento problém mělo jistě nemálo mystiků či vizionářů²¹⁶, poslušných svých duchovních vůdců ve věcech nerozšiřování poselství, byť bylo přímo zjevující se osobou, potažmo Bohem samotným, přímo určeno ke zveřejnění. Jistou možnou teologickou „skulinu“ lze totiž spatřovat ve formulaci věroučné konstituce *Dei Verbum*, totiž že: „Zjevujícímu Bohu je třeba prokazovat ‘poslušnost víry‘ (srov. Řím 16,26; také Řím 1,5; 2 Kor 10, 5–6), jíž se celý člověk svobodně odevzdává Bohu tím, že se ‘rozumem i vůlí plně podřizuje zjevujícímu Bohu‘ a dobrovolně přijímá zjevení, které dal Bůh“²¹⁷.

Zde se ukazují meze každého jednostranného soudu, jelikož osobní poslušnost víry nelze zvnějšku přikázat ani měřit její míru, lze pouze vytvářet takové prostředí v církvi, ve kterém bude možné takovou víru zdravě kultivovat.

K tomu, aby se člověku dostalo takové víry a aby se nadále prohlubovalo porozumění Božím zjevením, je třeba předcházející i pomáhající Boží milosti a pomoci Ducha svatého, který stále zdokonaluje víru svými dary.²¹⁸ Konstatování, že Duch sv. víru (*fides*) stále zdokonaluje svými dary, však nelze aplikovat na *depositum fidei*. Jedná se totiž o *fides qua*, nikoliv *fides quae*. Duch svatý zdokonaluje naši víru ve zjevené pravdy. Míru závaznosti samozřejmě také určuje autorita, která vydává konečné stanovisko. Je-li touto autoritou místní biskup, který vydá aprobaci místnímu soukromému zjevení, pak se jedná o výkon z moci řádného učitelského úřadu, který si však nenárokují univerzalitu, ani neomylnost. Pokud však ke zjevení vydá pozitivní aprobaci Svatý Stolec, pak se jedná o výkon řádného a obecného učitelského úřadu, který skutečně zavazuje každého katolicky věřícího.

²¹⁶ např. Kateřina Labouré.

²¹⁷ *Dei Verbum*, odst. 5

²¹⁸ DELL ZOTTO, cit. op.,

http://www.pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=&sel_tema=167&sel_podtema=866&sel_text=2780, (15. 5. 2011).

Kromě jiného právě toto odlišuje katolicismus od protestantismu, ono zvěřinové „nejen, ale i“. Nejen Písmo, ale i tradice. Ovšem je třeba rozlišovat, co do pokladu víry neboli apoštolské tradice patří a co již ne, a jakým způsobem může být poklad víry aktualizován, případně i rozmnožován v novějších církevních tradicích.²¹⁹

Oproti těmto autorům je však třeba říci, že fenomén soukromých zjevení, a zvláště těch apokalypticky laděných, zažívá v posledních zhruba padesáti letech nevídaný rozkvět, a je pochopitelné, že jakmile má církevní autorita čelit takovému množství poselství, prorockví, zjevení, naučení, výtek i otevřených hrozeb, uplatňuje sice princip předběžné opatrnosti, ovšem ve výsledku zastává spíše zdrženlivé stanovisko. Vždyť soukromá zjevení, to nejsou jen idylické Lurdy se zástupy nemocných, ani Rue du Bac s medailkou Panny Marie. To je i fundamentalismus, temná eschatologie, líčení hrůz a poněkud trýznivá spiritualita. Ano, jistě nemá jít o umrtvení konstitutivního zjevení a zhášení Ducha svatého, proto se dá souhlasit s Rahnerem i Laurentinem, že soukromě může být člověk vázán vírou božskou (nakolik sebesdělení Božím uvěřil), ovšem vázat univerzálně věřící ve svědomí vírou božskou a katolickou, to si vyžaduje nejprve opravdu pečlivé zkoumání.

7.4 Úřední autorita versus prorocký hlas

Karl Rahner se pozastavuje nad tím, že se církev nikdy teologicky neptala, zda v ní existují proroci i v době po Kristu²²⁰.

V dějinách spásy vždy existovalo určité napětí mezi autoritou, učitelským úřadem, kněžstvem na straně jedné a proroky na straně druhé. Toto napětí může být velice plodné, pokud se uplatňuje zásada sv. Pavla o rozdělení a vzájemné součinnosti charismat v církvi. Profétismus vždy riskoval a riskuje, že bude chápán jako paralela učitelskému úřadu. Do tohoto vztahu se však mísí i mnoho dalších faktorů - postoj „klasické“ mystiky vůči vizím a profétismu, mužské a ženské chápání spirituality, racionální a symbolické chápání skutečnosti a mnohé další. Jak podotýká R. Laurentin, ve středověku byly vize velkých mystiček – sv. Kateřiny Sienské, sv. Magdaleny de Pazzi, sv. Kateřiny Janovské či sv.

²¹⁹ Podle Beneše je vizionář sice vázán vírou božskou, ale soukromá zjevení se tím nestávají součástí depositum fidei. I ta uznaná zjevení jsou totiž pouze pravděpodobná a zbožně věřitelná. Srov. BENEŠ, cit. op., 34.

²²⁰ RAHNER, cit. op., 21.

Brigity respektovány i ze strany autorit. Ovšem jakmile se vyvinulo hnutí, inspirované vizí nějaké charismatické osobnosti, autorita vždy zpozorněla. Vzpomenout lze Jáchyma z Fiore, ale i velká hnutí uvnitř mendikantských řádů – flagelanty, observanty a další.

Jistě lze dovodit, že se jednalo i o politická rozhodnutí, konkurenci řeholí a vzájemnou řevnivost, co způsobilo mnohé rozkoly, ovšem každá autorita potřebuje jistý kritický osten, který jí neustále připomíná, že je zde ještě neuchopitelná a nesvázatelná moc Ducha, který vane, kde chce.

Jak již bylo uvedeno, přínosem soukromých zjevení může být aktualizace konstitutivního zjevení, obohacení tradice a v neposlední řadě i svědectví, že Duch Svatý stále obnovuje církev.

Aktualizační funkce však naráží i na své limity, pokud je podpořena příliš velkým entuziazmem jak ze strany vizionářů, tak ze strany příznivců zjevení. Dokladem toho může být například současný tlak na prohlášení posledního mariánského dogmatu, které by definovalo Mariinu spoluvykupitelskou roli. Přestože se Magisterium k tomuto kroku nechystá, neboť považuje formulaci takového dogmatu v současnosti za nadbytečnou, obsaženou zavinutě v předchozích mariánských dogmatech a v tradici církve, příznivci vyhlášení argumentují kromě jiného eschatologicky, především pod vlivem proroctví ze zjevení v Amsterodamu. Tato argumentace se de facto rovná vytváření parusiální situace. Jestliže z těchto proroctví vychází najevo, že po vyhlášení dogmatu o Marii Spoluvykupitelce přijde na svět pokoj a království Ducha svatého, a tato zjevení získají jistou míru církevní aprobace, pak se mohou příznivci zjevení oprávněně ptát, proč autorita brání příchodu Kristova království, zvláště když se jedná o formulaci dogmatu, který ve svém myšlenkovém pozadí v církvi existuje po staletí a proti samotné myšlence takového označení Matky Páně těžko může kdo protestovat.

Určitým limitem soukromých zjevení vždy byla lidská podmíněnost a schopnost přijmout Boží sebesdělení v co nejčistší podobě, a stejně tak je i formulovat a předat. To je naprosto nemožné, proto soukromá zjevení vždy budou obsahovat mnohá předporozumění jejich recipienta a ponese i dobová a místní zbarvení. V tomto ani případná kanonizace vizionáře či mystika, obdařeného darem proroctví nemůže sejmout omylnost ze zjevení.. Proto v roce 2011 je situace taková, že ze stovek zjevení od počátku dvacátého století byly do dnešního dne pro celou církev uznány (ve smyslu papežského povolení úcty) jen čtyři, a to Fatima (1917), Beauraing, Banneaux (1932, 1933, obě v Belgii) a naposledy v roce 2001 zjevení v Kibeho (Rwanda 1981–1989). K těm nejvýznamnějším zjevením

devatenáctého století, uznaným pro celou církev, patří samozřejmě Lurdy a Rue du Bac. Dovolání místní úcty má od místního biskupa několik dalších (pokud nepočítáme ta zjevení, která mají staletou tradici a nikdy nebyla podrobněji zkoumána), a to Amsterdam (1945–1959), Akita (Japonsko 1973), Betania (Venezuela 1976), Cuapa (Nikaragua 1980), San Nicolas (Argentina 1983). V našem geografickém prostoru má například Litmanová status poutního místa.

8. Proměny lidové zbožnosti a ovoce eschatologické spirituality

8.1 Eschatologická společenství

Oba prvky - eschatologický i mariánský, v sobě spojují hnutí, která lze pro nedostatek vhodnějších výrazů nazvat jako „eschatologická společenství“.²²¹ Tyto skupiny stojí nepochybně na půdě lidové zbožnosti, avšak nevyznačují se pouhou organizovanou festivitou, ačkoliv i ta je součástí jejich života. Nejsou to také perfektně fungující organizace s pevnou strukturou, i když jejich činnost má právní rámec a funkční aparát. Jsou to „společenství“, ačkoliv sami sebe nazývají různě - hnutí, díla, apoštoláty, večeradla, modlitební skupiny a podobně. Nejsou pasívními členy církve, vyvíjejí poměrně silnou vnitřně-misijní činnost, stýkají se s vizionáři, vydávají časopisy, publikují literaturu kolem zjevení, v určitém čase se stávají poutníky zejména do míst současných zjevení. Na druhé straně pro ně bývá typická jistá netolerance, minimální ekumenismus, uzavřenost před „světem“, podezřívavost k velkým nadnárodním institucím, v některých případech i fundamentalismus. Ten je pro lidovou zbožnost velkým pokušením, není to však fundamentalismus biblický, jak jej reprezentují některé skupiny uvnitř protestantských církví. Spíše se jedná o verzi tradicionalismu, jež reaguje jak na ústup vlivu křesťanství v Evropě, tak na pro-světský optimismus reforem II. vatikánského koncilu. Vůči katolictě, otevřenosti, se tak znovu staví katolicismus jako jedna z ideologií.

Pohled do života těchto hnutí dává poznat, co lidem v pluralitní společnosti i církvi chybí. Je to potřeba jasně identifikovatelného a ohraničitelného společenství, strukturovaný duchovní program, ale i jednoduché odpovědi a maximy v dnešním nejistém a mnohotvárném světě.²²²

Tato hnutí jsou do jisté míry (nikoliv beze zbytku) aktivována očekáváním blízkého konce. Jsou to často „apoštolové na konci časů“ (Louis Maria Grignion), „apoštolové slavného příchodu Krista“ (Dozulé), „malá hrstka vidoucích“ (údajně

²²¹ Srov. STANĚK Martin, Eschatologická společenství. K recepci mariánských zjevení v České republice, in: NEŠPOR Zdeněk R. (ed.): *Jaká víra? Současná česká religiozita/spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství*, Praha: Sociologický ústav Akademie věd české republiky, 2004, 56 – 74.

²²² A. Opatrný, Mariánská hnutí dnes. In: *Dingir* 3/2002, 18–19.

tajemství z La Salette)²²³ a našli bychom i jiná označení. Lidový ideolog František Press (+2004) chtěl vytvářet „nové společenství, připravující jeho (Kristův) druhý slavný příchod“²²⁴ Zatím čekají shromáždění ve večeřadlech a spolu s Marií vyprošují sestoupení Ducha svatého o nových Letnicích. Jsou mezi nimi kněží, jak je tomu v případě Mariánského kněžského hnutí²²⁵, založeného roku 1973 donem Stefanem Gobbiem, běžní návštěvníci poutních míst, zakládající na výzvu Panny Marie modlitební skupiny či modlitební řetězce (skupiny Medžugorje), vznikají i z příznivců kolem některých vizionářů (například v případě Vassuly Ryden), popřípadě náleží ke společenstvím staršího původu, která přijala do své spirituality soudobá zjevení. Bez ohledu na původ k nim patří hnutí typu Fatimský apoštolát (Modrá armáda), Rytířstvo Neposkvrněné, Legio Mariae a podobně. Jako apoštolové konce časů se však mohou cítit všichni, komu jsou blízka radikální poselství, vytvářející elity privilegovaných v církvi.²²⁶

Takové elity konce časů spojuje především odpor k intelektualismu a také snaha o uskutečnění ideálu, jenž je přisuzován prvotní církvi. Vcelku zde tedy kromě onoho „jako na nebi, tak i na zemi“ platí neméně významné „jako na počátku, tak i na konci“, což se v této souvislosti objevuje v ideji nových večeřadel, kde se noví apoštolové shromažďují s Pannou Marií, aby čekali na příchod slíbeného Ducha Obnovitele. Mnohá mariánská hnutí stojí v proudu neomysticismu, jenž neklade přílišný důraz na sociální práci, spíše se snaží o duchovní obnovu a prohloubení osobní zbožnosti, kromě jiného pomocí mariánské spirituality. Těmto hnutím nejde o státní převraty, o politický nátlak ani lobbying, snaží se na svém příkladu ukázat, že logika „tohoto světa“ tone ve zmatcích a že postmoderní rozostření hodnot je slepou uličkou, ze které může lidstvo vysvobodit jedině nový příchod Boha na Zemi. Stahují se tedy ze světa, aby se na toto vysvobození vnitřně připravila, a snaží se o svém postoji horlivě přesvědčit i ostatní.

Do popředí se také dostává jistý millenarismus ve spiritualitě novějších skupin. Toto oživení věčných myšlenek na vytvoření Božího království na Zemi jistě není ani v katolické církvi něčím unikátním, v nedávné minulosti byla reakcí na utiskovatelský komunismus, dnes je reakcí na zmatek postmoderny, vykazující pro náboženské prostředí

²²³ Takto to údajně vyjádřila Maria v La Salette (v podvrženém lasalettském tajemství): „Vyzývám apoštoly posledních dob - je čas, abyste vystoupili a přišli osvětlovat zem (...) Bojujte, děti Světla, vy, malá hrstko vidoucích.“ <http://www.thepopeinred.com/secret.htm>.

²²⁴ PRESS František: Maria, str.206.

²²⁵ V červnu 2006 řekl don Gobbi: „Panna Maria se o své Hnutí postará. Až bude obnovena církev, nebude už potřeba Hnutí...“ Matiční zpravodaj 2 (2006), 2.

²²⁶ Ježíš říká již ve čtyřicátých letech Marii Valtortě: „Před dvěma tisíci lety jsem hovořil ke všem. Teď však budu hovořit jen k těmto privilegovaným, neboť hovořit k ostatním bude zbytečné. Tak započne výběr mezi vyvolenými a zavrženými.“ PRESS František: Přijď Duchu svatý, Brno: Mariánské nakladatelství, 1994, 122.

podobné znaky, jaké měly nájezdy barbarů, a hledáním zakotvenosti uprostřed kymácejícího se kosmu. Dle některých sociologů mají mnohé takové tendence za příčinu snahu o návrat „snu o Compostelle“, čili o obnovu středověké, křesťanstvím proniknuté společnosti.²²⁷

V dobách předrevolučních se v našem prostoru tato společenství scházela tajně, diskrétní byla též distribuce samizdatů a cyklostylovaných překladů zahraniční literatury. Dnes se u nás setkáme s tiskovinami typu Světlo²²⁸, donedávna též Na konci časů, Regina, Mariina doba, Immaculata, na Slovensku například M Rosa a podobně, působí zde také vydavatelství a nakladatelství jako Věřitě v Praze, Mariánské nakladatelství v Brně, Matice cyrilometodějská v Olomouci a další.²²⁹ Samozřejmě všechny tiskoviny mají své internetové verze a toto virtuální médium využívá množství skupin k prezentaci buď informací o zjeveních či o své vnitro-misijní činnosti. K nebývalému rozkvětu publikací kolem zjevení jistě přispělo v roce 1966 zrušení příslušného paragrafu z Kodexu kanonického práva ve variantě z roku 1917, kterým se zakazovalo publikování čehokoliv kolem zjevení a zázraků bez aproby místního biskupa²³⁰.

8.2 Skupiny na hranici / za hranicí katolické církve

Identifikačním znakem některých hnutí může být i jistá separace, způsobená pohybem myšlení v katolické církvi například po Druhém vatikánském koncilu. Radikálním krokem bylo například vytvoření Palmariánsko-katolické církve na základě zjevení španělskému vizionáři Clementovi D. Gomezovi v Palmar de Troya.²³¹ Kromě silného mariánského akcentu a liturgického tradicionalismu je to také očekávání parúsie, v tomto případě umístěné kamsi mezi roky 1980 a 2015, co spojuje tuto „církve“ s podobnými skupinami uvnitř katolicismu.

Podobným případem může být i sebeprohlášení třetím fatimským tajemstvím inspirovaného Michela Collina za papeže Klementa XV. a následné založení tzv.

²²⁷ SECONDIN Bruno: Nová hnutí v církvi, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 31.

²²⁸ Podle informací ČBK mělo kolem roku 2001 náklad průměrně 13 000 výtisků. Srov. Tesař Milan: Tištěná média. Katolická církev a masová média v ČR. Internetový magazín Christnet, <http://www.christnet.cz/magazin/clanek.asp?clanek=834> (6. 8. 2001).

²²⁹ Srov. MRÁZEK Milan: Královna a její doba. Mariánská hnutí v Česku podle svých časopisů, in: Dingir 2 (2002), 24–25.

²³⁰ "Nadále není zakázáno rozšiřovat bez imprimatur publikace, týkající se nových zjevení a poselství, vizí, prorockých a zázraků" *Acta Apostolicae Sedis*: No. 58/16, 14. října 1966.

²³¹ V roce 1976 se nechal Gomez od suspendovaného vietnamského arcibiskupa Ngho-Dinh-Thuc vysvětit na kněze a později i na biskupa a 6. 8. 1978, v den smrti papeže Pavla VI., se prohlásil za nového, mariánského papeže Řehoře XVII. Poté, co vysvětil vlastní klérus i kardinály, přerušil styky s katolickou církví, která pro něj nadále zůstala jen zednářsko-komunistickou organizací.

Obnovené církve či stále konkrétnější tendence australského vizionáře Williama Kamma (Little Pebble - Kamínek) ztotožnit se s očekávaným papežem konce časů - Petrem II. Odstředivá směřování, představovaná masivní kritikou pokoncilní církve, se objevila i u zjevení v San Damiano, v Necedah, v Bayside a na dalších místech.²³² Duch elitářství a tendence k jistému druhu esoterismu jsou patrné nejen na místech neuznaných zjevení, která se stala ohnisky vnitrocírkevního odporu, nýbrž i v hnutích čistě katolických. Mezi hnutí, která balancovala po nějaký čas na hranicích katolické církve, patří například zmiňování němečtí Marienkinder²³³.

I u nás jsme mohli zaznamenat existenci komunity, založené výhradně na poselstvích, konkrétně na poselstvích Vassule Ryden. Společenství pod vedením Jana Vymětala se nazývalo Děti Nejsvětějšího Srdce Ježíšova. Po neshodách s církevní autoritou a po jejím zásahu však její zakladatel musel komunitu opustit²³⁴.

Jak daleko však může zajít mariánská úcta, je vidět na americké skupině s názvem Mary's little remnant (Mariin malý zbytek či Mariino malé stádce). Tato skupina otevřeně popírá holocaust, hlásí se k heliocentrismu a kreacionismu a podporuje nejrůznější konspirativní teorie²³⁵.

Mezi takové zbožnosti si je vědoma i apoštolská exhortace Evangelii nuntiandi, ve které papež Jan Pavel II. upozorňuje právě na možnost ohrožení pravého církevního společenství vytvářením sekt.²³⁶

8.3 Spiritualita in eschato

Oficiální hnutí i neformální skupiny uvnitř církve se vykazují vnitřní činností, kterou se odlišují od ostatních. Nejde ani tak o nějaké stanovy či regule, ale o náboženský život těch, kteří se zasvětili rozšiřování poselství a prorocství, kteří žijí v blízkém očekávání.

²³² Ke skupinám na okraji velkých církví či mimo ně srov. GASPER Hans, MÜLLER Joachim, VALENTIN Friederike: Lexikon der Sekten, Sondergruppen und Weltanschauungen, Freiburg im Breisgau: Herder, 1991.

²³³ Toto hnutí, založené v roce 1983 v Mindelheimu z popudu později odsouzeného Josepha Zankera (+2001) a P. Joh. Maria Bauera (+1999), stojí na spiritualitě denní modlitby růžence a na svatém přijímání vkleče a do úst. Hlavním inspirátorem spirituality je barokní mariánský mystik Ludvík Maria Grignon. Marienkinder zavrhl II. Vatikánský koncil a demokracii označili za ďábelský princip. Na rok 1999 prorokovali vypuknutí 3. světové války, později však datum posunuli na rozmezí let 2000 – 2006. Oba zakladatelé byli exkomunikováni, P. Bauer se v roce 1994 do katolické církve navrátil. V roce 2008 hnutí částečně rehabilitoval augsburský biskup, hnutí však uznává pouze tridentskou liturgii. Srov. http://nachrichten.t-online.de/bischof-mixa-rehabilitiert-katholische-sekte/id_17908206/index (30. 4. 2011)

²³⁴ BRZOBOHATÝ Lukáš.; ŠTURSA Lukáš.: Děti Ježíšova Srdce, in: Dingir 2 (2002), 12-14.

²³⁵ Srov. <http://www.johnthebaptist.us> (15. 4. 2011)

²³⁶ PAVEL VI.: Apoštolská exhortace *Evangelii nuntiandi*. Hlásání Evangelia (z 8. prosince 1975), Praha: Zvon, 1990, čl. 48.

Co se týče osobní zbožnosti, patří k ní několik životních pravidel. Za příklad může posloužit výčet pěti nejdůležitějších věcí, jak je formuloval don Gobbi na Slovensku v roce 1996: 1. zasvěcovat se Neposkvrněnému Srdci Panny Marie; 2. denně se modlit růženec; 3. zakládat večeřadla; 4. číst Modrou knihu; 5. zůstat věrni papeži.

Ukazuje se zde několik motivů. Za prvé je to úkon zasvěcení, který má zvláště v prorockých zjeveních nezastupitelnou úlohu v posledních časech, kdy se odděluje zrna od plev a Maria jako nová Archa shromažďuje zasvěcené. Zakládání večeřadel má podobně jako u Jáchyma z Fiore pomoci připravit příchod nových Letnic. Čtení Modré knihy znamená vzájemné utvrzení v tom, že čas se naplnil a hodina Kristova příchodu je blízko. Do jisté míry může Modrá kniha nahrazovat Písmo sv. v tom, že se stává aktualizačním výkladem eschatologie, obsažené v Písmu, ve smyslu: dnes se naplňuje to, co předpověděli proroci, co zjevil Hospodin Janovi na Pathmu.

Poslední bod – věrnost papeži – ukazuje na úctu, jakou má Mariánské kněžské hnutí (MKH) k hlavě církve, a jakou mělo obzvláště k Janu Pavlu II., velkému mariánskému ctiteli. Tato spiritualita tak má eklesiální, tradicionalistický a kněžský charakter.

Oproti tomu pravidla kvalitního náboženského života, jak je Maria formulovala v Medžugorje, jsou pravidly především běžného věřícího, laika. Je to tzv. Pět kamenů proti Goliášovi: Mše svatá, půst o chlebu a vodě ve středu a pátek²³⁷, modlitba růžence v rodinách, četba Písma sv., zpověď jednou za měsíc. V těchto regulích zbožného laického života nenajdeme eschatologický podtón, jakým se vyznačuje spiritualita MKH.

Ukazuje se také, že spiritualita Medžugorje je více spjatá s laiky (vizionáři jsou laici), přestože teologicky je formulována kněžími františkány, kteří mají toto poutní místo na starosti. Je spjata více s hnutím mládeže, tak jak jej probouzel především papež Jan Pavel II a má zde i své charismatické přesahy.

Mariánské kněžské hnutí již z podstaty oslovuje především silně tradicionalistickou, až fundamentalistickou stránku některých kněží, neboť zakladatel tkví spíše v předkoncilní církvi a silně se vymezuje vůči světu. Velká část této spirituality také staví na boji proti zednářství, což pro dnešní mladé lidi, putující na místa zjevení, není silné téma.

²³⁷ Půst ve středu a v pátek doporučuje již list Didaché. Byly to dny bohoslužebných shromáždění, jímž předcházela půst.

Problémem lidové zbožnosti, vázané na zjevení, zázraky, proroctví, vize a podobně, není ani tak její lidový charakter, spjatý se zemědělským cyklem, s přírodou, s folklórními obyčejí a zvyky, jako to, že valná většina modliteb a zbožných úkonů má svůj původ v mnohdy i časově vzdáleném kněžském a klášterním prostředí, což nezůstalo bez dopadů. Praktická neexistence speciální laické spirituality, bez toho, aby zůstala jen upravenou spiritualitou řeholní a mystickou, zapříčinila mnohé neshody a disproporce, jež se tím více projevíly v duchovně zkratkovitých a často nekvalitních doporučeních takzvaných nebeských poselství. Častá manichejská nenávist k hříšné hmotě, agresivita obracená jak ven, směrem ke světu, řítícímu se do záhuby, tak dovnitř, je tak v katolickém lidovém prostředí spojená s hypertrofovanou antisexualitou.

Příznačný je v souladu s vlivem satisfakčního pojetí spásy též důraz na akt oběti. Takto lze vykládat vznik nejrůznějších legií obětí nabízených za urážky, způsobené srdcím Ježíše a Marie, Takto také trpí někteří vizionáři, nabízející svá stigmata, své nevléčitelné nemoci. Jsou to takzvané duše – oběti, které zadržují, oddalují Boží trest.²³⁸ Kapitoulou o sobě by jistě byla psychologická analýza takových postojů, konkrétně života vizionářů, jejich rodinného zázemí a duševního zdraví.²³⁹ Zvláště dobře je to vidět na dětských vizionářích devatenáctého století, neboť v jejich případě se setkáváme většinou se špatně fungující rodinou, kde i ze strany matky se může dostávat nelásky, bití, výsměchu a pohrdání.²⁴⁰

Zmíněné aspekty individuální zbožnosti jsou důležité v rámci spirituality, čerpající ze soukromých zjevení. V té jde totiž o záchranu duší a světa před zničením.²⁴¹ Bojuje se s duchovním zlem všemi dostupnými prostředky, tedy i pomocí nejrůznějších devocionálií a svátostí - svěcené vody, škapulířů, růženců, medailek a podobně.²⁴² Svoji roli hraje

²³⁸ Korejská vizionářka Julia z Naju tak na žádost Panny Marie podstupuje několikrát porodní bolesti a bolest potrácených dětí, aby získala milost obrácení pro 5 tisíc duší.

²³⁹ Postavení vizionářů ve vlastní komunitě není nic jednoduchého, velká očekávání okolí vyvolávají silný tlak na etiku vizionáře, tedy toho, kdo téměř zřel Boha tváří v tvář. Dobře to ukazuje dokument o vizionářce Ivetce Korčákové ze slovenské Litmanové, Ivetka a Hora.

²⁴⁰ Vizionáři jsou často děti citově strádající, deprivované, bez matky či naopak s matkou, která jimi opovrhne nebo je vychovávájí macechy či zaměstnavatelé. Velké problémy bývají i s rolí otce. Příkladem může být Cathérine Labouréová (Rue du Bac) Melánie Calvatová a Maximin Giraud (La Salette), Bernadetta Soubirousová (Lurdy) či fatimští pasáčky. Matuši Lašutovi (Turzovka) se dostane zjevení u obrázku Matky Boží ustavičné pomoci, který až do 14 let považoval za portrét své zemřelé matky. Velký vliv má i dlouhodobější odloučenost od vlastní rodiny v případě pasáčků či naopak problémy s přijetím cizí rodiny v případě nádeníků.

²⁴¹ Jak tvrdí vizionáři z Medžugorje, tímto způsobem, tedy znásobením modliteb, postem a obětováním se byly zmírněny negativní obsahy dvou z deseti tajemství, jim svěřených.

²⁴² Extrémním případem mohla být i zcela konkrétní příprava na možnou katastrofu typu atomové války. Takto se s ní setkáváme v nábožensky pojatém návodu k přežití od sestry Heleny Aiello a v samizdatech, popisujících zejména tři dny temnoty.

i osobní přítomnost na posvátných místech, takřka vyňatých z řádu světa a majících též svůj eschatologický význam. To nejlépe dokumentuje nový rozvoj poutnictví, tentokrát na místa novodobých zjevení²⁴³.

„Po ovoci poznáte je“, zní v parafrázi Ježíšovo varování v Horském kázání. Jaké je tedy ovoce takto laděné lidové apokalyptiky?

Pro církevní komise je vždy nesnadným úkolem nepřihlížet při zkoumání pravosti soukromého zjevení příliš k ovoci duchovní obnovy, spojené s místy zjevení. Je totiž jisté, že proudy duchovní obnovy, odehrávající se jak na novodobých poutních místech, tak ve skupinách, čerpajících ze spirituality místa či konkrétního zjevení, nestojí jen a výhradně na obsazích poselství. Tak například v Medžugorje se lze setkat s velkým duchovním potenciálem poutníků, kteří radostně znovuprožívají svojí víru, dalo by se říci viru druhého dechu, spojenou s vnitřním obrácením, spirituální horlivostí a kajícím duchem, přesto by však většinou nedokázali sestavit jakousi základní „teologii“ probíhajících zjevení. Maria říká především: modlete se, obraťte se, mějte kajícího ducha. Tedy i kdyby byla většina probíhajících nebo již ukončených zjevení prohlášena za nepravá, bude třeba se zabývat právě ovocem oněch událostí. Jistě, ne všechno ovoce je zralé a chutné a na vlně náboženského oživení a zjitřené vnímavosti se svezou i mnozí spirituální manipulanti, včetně těch z řad řeholníků a kněží. Ovšem ovoce obrácení tu neoddiskutovatelně je a zde obzvláště platí Pavlova výzva vše zkoumat, dobrého se držet a nezhášet při tom Duchu.

K častým námitkám, že mariánsky orientovaná spiritualita leckdy vážně zastihuje christologicky orientovanou křesťanskou spiritualitu, lze poznamenat, že na poutních místech se lze také setkat se silnou eucharistickou úctou. Na poutních místech se konají dlouhé eucharistické adorace, doprovázené duchovním slovem a duchovní doprovázející zpravidla přísně regulují možné výstřelky (například v Medžugorje). Lidová mariánská zbožnost má samozřejmě tendenci vytvářet určitou paraliturgii, ovšem ta se dá celkem vhodně regulovat kromě církevních dokumentů a doporučení především doprovázejícími duchovními přímo na místech zjevení. Je proto moudré rozlišovat mezi mariánskou spiritualitou, která se rodí ze zjevení, ale nemá apokalyptické rysy a mezi apokalyptickými prorocstvími, slibujícími ústy Mariinými tresty všem, kdo se nepodřídí.

²⁴³ Více ke vztahu liturgie a lidové zbožnosti Ambros Pavel: Harmonizace lidové religiozity a liturgie, in: Teologické texty 5 (2005), <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2005-5/Harmonizace-lidove-religiozity-a-liturgie.html> (25. 5. 2011).

Lidová zbožnost nabývá s eschatologickým zaměřením poněkud odlišných tvarů. Sociologie či kulturní antropologie je zvyklá za lidovou zbožností vidět především poutnictví, festivitu, magické sklony či kultickou oslavu světců. Zatímco venkov zůstává více srostlý s tradicí, s májovými pobožnostmi, s půdou, městská podoba mariánské úcty k tomu všemu více absorbuje apokalyptické předpovědi. Město je nadto „lepší ukázkou“ destruovaného světa, neřesti, špatné politiky, liberalismu, anonymity, hříchu a sociálně patologických jevů. Argument, že církev je třeba očistit, obnovit a „omladit“, v překladu znamená nastolit jasně řečené pravdy, skoncovat s liberálními přístupy a navrátit ztracené pozice dokonalé mariánské úctě. Jako problematický lze v tomto přístupu vidět i určitý apokalyptický dualismus, charakteristický pro lidovou spiritualitu všeobecně, evokující nejen předkřesťanské vrstvy náboženství, ale především hluboce zakořeněnou konstantu ve vidění světa. Ta se skrývá za neustále zdůrazňovanou hrozbou, že světa se zmocnil ďábel, či spíše již od prvotního pádu je on knížetem tohoto světa. Tak proti sobě nakonec stojí celé duchovní armády - armáda Světla proti armádě Temnot.

Z tohoto hlediska se lidová zbožnost může stát a často i stává základnou dnes tolik citovaného a obávaného fundamentalismu, útočícího na vše „jiné“, nedostatečně tradiční, nedostatečně katolické a nedostatečně historické. Potom je jistě obtížné prosazovat napříč církevním společenstvím ekumenismus, mezináboženský dialog či dialog světa víry a kultury. Nelze však než doufat, že i apokalyptická období mají svůj čas a zdravá lidová zbožnost ještě nevydala své nejlepší plody.

Závěr

Fenomén soukromých zjevení je natolik vrstevnatý, že si zaslouží větší pozornost teologie i společenských věd. Nebývalý rozkvět zvláště mariánských zjevení ve dvacátém století poukazuje k podstatné dimenzi lidské (nejen křesťanské) spirituality, která byla v západní kultuře dlouho potlačována. Eschatologický a prorocký rozměr těchto jevů a směřování indikuje zjevnou krizi evropské a euroamerické civilizace. Zdá se, že tímto způsobem se lidová zbožnost bouří proti přetechnizovanému světu s nejasnými konturami, kterému církev v z tradicionalistického pohledu příliš pochlebuje.

Církev stanovuje jistě moudrá pravidla pro rozlišování mezi autentickým Božím sebesdělením, jak jej předali apoštolové a mezi plody soukromých vizí a meditací. Nicméně někteří teologové nás upozorňují, že je zde ještě prostor pro zhodnocení soukromých zjevení, které pozoruhodným způsobem aktualizují poklad víry, vyzdvihují zapomenuté teologické aspekty a dávají impulzy k žité spiritualitě konkrétní doby. Není tedy podle nich moudré ani příliš uzavírat možnosti Božího sebesdělení, ani naopak podléhat entuziasmu z nových zjevení. S existencí těchto fenoménů, které provázejí církev od jejího počátku, je svázáno také jisté plodné napětí mezi učitelským, hierarchickým prvkem v církvi a mezi prvkem charismatickým.

Vzhledem k tomu, že eschatologicky zaměřenou spiritualitou, čerpající z novodobých mariánských zjevení, žije velké množství věřících, je na místě vhodná katecheze a pastore, a to zvláště na velkých poutních místech. V případech vyloženě patologických, kde k úsudku přispívá psychologie i jiné obory, má místní autorita nezadatelné právo intervenovat a chránit tak víru před svévolnými teologickými posuny. Zde se ukazuje jistá diplomatická obtíž, neboť při odsudku některých excesů je třeba mít na zřeteli viditelné plody, které s sebou nese lidová spirituální obroda. Přes apokalyptické a temné stránky některých zjevení dochází na novodobých poutních místech k duchovní obnově, která má své pokračování i v hnutích a společenstvích, jež vznikly z popudu zjevení, případně jejich impulzy do své spirituality zahrnuly. Nicméně tato společenství, pokud podléhají přílišnému vědomí výlučnosti, leckdy upadají do fundamentalismu a nesnášenlivosti, zvláště pokud jsou živena ze soukromých zjevení okrajových, případně církví vyloženě zamítnutých. Některé tiskoviny, které se běžně distribuují v kostelích a mají k tomu souhlas místního biskupa, také nepřispívají k porozumění, zvláště pokud podléhají senzacím a poněkud bulvární honbě za zázraky.

Za posledních zhruba sto let také došlo k určitým posunům v chápání role Panny Marie v dějinách církve, a to zejména díky její eschatologizaci. Ta akcentuje především Mariinu kosmickou dimenzi, ztvárněnou v titulu Královny nebes. Takto pojatá teologie dívky z Nazareta má dopad na lidovou zbožnost poslední doby, a to i díky otevřeným millenaristicky zabarveným tendencím vidět v současné době dobu blízkého příchodu Krista ve slávě.

Ukázalo se, že je obtížné formulovat eschatologii prorockých zjevení, jelikož se pohybují na půdě mystiky a obtížně sdělitelné apokalyptiky, která v sobě nese osobní, místní i kulturní otisky.

Zdravý prorocký duch má být však vlastní nejen mystice, ale i teologii, která může věci jak nově promýšlet, tak i kriticky podněcovat a inspirovat církev, aby byla neustále připravena vše zkoumat a dobrého se přidržet.

Summary

Contemporary Catholic apocalypics. A new perspective on private revelations.

This paper shows that the area of private revelations and Marian devotion hit especially in the second half of the twentieth century wave of apocalypics, which culminated at the turn of the millennium.

It appears by the analysis of texts, messages and prophecies of modern Marian apparitions, which report close to second coming of Christ. The author focuses on the biblical foundations of modern apocalypics and analyzes the existence of such expectations in the history of the Church. The historical overview shows that current expectations, which are mainly millenaristic, have their prototypes in the Middle Ages and the early church, even though the Church has never accepted them.

It attempts to affect the structure of eschatology of these revelations and interpretations, noting the changing role of the Virgin Mary and the Holy Spirit in the contemporary apocalypics and in events of the End Times. It points out the eschatological nature of some of the writings of Pope John Paul II.

The theological chapter examines the relationship of private revelations to the unique and constitutive revelation and on the basis of the arguments of some theologians considers obligatory nature with which are private revelations submitted to the faith, and notes the tension between the Magisterium and the charismatic element in the Church.

The final section discusses the transformation of popular piety, tied to the so-called eschatological communities, movements that are in expectation of near end of history, and which are aimed Marian and traditionalist.

Seznam použité literatury

Odborná literatura

AUMANN Jordan: Křesťanská spiritualita v katolické tradici, Praha: Univerzita Karlova, nakl. Karolinum, 2000.

BAUM Hans. Die Apokalyptischen Frau aller Völker. Kommentare zu den Amsterdamer Erscheinungen und Prophezeiungen. 3.vyd., Stein am Rhein: Christiana-Verlag, 1970.

BENEŠ Albert Josef: Soukromá zjevení v současné teologické literatuře, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2003.

BEINERT Wolfgang: Slovník katolické dogmatiky, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994.

BEKH Wolfgang Johannes: Am Vorabend der Finsternis. Europäische Seherstimmen Weissagungen – Visionen – Erscheinungen, Pfafenhofen: W.Ludwig Verlag, 1988.

BILLET Bernard (a kol.): Vraies et fausses apparitions dans l'Eglise, Paris: Dessain et Tolra, 1973.

BLACKBOURN David: Marpingen: Apparitions of the Virgin Mary in nineteenth-century Germany, New York: Vintage Books, 1994.

CARROLL Michael P[...]: The Cult of Virgin Mary. Psychological origins, Princeton: Princeton University Press, 1986.

COURTH Franz: Mariánské formy modlitby, in: PETRI Hans, BEINERT, Wolfgang: Učení o Marii, pracovní vyd., Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1996, 374–411.

DELL ZOTTO Cornelio: K teologii soukromých zjevení in: OPATRŇY Aleš, OD SV. HEDVIKY Vojtěch: O soukromých zjeveních, Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1998,

http://www.pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=&sel_tema=167&sel_podtema=866&sel_text=2780.

EBERTZ Michael N., ZWICK Reinhold (eds.): Jüngste Tage. Die gegenwart der Apokalyptik, Freiburg- Basel- Wien: Herder, 1999.

FIORES Stefano de, GOFFI Tullo (eds.): Slovník spirituality, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 1994.

FANNAN James: Mileniarismus a prorocství, Praha: [b.n.], [b.v.]

GASPER Hans, MÜLLER Joachim, VALENTIN Friederike: Lexikon der Sekten, Sondergruppen und Weltanschauungen, Freiburg im Breisgau: Herder, 1991.

GOUBERT Josef, CHRISTIANI L[...]: Marienerscheinungen. Erscheinungen und Botschaften der Mutter Gottes von 1830 bis auf unsere Tage, Recklinghausen: Paulus Verlag, 1955.

- GRABER Rudolf: Marienerscheinungen. Maria als Zeichen der sicheren Hoffnung, 2. vyd., Würzburg: Echter Verlag, 1986.
- GROESCHEL Benedict J.: Tichý, jemný hlas. Praktický průvodce pro zájemce o soukromá zjevení., Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 1998.
- HIERZENBERGER Gottfried, NEDOMANSKY Otto: Erscheinungen und Botschaften der Gottesmutter Maria. Vollständige Dokumentation durch zwei Jahrtausende, Augsburg: Pattloch Verlag, 1993.
- JAOUEN Jean M.S.: La Saletta, Praha: Věrité, 1998.
- KÖSTER Heinrich M.: Mariánská spiritualita náboženských skupin, in: in: PETRI Hans, BEINERT Wolfgang: Učení o Marii, pracovní vyd., Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1996, 454–490.
- LANE Tony: Dějiny křesťanského myšlení, Praha: Návrat domů, 1996.
- LAURENTIN René: Mariánská zjevení, in: PETRI Hans, BEINERT, Wolfgang: Učení o Marii, pracovní vyd., Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1996, 509–538.
- LAURENTIN René: Mariánská zjevení, in: OPATRNÝ Aleš, OD SV. HEDVIKY Vojtěch: O soukromých zjeveních, Praha: Pastorační středisko při arcibiskupství pražském, 1998, http://www.pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=&sel_tema=167&sel_podtema=866&sel_text=2778.
- OPATRNÝ Aleš, OD SV. HEDVIKY Vojtěch: O soukromých zjeveních, Praha: Pastorační středisko při arcibiskupství pražském, 1998.
- OPATRNÝ Aleš, Soukromá zjevení a pastore, in: OPATRNÝ Aleš, OD SV. HEDVIKY Vojtěch: O soukromých zjeveních, Praha: Pastorační středisko při arcibiskupství pražském, 1998, http://www.pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=&sel_tema=167&sel_podtema=866&sel_text=2781.
- PETRI Hans, BEINERT, Wolfgang: Učení o Marii, pracovní vyd., Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1996.
- POSPÍŠIL Ctirad Václav: Maria – mateřská tvář Boha, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 2004.
- RATZINGER Joseph: Eschatologie. Smrt a věčný život, Brno: Barrister & Principal, 2008.
- RAHNER Karl, VORGRIMLER Herbert: Teologický slovník, Praha: Zvon, 1996.
- RAHNER Karl: Visions and prophecies, New York: Herder and Herder, 1963
- REJCHRT Luděk: Apokalypsa aneb zpěv o naději, Praha: Nový život, 1994.
- SCHEUCH Richard: Průvodce Apokalypsou, Praha: Česká katolická charita, 1989.

SECONDIN Bruno: Nová hnutí v církvi, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.

STANĚK Martin: Eschatologická společenství. K recepci mariánských zjevení v České republice, in: NEŠPOR Zdeněk R. (ed.): Jaká víra? Současná česká religiozita/spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství, Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004, 56 – 74.

SUDBRACK Josef: Mystika, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995.

SECONDIN Bruno: Nová hnutí v církvi, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 1999.

TREIBER Adolphine: Marienerscheinungen in Asien und Afrika., in: ZIEGENAUS A. (ed.): Marienerscheinungen. Ihre Echtheit und Bedeutung im Leben der Kirche, Regensburg: Verlag Friedrich Pustet, 1995.

WEBER Eugen: Apokalypsy. Proroctví, kultury a chiliastické představy v průběhu staletí, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999.

ZIEGENAUS Anton (ed.): Marienerscheinungen. Ihre Echtheit und Bedeutung im Leben der Kirche, Regensburg: Verlag Friedrich Pustet, 1995.

Bible a církevní dokumenty

Český misál, Praha: Česká liturgická komise, 1983.

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona, 2. katolické vyd., podle ekumenického vyd. z r. 1985, Praha: Zvon, 1991.

JAN PAVEL II.: Apoštolský list *Tertio millennio adveniente*. O přípravě na jubilejní rok 2000 (z 10. listopadu 1994), Praha: Zvon, 1995.

JAN PAVEL II.: Encyklika *Dominum Et Vivificantem*. O Duchu svatém v životě církve a světa (z 18. května 1986), Praha: Zvon, 1997.

Katechismus katolické církve, 2. vyd., Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 2002.

DRUHÝ Vatikánský koncil: Věřoučná konstituce o Božím zjevení *Dei Verbum* (ze dne 18. listopadu 1965), Praha: Scriptum, 1992.

PAVEL VI.: Apoštolská exhortace *Evangelii nuntiandi*. Hlásání Evangelia (z 8. prosince 1975), Praha: Zvon, 1990.

PAVEL VI.: Apoštolská exhortácia *Marialis cultus* (z r. 1974), http://www.kbs.sk/do_pdf/index.php?cid=1117103168 (15. 4. 2011)

JAN PAVEL II.: Encyklika *Redemptoris Mater*. O blahoslavené Panně Marii v životě putující Církve (z 25. března 1987),

<http://web.katolik.cz/feeling/library/Redemptoris%20Mater.pdf>

Novák J[...] (ed.): List sv. Klementa Korint'anům, in: Druhá patristická čítanka, Praha: Česká katolická charita, 1985, http://www.fatym.com/taf/knihy/patrol/p_kor1.htm

Články v seriálových publikacích

BRZOBOHATÝ Lukáš.; ŠTURSA Lukáš.: Děti Ježíšova Srdce, in: Dingir 2 (2002), 12-14.

LOJDA Miroslav: Tragické čaro apokalypsy, in: Rozmer. Časopis pre kresťanskú duchovnú orientáciu 2 (2000), 6–9.

TŘEŠTÍK Dušan: Zrození Evropy z ducha Apokalypsy, in: Lidové noviny z 31. 12. 1999, 11.

STANĚK Martin: Žijeme na konci časů. Don Stefano Gobbi a Mariánské kněžské hnutí, in: Dingir. Časopis o současné náboženské scéně 3 (2002), 19 – 22.

STANĚK Martin: Eschatologická společenství, in: Dingir, časopis o současné náboženské scéně 3 (2002), 34 – 35.

SVRČEK Luděk: Eschatologie v české reformaci, in: Koinonia 13(2002), 10–17.

GERSON Jean: Praktická pravidla k posuzování zjevení, in: Teologické texty 5 (2000), <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2000-5/Prakticka-pravidla-k-posuzovani-zjeveni.html>

POSPÍŠIL Ctirad Václav: K problematice soukromých – aktualizčních – zjevení, in: Teologické texty 4 (2010), 170-180.

TICHÝ Ladislav: Janova apokalypsa a konec světa, in: Teologické texty 2 (2001), 46–49

HVIDT Niels Christian: Prophecy and Revelation. A Theological Survey on the Problem of Christian Prophecy, in: Scandinavian Journal of Theology (Studia Theologica) 2 (1998), <http://www.hvidt.com/default.asp?page=pub&CatHead=57&CatMain=58&IDF=28&sortset=default&pagenum=&show=text>.

HVIDT Niels Christian: Das Problem der christlichen Prophetie. Interview mit Kardinal Joseph Ratzinger, in: 30Giorni, No 1 (1999),

<http://www.hvidt.com/default.asp?page=pub&CatHead=57&CatMain=58&IDF=34&sortset=default&pagenum=&show=text#en>.

OPATRŇÝ Aleš: Mariánská hnutí dnes, in: Dingir 3 (2002), 18–19.

MRÁZEK Milan: Královna a její doba. Mariánská hnutí v Česku podle svých časopisů, in: Dingir 2 (2002), 24–25.

Prameny:

FELICI, Icilio. Fatima: Brno: Salve regina, 1994.

GRIGNION Z MONTFORTU Ludvík Maria: O pravé mariánské účtě, 2.vyd., Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1997.

JANEČEK Vít: Ivetka a Hora. Jak žít se zjevením? Filmový dokument na DVD, 2008

KOWALSKÁ Faustyna: Deníček. Boží milosrdenství v mé duši,. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 2001.

KRÁLOVÁ Maria, DVOŘÁK M[...]: Hlas věčnosti, Praha: Gemma 89, 1993.

KRAMER VON REISSWITZ, Crista: Poslední tajemství z Fatimy, Praha: Dobra, 2000.

MRÁČEK František: Medžugorje /I/, Praha: Věrité, 1991.

MRÁČEK František: Medžugorje /II/, Praha: Věrité, 1993.

MRÁČEK František: Medžugorje /III/, Praha: Věrité, 1994.

Panna Maria kněžím, svým přemilým synům, 4. české vyd., Olomouc: České středisko Mariánského kněžského hnutí, 1990.

Poselství Paní všech národů, Olomouc: MCM, 2000.

PRESS František. Maria: Mariánská zjevení a poselství lidem 20. století, 2. vyd., Brno: Mariánské nakladatelství, 1991.

PRESS František: Děvečky Boží: Z deníků a autentických zpráv o životě čtyř mariánských vizionářek, Brno: Mariánské nakladatelství, 1992.

PRESS František: Všude zní Mariin hlas. 3. dodatek k publikaci Maria: Mariánská zjevení a poselství lidem 20. století, Brno: Mariánské nakladatelství, 1992.

PRESS František: Ježíšovo a Mariino srdce. 4. dodatek k publikaci Maria: Mariánská zjevení a poselství lidem 20. století, Brno: Mariánské nakladatelství, 1993.

PRESS František: Maria, mystická růže. 5. dodatek k publikaci Maria: Mariánská zjevení a poselství lidem 20. století, Brno: Mariánské nakladatelství, 1993.

PRESS František: Přijď, Duchu svatý. 7. dodatek k publikaci Maria: Mariánská zjevení a poselství lidem 20. století, Brno: Mariánské nakladatelství, 1994.

PRESS František: Zápas o nový svět, Brno: Mariánské nakladatelství, 1997.

RYDEN Vassula: Opravdový život v Bohu, Olomouc: MCM, 1994.

SVOBODOVÁ Marie: Turzovka, Praha: Gemma 89, 1991.

SHIMURA Tatsuya: Blahoslavená Panna Maria pláče v Japonsku (Akita). Krev a slzy blahoslavené Panny Marie, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994.

Seriálové publikace - prameny

Rozmer. Časopis pre kresťanskú duchovnú orientáciu. Vyd. ekumenická spoločnosť pre štúdium siekt při Ekumenickej rade cirkví v SR, Palisády 48, Bratislava 1.

Regina. Časopis pro oživení duchovního života prostřednictvím zjevení Panny Marie. Vyd. Centrum Věřitě, Konviktská 16, Praha 1. (Dvouměsíčník.)

Na konci časů. Vyd. Mariánské nakladatelství, Rybkova 7, Brno. (Dvouměsíčník.)

Světlo. Týdeník Matice cyrilometodějské. Vyd. Matice cyrilometodějská, Dolní náměstí 24, Olomouc 1. (Týdeník.)

Katolický týdeník. Vyd. Katolický týdeník s.r.o., Londýnská 44, Praha 2. (Týdeník.)

Matiční zpravodaj. Vyd. desetkrát v roce Matice cyrilometodějská s.r.o., Dolní náměstí 24, Olomouc 1.

Mariina doba. Vyd. Jiří Maxa, Halasovo nám. 3, Brno.

Zprávy z Medžugorje. Vyd. Dr. František Mráček, nakladatelství a vydavatelství Věřitě, Konviktská 16, Praha 1. (Měsíčník.)

M Rosa. Časopis pre duchovné a spoločenské otázky. Vyd. o.z. Magnificat, P.O.BOX 147, Bratislava 1, Slovenská republika. (Měsíčník.)

Zápas o duši. Vyd. A-Alef, Bořivojova 29, Ostrava. (Čtvrtletník.)

Immaculata. Vyd. Konvent minoritů, Minoritská 1, Brno. (Dvouměsíčník.)

Vybrané internetové zdroje - prameny

<http://www.vatican.va/>

<http://www.udayton.edu/mary> (Souhrnné informace k mariánským zjevením)

<http://www.fatima.org/> (zjevení ve Fatimě)

<http://www.mkh.cz/> (česká sekce Mariánského kněžského hnutí)

<http://www.de-vrouwe.info> (zjevení v Amsterdamu)

<http://www.litmanova.info> (zjevení v Litmanové)

<http://www.lasalette.cz/Poselstvi/> (zjevení v La Salette)

<http://www.medjugorje.ws/cs/> (zjevení v Medžugorje)

<http://www.fifthmariandogma.com/> (k akci za vyhlášení dogmatu o Spoluvykupitelce)

Seznam příloh

Příloha 1: Statistická tabulka míst mariánských zjevení

Příloha 2: Seznam soukromých zjevení ve dvacátém století s vyjádřením církevní autority